

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1930.

Första kammaren.

Nr 27.

Tisdagen den 29 april f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Herr statsrådet *Bismark* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 276, angående viss ändring i planen för om- och tillbyggnad av residensbyggnaden i Östersund.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag före kl. 2 e. m. utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 på aftonen.

Upplästes och lades till handlingarna följande från justitiedepartementet ankomna

Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet den 29 april 1930.

Till justitiedepartementet hade från överståthållarämbetet insänts en den 28 april 1930 dagtecknad riksdagsmannafullmakt av innehåll, att, sedan landsorganisationens ordförande Johan Arvid Justinus Thorberg blivit för Stockholms stads valkrets utsedd till ledamot av riksdagens första kammare för en tid av åtta år, räknade från och med den 1 januari 1930, men denna plats blivit ledig, vid förrättning enligt 26 § av lagen om val till riksdagen ledamoten av försäkringsrådet Olof Carlsson blivit utsedd att inträda såsom ledamot av nämnda kammare för tiden till den 1 januari 1938.

Vid granskning av fullmakten, som företogs inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet samt vidare av vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, framställdes mot fullmakten icke någon anmärkning.

Protokoll över vad sålunda förekommit skulle jämte den granskade fullmakten överlämnas till första kammaren.

I ämbetet:
Gösta Siljeström.

Vidare upplästes följande inkomna läkarintyg:

Ledamoten av riksdagens första kammare herr *Hjalmar von Sydow* lider av sjukdom i v. knäleden och är i följd därav oförmögen att delta i riksdagsarbetet under närmaste fjorton dagar.

Stockholm den 28 april 1930.

O. T. Hult,
med. dr.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 9 A, i anledning av dels vissa utav Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar, dels ock åtskilliga beträffande samma huvudtitel väckta motioner;

nr 176, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kapitalökning för budgetåret 1930/1931 till hemslöjdslånefonden;

nr 177, i anledning av väckt motion angående anslag till reseunderstöd åt arbetare och förmän inom jordbruk och trädgårdsskötsel för besök vid lantbruksmötet och trädgårdsutställningen i Stockholm 1930; samt

nr 178, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för K. J. Alm från viss betalningsskyldighet.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 170, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående tillbyggnads- och ändringsarbeten för skeppsgossekärens i Marstrand förläggning i Karlstens fästning;

nr 171, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldandet av kronan ådömt skadestånd m. fl. kostnader i anledning av skogsbrand vid Kviberg;

nr 172, i anledning av väckta motioner om anskaffande av nya lokaler till Gotlands artillerikårs tygförråd och verkstäder m. m.; samt

nr 173, i anledning av väckta motioner angående användningen av vissa delar av de till fjärde flygkåren upplåtta egendomarna å Frösön.

Herr talmannen yttrade, att han efter samråd med andra kammarens talman finge föreslå, det första kammaren ville besluta att vid sammanträde onsdagen den 7 instundande maj företaga val av revisorer och revisorssuppleanter för granskning av statsverkets, riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning.

Detta förslag antogs.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 111—122, första lagutskottets utlåtanden nr 24 och 25 samt första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 6.

Fortsattes föredragningen av konstitutionsutskottets memorial nr 26, angående fullbordad granskning av de i statsrådet förda protokoll.

Ang. A. T.
Nymans ut-
nämning till
professor i
teoretisk
filosofi.

Punkten 7.

Genom beslut den 31 december 1929 utnämnde Kungl. Maj:t, på hemställan av föredragande departementschefen, med vilken övriga statsråd utom ministern för utrikes ärendena Trygger instämt, docenten vid universitetet i Lund A. T. Nyman till innehavare av den lediga professuren i teoretisk filosofi vid Lunds universitet.

Ministern för utrikes ärendena Trygger anförde följande till statsrådsprotokollet:

»Själv är jag visserligen ej sakkunnig uti förevarande professurs läroämne, men då de yttranden, vilka i ärendet avgivits av dem, som i större eller mindre

grad besitta dylik sakkunskap, — när man jämför dessa uttalanden inbördes och betraktar dem såsom ett helt — måste, såvitt jag förstår, anses berättiga den meningen, att docenten Einar Tegen är sina medsökande överlägsen i fråga om ådagalagd vetenskaplig skicklighet, hemställer jag, att Kungl. Maj:t ville utnämna docenten Tegen till innehavare av den lediga professuren i teoretisk filosofi vid Lunds universitet.»

Ang. A. T.
Nymans ut-
nämning till
professor i
teoretisk
filosofi.
(Forts.)

Utskottet hade i den nu föredragna punkten lämnat en redogörelse för vad i berörda ärende förekommit, varefter utskottet yttrat:

»Såsom framgår av de refererade handlingarna hade bland de sakkunniga synnerligen skiljaktiga meningar framträtt beträffande docenterna Nyman och Tegen. Under det att tre av de sakkunniga satt den till ämbetet utnämnde sökanden i första rummet, hade två givit förord åt docenten Tegen. De två senare sakkunniga hade mot docenten Nymans produktion riktat allvarliga anmärkningar, och den ene hade förklarat honom inkompetent under påstående, att han gjort sig skyldig till en höggradig vårdslöshet i behandling av primärmaterial, falska citat etc. och att därmed besläktat slarv i tänkandet vore genomgående i flertalet av hans större skrifter, vilket icke motbevisats. Vid ärendets behandling i olika instanser hade starka meningsdifferenser förelegat; större akademiska konsistoriet vid Lunds universitet har sålunda endast med rektors utslagsröst beslutat hemställa, att de av docenten Tegen anförda besvären över Nymans uppförande i första rummet skulle lämnas utan avseende. Det hade enligt utskottets mening varit påkallat att få den för ärendets slutliga avgörande grundläggande frågan om vikten av de av vissa sakkunniga framställda anmärkningarna mot docenten Nymans produktion — och särskilt den kritik varigenom Nymans kompetens sattes i fråga — belyst genom ytterligare utredning. Tillräcklig anledning att föranstalta om en sådan utredning synes ha förelegat, då även inom regeringen olika uppfattningar gjort sig gällande i ärendet.

På anförda skäl får utskottet hos riksdagen göra anmälan enligt § 107 regeringsformen mot föredragande departementschefen, statsrådet Lindskog.»

Reservationer hade anmälts

1) av herr *Alexander Nilsson* och herr *Petersson* i Broaryd, vilka likväl ej antytt sin åsikt;

2) av herrar *Stendahl*, *Sundberg*, *Mellén*, *Gustafson* i Kasenberg, *Laurén* och *Björck* i Kristianstad, som anført:

»Det ifrågavarande ärendet har ostridigt blivit förberett i den ordning § 28 regeringsformen förestavar. Det måste betecknas som självklart, att det tillkommer den föredragande departementschefen att, sedan grundlagsenlig beredning ägt rum, bedöma om ärendet föreligger i sådant skick, att det kan avgöras. Då sålunda i det förevarande utnämningsärendet föredragande departementschefen varit oförhindrad att råda Konungen att till professuren i fråga utnämna någon av de på förslaget uppförda och då i övrigt icke anförts någon giltig grund till anmärkning enligt 107 § regeringsformen, ha vi ansett, att yrkandet om sådan anmärkning icke bort föranleda någon konstitutionsutskottets åtgärd.»

Herr statsrådet **Lindskog**: Herr talman, mina herrar! Under natten mellan lördagen och söndagen höll jag i andra kammaren ett utförligt anförande rörande den anmälan, som på denna punkt har riktats mot mig, och detta mitt anförande har ganska utförligt refererats i pressen. Jag föreställer mig, att de ärade medlemmar av denna kammare, som ha intresserat sig för denna sak, ha läst detta referat, och därför tror jag, att jag i varje händelse ej gör kam-

Ang. A. T.
Nymans ut-
nämning till
professor i
teoretisk
filosofi.
(Forts.)

maren en otjänst, om jag med avvikelse från gällande praxis ber att få, i stället för att utförligt läsa upp samma aktstycke, blott och bart i korthet referera vad jag där nämnde.

Jag ber då först att få säga, att för det första vid sakkunnigtillsättningen den allra största objektivitet iaktogs från Lunds universitets sida. Ingen som helst anmärkning har riktats mot sakkunnigtillsättningen. Det var icke mindre än 5 sakkunniga: 2 från Lund, 2 från Uppsala och 1 från Helsingfors. Olika filosofiska meningsriktningar representerades vid sakkunnigevalet. Statuternas föreskrift, att företrädesvis svenska män skola väljas, var också iakttagen. Sedermera ha av de 5 sakkunniga 3 förordat den sedermera utnämnde docent Nyman. I samtliga de instanser, som sedan följde, föreslogs docent Nyman, i humanistiska sektionen med 11 röster mot 3, i konsistoriet med 10 mot 8, varpå den tillförordnade universitetskanslern hos Kungl. Maj:t hemställde om Nymans utnämning. Det är ju alldeles klart, att när sålunda de olika instanserna efter hela linjen — även om det finnes avvikande meningar inom dem — komma till samma resultat, nämligen att Nyman sättes i främsta rummet, så skall det till mycket starka skäl för att en eklestikminister skall *emot* samtliga dessa hörda myndigheter föreslå Kungl. Maj:t, att en annan person skall utnännas.

Nu har man inom konstitutionsutskottet menat det, att särskilt det hårdhanta vitsord, som professor Hägerström i Uppsala gav docent Nyman — det resulterade ju i en inkompetensförklaring från hans sida — skulle giva åt eklestikministern anvisning att föranstalta om en ny utredning i ärendet, detta så mycket mer som hans excellens herr utrikesministern anmält en avvikande mening. För min del vill jag emellertid säga, att inga nya omständigheter, sedan myndigheterna yttrat sig, ha förekommit, och jag lägger också särskild tonvikt därvid, att professor Hägerströms votum ju har förelegat för alla dessa myndigheter. 15 fakultetsmedlemmar, 18 consistoriales ha yttrat sig och behandlat hans votum, och det har förelegat även för universitetskanslern. Således har jag ej kunnat anse, att ärendet förelegat i ett annat skick än som alltid brukar förekomma, då en akademisk befordringsfråga föredrages hos Kungl. Maj:t.

Det, som man speciellt har velat tillvita den nu utnämnde Nyman — det är speciellt professor Hägerström, som anmärkt därpå — är dels tankeoreda och tankeklarv i hans undersökningar och dels en vårdslös och oriktig, ja, man har till och med sagt falsk användning av grekiska citat. Med avseende å den förra anmärkningen nämnde jag i andra kammaren, att en ganska likartad anmärkning föreligger från en annan sakkunnigs sida, nämligen professor Hans Larsson, mot docent Tegen, som professor Hägerström satt i första rummet, då professor Hans Larsson säger, att »hans tankeoreda ligger för mina ögon alldeles uppenbar». Är den ena anmärkningen graverande, så är den andra det också. Det är dessutom så, att det väl i alla tider har förekommit, så vitt jag vet, bland olika filosofiska riktningar, att den ena har beskyllt den andra för tankeoreda, och hur det skulle kunna ytterligare utredas, om verkligen tankeoreda förekommit eller inte, tror jag verkligen är ganska svårt att säga. Om jag skulle beskylla exempelvis någon av dem, som uppträtt mot mig i denna sak, för tankeoreda och sedan fordra, att herrarna här skulle sitta och utreda, om den anmärkningen är riktig eller ej, så undrar jag vad herrarna skulle säga om mig. Men tiofalt svårare är det att utreda, om tankeoreda föreligger i ett filosofiskt resonemang.

I fråga om den andra anmärkningen, om de grekiska citaten, har jag tillåtit mig, och ansett mig, rent av skyldig att undersöka saken. Därom har det riktats anmärkningar mot mig, speciellt från en motionär i riksdagen, professor Lundstedt. Han har sagt dels, att jag ej har någon kompetens därvidlag i jäm-

förelse med professor Hägerström, och dels, att jag ej har rätt att göra det, eftersom jag inte får upphäva mig till sakkunnig. Jag nämnde i andra kammaren, att jag för min del ser saken annorlunda. Jag ser saken så, att jag tycker, att då professor Lundstedt, som icke haft att officiellt syssla med ärendet, anser sig kunna göra det, och då han dessutom — som vederligen ej alls kan någon grekiska — anser sig kunna bedöma saken så att han säger, att professor Hägerström har *bevisat*, att Nyman använt grekiska citat felaktigt, då borde väl ändå jag, som i sista hand har ansvaret för ärendets avgörande, och som dessutom ändå är professor i grekiska, få anse mig både kunna och böra, ja, till och med på grund av tjänsteplikt vara tvungen att taga hänsyn till det resultat, vartill jag själv vid sakens undersökning kommit. Och jag kan säga, att jag mycket noga har undersökt de ifrågavarande citaten, och framför allt undersökt i vad mån de fel, som Nyman onekligen här och var gjort sig skyldig till, kunna vara avgörande för frågan om hans vetenskapliga kompetens och hans vetenskapliga moral, i vad det gäller filosofien. Den förra frågan däremot har jag ej haft någon kompetens att avgöra. Den har emellertid legat till behandling för myndigheterna i Lund, och de ha ganska utförligt gått in på denna sak också.

Emellertid har man i konstitutionsutskottet icke vågat sig på att göra anmärkning mot mig för själva utnämningens resultatet, utan man har sagt, att saken borde ha blivit föremål för ny utredning. Nu skulle jag gärna önskat, att konstitutionsutskottet sagt, hur den utredningen skulle se ut. Om man endast tänkt sig en remiss tillbaka till myndigheterna i Lund, som två gånger, mina herrar, ha uttalat sig om saken, då hade svaret naturligtvis endast blivit det, att de hänvisat till sitt föregående uttalande. Skulle man ha remitterat saken tillbaka till de 5 sakkunniga? Ja, då hade de naturligtvis vägrat att uttala sig och blott och bart hänvisat till sitt utlåtande. Man kan ej gärna, såsom jag uttryckte mig i andra kammaren, giva de sakkunniga bakläxa, som om de vore skolpojkar. Och säkerligen har konstitutionsutskottet, om det överhuvud taget ägnat någon uppmärksamhet åt sätet för utredningen, tänkt sig saken så, att det skulle bli nya sakkunniga. Nu är dock detta att tillsätta nya sakkunniga, mina herrar, en utomordentligt allvarlig historia. Det har allt sedan sakkunniginstitutionen år 1876 infördes endast 2 gånger förekommit, att nya sakkunniga ha tillsatts. Den ena gången var 1890 i den bekanta striden mellan Nordenson och Widmark om professuren i oftalmologi. Men man får observera, att den gången de sakkunniga själva, d. v. s. 2 av 3, anhöllo hos Kungl. Maj:t om tillsättande av nya sakkunniga. Där var det således ej fråga om någon desavuering av de föregående sakkunniga. Och den andra gången var i följd på min föredragning, då Kungl. Maj:t bestämde, att en ny sakkunnig skulle tillsättas beträffande professuren i sanskrit och jämförande indo-europeisk språkforskning. Men det berodde därpå, att det hade begåtts ett formellt fel, visserligen av mycket, mycket ursäktlig karaktär: i stället för det statutmässiga antalet av 3 sakkunniga hade utsetts blott, jag kan ju säga, $2\frac{1}{2}$ eller $2\frac{1}{4}$. Jag ansåg, att i ett så tvivelaktigt fall som det då var fråga om, borde åtminstone all formell rättfärdighet uppfyllas. Att nu föreslå nya sakkunniga, då intet formellt fel förelåg, då de sakkunniga blivit tillsatta med utomordentlig objektivitet, det ansåg jag ej skulle kunna vara förenligt med vare sig universitetets verkliga nytta eller med det ansvar, som jag själv kände såsom departementschef.

Nu säger utskottet, att den omständigheten, att utrikesministern hade en annan mening, borde ha varit tillräcklig grund för att på nytt utreda frågan. Jag får säga, att detta är en administrativ nyhet, som för mig är fullkomligt överraskande. Skall man därför, att det finnes olika meningar om en sak vid dess slutliga avgörande låta den utredas på nytt? Jag kan helt enkelt ej för-

Ang. A. T.
Nyman's ut-
nämning till
professor i
teoretisk
filosofi.
(Forts.)

Ang. A. T.
Nymans ut-
nämning till
professor i
teoretisk
filosofi.
(Forts.)

stå denna tankegång. Som sagt, jag kan icke under några omständigheter medgiva, att jag hade kunnat eller bort handla på annat sätt än att införa Kungl. Maj:t förordade utnämning. Däremot medgiver jag gärna, att jag fullkomligt förstår, att man kan ha olika meningar om *vem* som skulle utnännas. Jag respekterar fullständigt inte blott hans excellens herr utrikesministern utan samtliga de personer, som under ärendets föregående behandling kommit till ett annat resultat, men däremot vill jag säga, att såsom konstitutionsutskottet har gjort, begära ny utredning, det har jag ej alls kunnat ens tänka mig möjligheten av. Och jag vill vidare säga, att om också hans excellens herr utrikesministern och jag hade olika meningar om själva utnämningens resultat, så voro vi fullständigt ense därom, att utredningen förelåg i det skick, att utnämningen omedelbart borde ske.

För min del beklagar jag, att denna konstitutionsutskottets anmärkning har framkommit, därför att jag anser, att om i den verkligen skulle ligga en hänvisning till en ny praxis, att man skulle i tvivelaktiga fall tillkalla nya sakkunniga, skulle detta innebära ett fullkomligt upprivande och ödeläggande av hela sakkunniginstitutionen, och därmed skulle det också innebära det allvarligaste dräpdraget mot en sund ordning i våra akademiska befordringsfrågor.

Herr Thulin: Herr talman! Jag skall be att få anknyta till vad herr statsrådet nu senast anförde i fråga om den uppfattning, som har uttalats från konstitutionsutskottets sida, att saken borde göras till föremål för ytterligare utredning. Jag vill framhålla, att då jag inom utskottet biträdde detta yrkande, så ansåg jag, att det skulle ha varit för ärendets klarläggande och avgörande av mycket stor betydelse, om det hade remitterats tillbaka till de akademiska myndigheterna med anmodan till dem att låta särskilt undersöka de punkter, som den stora tvisten gällde, nämligen huruvida det verkligen förhöll sig så, som det så bestämt hade påståtts från åtskilliga håll — ej bara från de sakkunnigas sida utan även inom det akademiska konsistoriet — att Nyman gjort sig skyldig till en hel del saker, som i själva verket bort göra honom inkompetent att få professuren.

Jag kommer därmed över på själva sakfrågan. Det föreföll mig, som om herr statsrådet vid bedömandet av utnämningens ärendet hade tagit, om jag får tillåta mig det uttrycket, en smula lätt på den saken. Det är nämligen så, att man inte torde kunna i detta utnämningens ärende säga blott och bart som herr statsrådet sade, att här ha 3 av de 5 sakkunniga förordat Nyman, här ha 11 mot 3 i filosofiska fakultetens humanistiska sektion förordat Nyman — jag tror emellertid, inom parentes sagt, inte att det var 11 mot 3, utan i stället 12 mot 4 — här ha 10 mot 8 av större akademiska konsistoriet i första omgången uttalat sig för Nymans placering i första rummet och i andra omgången med 7 mot 7 med rektors utslagsröst ogillat de av Tegen anförda besvaren. Jag tror ej man kan taga saken så numeriskt, utan jag tror, att man måste tränga in i vad som är sagt under behandlingen i de olika instanserna. Och då visar det sig, att det har framkommit inte blott och bart meningsskiljaktigheter om vederbörandes olika vetenskapliga kompetens, utan det har förekommit påståenden, som äro framförda med mycket stor styrka av olika personer, om den ene sökandens vetenskapliga hederlighet. Det påstods, att det föreligger fusk från hans sida, citatförfalskning och dylikt, och det är detta, som har gjort, att jag för min del åtminstone inom konstitutionsutskottet ansåg, att ärendet ej förelåg i ett sådant skick, att det kunde företagas till avgörande, förrän det verkligen var utrett, om detta var riktigt — det rådde olika meningar om det — och ifall det var riktigt, vilken roll det i själva verket spelade för vederbörandes vetenskapliga kompetens.

Herr statsrådet anförde, att det skall föreligga mycket starka skäl för en eck-

lesiastikminister att gå ifrån ett förslag, som på detta sätt har kommit fram i olika instanser. Ja, det är naturligtvis alldeles riktigt, om utnämningssärendet befann sig i ett normalt skick, men det här ärendet befann sig verkligen i ett, så vitt jag kan förstå, synnerligen abnormt skick, när det kom till avgörande hos statsrådet. Det har nämligen från åtskilliga håll under ärendets gång, som jag har påpekat, kommit fram synnerligen svåra beskyllningar mot Nyman. Om dessa beskyllningar hade kommit från personer, som inte kunna sägas ha varit inne i det här speciella ämnet, som det rör sig om, så skulle jag ej ha fäst något avseende vid det, men det egendomliga är, herr statsråd, att bland dem, som ha uttalat sig mot Nyman, befinna sig samtliga teologer, som ju böra ha sysslat särskilt med grekiska texter och grekisk texttolkning och som otvivelaktigt ha snuddat vid och många gånger verkligen trängt in i de problem, som det här gäller att bedöma. Vidare är att märka, att såväl professorn i latin som professorn i klassisk filologi ha uttalat sig emot Nyman och bestyrkt, att de anmärkningar, som äro framförda mot honom, äro befogade. Förhållandet är sålunda det, att de medlemmar av större akademiska konsistoriet och de medlemmar av fakulteten, som kunna förutsättas bäst känna till detta ämne och dessa spörsmål, ha ansett, att Nyman gjort sig skyldig till en hel del mycket grava fel. En av de alltså särskilt sakkunniga professorer, som ha yttrat sig — till vilken för övrigt åtskilliga av de andra inom akademiska konsistoriet anslutit sig — nämligen professor Nygren, har fällt synnerligen skarpa uttalanden om Nyman. Han säger i sitt andra uttalande i konsistoriet, i september 1929, då ärendet förekom i anledning av Tegens besvär: »— jag har ansett mig skyldig att mer än vad jag eljest ansett nödigt upptaga till belysning detta Nymanska aktstycke, vilket för övrigt är ägnat att ytterligare styrka berättigandet av de mot honom riktade anmärkningarna, framför allt av de båda huvudanmärkningarna angående 1. bristande respekt för fakta och 2. bristande tankereda.» Han exemplifierar detta med ett synnerligen utförligt genomgående av Nymans försvarsskrift, och han frågar, hur det förhåller sig med de uppgifter docent Nyman i sin »Förklaring» lämnar. »Jo», säger han, »ofta ger docent Nyman genom sitt försvar ytterligare bevis för de mot honom riktade anmärkningarnas befogenhet. Då docent Nyman skall försvara sig för ett påtalat fel, röjer han stundom ett annat. — Stundom söker docent Nyman rädda sig från anmärkning för ett fel genom att begå ett nytt fel. — Synnerligen ofta ådagalägger docent Nymans 'Förklaring', att han alls icke förstått invändningarna och deras allvar.»

En annan av dem, som yttrar sig, nämligen professor Aulén, säger: »Professor Nygrens fakta framstå efter detta mera än någonsin såsom 'nakna fakta'. Det förefaller mig som om det för docent Nyman skulle varit bäst, om hela detta parti i försvarsskriften aldrig blivit tryckt. Man kan, när man läser det, omöjligt undgå att erinra sig professor Hägerströms skarpa omdömen: här finnas påtagliga exempel på inkorrekta uppgifter, oförmåga att fasthålla anmärkningarnas innebörd, tankekonfusion och slingringar. Det hela är demeriterande. Skulle Nymans kompetens för professor i teoretisk filosofi bedömas efter den här föreliggande argumentationen, kunde resultatet svårligen bli något annat än det, till vilket professor Hägerström kommit» — d. v. s. inkompetensförklaring. Professor Nygren anför också, att han anser, att »vid läsningen av docent Nymans 'Förklaring' kan man icke undgå att känna en viss tvekan om hans lämplighet att handleda vid studierna i teoretisk filosofi. Då emellertid denna skrift dels icke hör med till specimenskrifterna, dels är tillkommen i ett sammanhang, som gör att det vore obilligt att från densamma draga slutsatser angående hans vetenskapliga kvalifikationer, anser jag mig även i fråga om hans placering å förslaget kunna vidhålla mitt i Större akademiska konsistoriet den 4 maj 1929 avgivna votum.»

*Ang. A. T.
Nymans utnämning till professor i teoretisk filosofi.
(Forts.)*

Ang. A. T.
Nymans ut-
nämning till
professor i
teoretisk
filosofi.
(Forta.)

Sålunda: från flera sakkunnigas sida ansågs det, att Nymans sak under den fortsatta behandlingen kommit i ett allt sämre och sämre läge, att han visat allt fler och fler egenskaper, som göra honom mindre lämplig till professor i teoretisk filosofi. Jag undrar, om det ej skulle ha inträffat, herr statsråd, om ärendet blivit tillbakaskickat till konsistoriet, att konsistoriet efter en ny funderare möjligen kommit därhän, att rent av intaga en annan ståndpunkt i förhållande till herr Nyman. Och om det ej hade skett, så hade saken i alla fall bringats därhän, att det kunnat erhållas en fullständig utredning om huru det hängde ihop med dessa mot Nyman och hans vetenskapliga skicklighet mycket klanderfulla uttalanden. Det måste sägas, att om så endast en del är riktig av allt det, som här från olika personers sida är påstått gentemot Nyman, så är det, som professor Aulén sade, mycket demeriterande för Nyman. Professor Aulén har vid ett tillfälle under ärendets behandling gjort ett uttalande av mera allmän innebörd, och jag får säga, att detta uttalande var det, som alldeles särskilt förde mig in på anmärkarnas linje. Han säger: »Jag vill icke fördölja, att detta befordringsärende för mig varit mera pinsamt än något annat, som jag tidigare tvungits att handlägga. Det pinsamma ligger här icke egentligen i svårigheten att träffa ett val — i detta avseende ger sakkunnigutredningen en för mitt behov fullt tillfredsställande ledning. Men det ligger däri, att ärendets allmänna handläggning synes kunna bli föremål för invändningar, som måhända icke så lätt låta sig avspisas. Huruvida det nuvarande svenska akademiska befordringsväsendet skall kunna överleva så värst många befordringsärenden av detta slag synes mig vara ganska ovisst.»

Jag tror, att jag med vad jag nu anfört har uppvisat, att den uppfattningen, som herr statsrådet här har gjort gällande, att befordringsärendet ligger till så där klart i så utrett skick, att det kunnat företagas till avgörande, nog ej är så riktig. Jag vill icke alls uttala mig om huruvida det borde ha varit docent Nyman eller docent Tegen, som skulle ha fått professuren. Det är omöjligt efter min mening att, såsom ärendet ligger till, bedöma detta, därför, att det har förekommit emot docent Nyman så grava beskyllningar för oriktigheter, svåra oriktigheter i vetenskapligt avseende, att jag för min del anser, att ärendet icke hade bort företagas till avgörande i förevarande skick. Därför är det, som jag inom konstitutionsutskottet har biträtt den föreliggande anmärkningen.

Herr statsrådet **Lindskog**: Herr talman! Den föregående ärade talaren nämnde, att jag skulle ha tagit en smula lätt på denna fråga. Jag nämnde i andra kammaren, att ännu har inte någon befordringsfråga kommit under min handläggning, som från min sida verkligen har frampressat så oerhört mycket arbete som just denna. Det finns ingen befordringsfråga, där jag nedlagt så mycket arbete som denna, just på grund av dess svåra beskaffenhet, men jag får säga, att när jag hör den siste ärade talaren yttra sig i frågan, så måste jag i stället fälla det omdömet, att det nog torde vara konstitutionsutskottet, som har tagit en smula lätt på denna fråga. Jag är ganska överraskad t. ex. över att den föregående ärade talaren och med honom konstitutionsutskottets majoritet låtit förleda sig, genom att de ha läst några starka ord hos en eller annan av de i denna sak agerande personerna. Det finns väl andra personer än dessa av den föregående ärade talaren nämnda, som ha varit med i saken. Varför skall man inte också taga hänsyn till vad de ha sagt?

Det kan inte annat än glädja mig som kyrkans målsman, när jag hör, huru som en medlem av det socialdemokratiska partiet anser, att teologerna sitta inne med speciell sakkunskap på det filosofiska området. Jag trodde verkligen annars, att representanterna för den filosofiska vetenskapen där skulle sitta inne med något större sakkunskap.

Jag vill också betona, att mina siffror beträffande röstfördelningen voro riktiga; det var 11 mot 3 och inte 12 mot 4 i humanistiska sektionen, en förklarade båda sökande likställda. Det var således 11 mot 3. Och jag vill säga, att ibland dessa 11 var det inte mindre än 3, som skulle kunna sägas vara i mycket hög grad auktoriteter beträffande just den filosofiska vetenskapen, och de satte med större eller mindre tvekan eller utan tvekan docenten Nyman först.

Nu nämner herr Thulin, att man borde ha låtit särskilt undersöka dessa två punkter, där anmärkning riktats mot Nyman, nämligen tankeoredan och de s. k. falska citaten. Med avseende å tankeoredan sade jag, att det kan egentligen inte bliva någon enighet på den punkten. Om jag ber herr Thulin själv läsa igenom de skrifter, som här förekomma, så försäkrar jag, att herr Thulin verkligen inte *kan* utreda, om det är tankeoreda eller ej. Jag kan inte heller göra det, det medger jag. Och att söka vinna enighet på den punkten är ett rent orimligt krav. Hur skall man söka vinna enighet där? Skall man tillsätta en kommission vid universitetet av dem, som förstå något, för att de skola försöka vinna enighet genom att gå igenom de vetenskapliga specimina? Tror verkligen herr Thulin, att man skulle kunna vinna enighet därvidlag? Nej, dessa myndigheter vid universitetet ha haft framför sig de fem sakkunnigas utlåtanden. Somliga av dem ha med största utförlighet gått in därpå, somliga, som herrar Nygren och Aulén, teologerna, ha gått med professor Hägerström i hans resonemang, andra ha inte gjort det. Men jag betonar ännu en gång vad som är för saken mycket viktigt, att ingen enda av dessa många, som ha yttrat sig, har kunnat följa professor Hägerström beträffande hans slutresultat, i det han har förklarat docenten Nyman inkompetent, och det är alldeles uppenbart, att hade professor Hägerströms anmärkningar vunnit gillande i hela sin vidd, då hade resultatet blivit en inkompetensförklaring, men ingen har dragit den slutsatsen av professor Hägerströms framställning.

Det har talats om de falska citaten, det har talats om docent Nymans bristande vetenskapliga moral o. s. v. Jag skall be att få taga bara ett enda exempel för att klarlägga, hur jag ser på denna sak. Det är så gott att jag går in på frågan, då jag här har möjlighet att debattera den sakligt, vilket man inte alltid har. Jag skall be att här få lägga upp ungefär, hur saken ligger.

Dåvarande docenten Nyman hade att klarlägga vissa filosofiska spörsmål i anslutning till vissa grekiska filosofers skrifter och citat av grekiska filosofer. Han använde därvidlag till sin hjälp en tysk översättning, en översättning, som visserligen var utgiven i England, men den engelske översättaren hade även granskat den tyska översättningen. Nyman lät därvidlag den tyska översättningen förleda sig till flera misstag, men inte alla dem, som professor Hägerström gjort gällande. Jag skulle kunna påpeka, att professor Hägerström också har begått fel. Dessa texter äro nämligen utomordentligt svåra. Så ligger saken. Jag skall taga en analogi. Om vi tänka oss, att någon här i kammaren exempelvis skulle vilja skriva en bok om den danske filosofen och teologen Soren Kierkegaard, så studerade han väl dennes skrifter på danska, men då han kände, att han inte vore riktigt säker i danska, har han också vid sidan av den danska texten en svensk översättning, och denna översättning förleder honom att begå misstag på låt mig säga en sex, åtta ställen, och detta förleder honom till att där ge en oriktig framställning eller åtminstone anföra ett oriktigt citat. Jag skulle vilja säga: Är detta egentligen, speciellt då det gäller ett längre tillbaka liggande arbete — felet kommer inte igen i docenten Nymans senare skrifter — verkligen så diskvalificerande för denne person i hans egenskap av filosof och teolog? Man skulle vilja säga, att han borde ha lärt sig danska bättre, liksom jag kunde säga om Nyman, att det hade varit önskvärt, om han lärt sig grekiska bättre, men det

*Ang. A. T.
Nymans ut-
nämning till
professor i
teoretisk
filosofi.
(Forts.)*

Ang. A. T.
Nymans ut-
nämning till
professor i
teoretisk
filosofi.
(Forts.)

är inte så förfärligt lätt att lära sig det grekiska språket, och det är inte heller så förfärligt lätt att tolka dessa utomordentligt svåra skrifter.

Då säger man: »Det är bristande moral, förfalskning av citat» o. s. v. Jag kan inte se saken på det sättet. Jag säger, att det är ett fel, som Nyman har begått — och det har sannerligen gjorts mycket stor affär därav — det är ett fel, men det är inte ödeläggande vare sig för hans vetenskapliga moral eller för hans filosofiska kunskap. Jag kan inte finna det.

Professor Hägerström har vidare, då det gäller modernare citat, talat om en grov förvanskning av ett Kantcitat, och denna grova förvanskning har man också gjort stor affär av. Då skrev docent Nyman ett brev, som han in extenso återger i en av sina skrifter, till samtidens främste Kantkännare, professor Vaihinger i Berlin, lägger upp hela saken och frågar, vad denne säger därom. Professor Vaihinger skriver ett brev, som också in extenso föreligger, där han för sin del snarast gillar Nymans tolkning och anser det vara »ein Verdienst Nymans», att han kommit med den tolkningen. Nu säger jag, att det kan inte falla mig in såsom okunnig på området att avgöra, vem som har rätt, Hägerström eller Vaihinger, men jag säger blott, att då samtidens främste Kantkännare uttalar sig på sådant sätt, är det i varje händelse väl hårt att kalla det för en grov förvanskning av ett Kantcitat.

Jag skall inte närmare gå in på denna sak, jag vill blott ännu en gång understryka, att naturligtvis har jag inte alls sagt, att avgörandet var klart, tvärtom, avgörandet var ytterligt svårt och vanskligt, men däremot har jag ansett det vara fullständigt meningslöst att remittera ärendet till universitetsmyndigheterna i Lund, som två gånger förut ha uttalat sig i saken, och det är ju alldeles klart, att inte skulle de därvidlag med sin vida lägre kompetens än de sakkunniga kunna komma till något annat resultat än att här föreligga olika meningar hos de sakkunniga. Tre av dessa sätta Nyman främst, en förklarar honom inkompetent och en sätter honom som nr två. Jag har förfarit så, att sedan jag granskat med allra största noggrannhet, vågar jag säga, och ingalunda med lätt hand de sakkunniges utlåtanden, så kom jag på grundval av dessa till det resultatet, att Nyman hade försteget framför Tegen. Och när då dessutom därtill kom, att i samtliga instanser Nyman sattes före, kunde jag för min del inte desavouera myndigheterna i en punkt, där jag ansett, att myndigheterna hade rätt.

Det är av denna anledning, jag har handlat som jag gjort.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Det är endast för att göra en kort erinran till protokollet, som jag har begärt ordet. Jag har gjort det för att under hänvisning till närvaroförteckningen vid behandlingen av detta ärende i utskottet påpeka, att jag icke deltagit i dess handläggning.

Herr Stendahl: Herr talman! Reservanterna ha ansett, att statsrådet och föredraganden för ecklesiastikdepartementet hade större kompetens än konstitutionsutskottet att avgöra, huruvida han i det skick, som ärendet befann sig, kunde taga ståndpunkt i detsamma eller inte. Det torde vara fullständigt ostridigt, att upprättandet av förslaget skett i fullt laga form, och reservanterna ha då haft den uppfattningen, att statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet skulle ha fullständig frihet att bland dem, som uppförts på förslag, hos Kungl. Maj:t föreslå den, som han ansåg lämpligast och mest meriterad till erhållande av befattningen. Detta är, herr talman, de orsaker, som ha förmått mig och mina medreservanter att vid utlåtandet anteckna, att vi icke kunnat följa utskottet i detta fall.

Herr Westman: Herr talman! Jag har begärt ordet för att i allra största korthet ange, hur jag ur principiell synpunkt betraktar den anmälan, som kon-

stitutionsutskottet gjort. Herr statsrådet har ju i sitt anförande erinrat därom, att han har haft samtliga de akademiska myndigheter, som yttrat sig i detta ärende, på sin sida, även om det har funnits minoriteter av olika numerär i olika instanser.

Utskottet grundar nu, som man finner av dess utlåtande, sin anmälan på en annan värdesättning än den, som de akademiska myndigheternas majoritet verkställt av vissa anmärkningar, som framstälts av några av de sakkunniga, och den ärade talare, som fört utskottets talan här i dag, har ju ytterligare understrukit, att det är ur den synpunkten, som utskottet gjort sin anmälan.

Det måste emellertid enligt min uppfattning anses vara olämpligt, att ett riksdagsutskott gör sig till vetenskaplig auktoritet, att man på detta sätt ställer den politiska makten bakom en viss tolkning, en viss värdesättning av vissa vetenskapliga omdömen. Det är mycket betänkligt, ty det strider emot principen om vetenskapens frihet. Den principen innebär, att den politiska maktens innehavare böra ålägga sig en viss avhållsamhet även i sådana fall, då de anse, att de vetenskapliga myndigheterna ha misstagit sig. Man får med andra ord lita på att, utan att den politiska makten ställes bakom en viss vetenskaplig åsikt, som man anser vara riktig, skall denna vetenskapliga åsikt med sanningens makt till slut genomtränga de akademiska myndigheterna.

Handlar man på annat sätt, ställer man sig på den ståndpunkten, att den politiska maktens innehavare skola utöva ett förmynderskap över de vetenskapliga institutionerna. Jag vågar påstå, att ett sådant anspråk på att uppträda som förmyndare innebär, att det ställes krav på den politiska maktens innehavare, som dessa äro ur stånd att fylla. Därom vittnar en lång erfarenhet ur vetenskapens historia.

Det är med hänsyn till dess sammanblandning av makt och vetenskap, som jag, herr talman, för min del anser, att konstitutionsutskottets anmälan icke är lämplig.

Herr Thulin: Herr talman! Jag skall be att en smula få upptaga den synpunkt, som av den siste ärade talaren framhölls.

Han gjorde här gällande, att han ansåg olämpligt, att ett riksdagsutskott gjorde sig till någon sorts vetenskaplig auktoritet, och han fann detta mycket betänkligt samt ansåg, att det stred mot principen om vetenskapens frihet. Jag får säga, att det har inte alls på något sätt varit meningen ifrån konstitutionsutskottets sida att sträcka sig så långt, att konstitutionsutskottet här skulle uppträda som någon sorts vetenskaplig auktoritet. Konstitutionsutskottet har till uppgift att granska de protokoll och handlingar, som förekomma i statsrådet, och det fanns ett statsrådsprotokoll, som rörde utnämningen av en professor i Lund. Det var konstitutionsutskottets skyldighet att granska den punkten lika väl som andra punkter i statsrådsprotokollen, så mycket mer som här förekom anmälan om avvikande mening från en ledamot i statsrådet. Enligt gammal praxis i konstitutionsutskottet skola nämligen alla ärenden, där det förekommit avvikande meningar i statsrådet, särskilt föredragas. Vår uppmärksamhet kom då att fästas på en sak, som vi funno mycket anmärkningsvärd, nämligen de ytterst divergerande meningar, som här förelägo. Det förekom en strid här, som jag tror jag har framhållit, inte bara emellan olika filosofiska meningsriktningar utan mellan uppfattningar i frågan om vederbörande hade gått vetenskapligt just till väga, och när någonting sådant förekom, förelåg ett sådant undantagsfall, att det verkligen efter vår mening fanns skäl att gå fram med en anmärkning.

Det är sålunda inte här fråga om att det skall vara någon sorts början till att den politiska makten skall uppträda som förmyndare för vetenskapen. Långt därifrån. Men det kan tänkas, då förhållandena vid universiteten bli

*Ang. A. T.
Nymans utnämning till
professor i
teoretisk
filosofi.
(Forts.)*

Ang. A. T.
Nymans ut-
nämning till
professor i
teoretisk
filosofi.
(Forts.)

sådana, att, utan att den politiska makten på något sätt vill i normala fall inskrida, den dock kan bli nödsakad att i undantagsfall höja ett varnande finger, och jag undrar, om inte detta fall är ett sådant.

Herr Stendahl gjorde här gällande, att reservanterna ansett, att statsrådet skall ha fullständig frihet att välja. Därom har inte varit någon som helst meningsskiljaktighet bland dem, som bildade majoritet inom konstitutionsutskottet. Jag skulle aldrig ha varit med om en anmärkning exempelvis mot att docent Nyman blivit utnämnd. Det anser jag vara en sak, som helt och hållet skall tillkomma Kungl. Maj:t. Men vad vi däremot kunna pröva är, huruvida ärendet befann sig i ett så utrett skick, att det kunde anses böra företagas till avgörande. Det var detta, som jag ansåg icke vara fallet.

Herr Stendahl anförde vidare, att konstitutionsutskottet inte har kompetens, men däremot väl statsrådet, att avgöra saken. Ja, det är alldeles riktigt, i vad det gäller själva sakfrågan om utnämningen, men däremot kunna vi givetvis tillåta oss att också hysa en mening om huruvida ärendet verkligen föreligger i ett sådant skick, att det kan företagas till avgörande.

Herr statsrådet föreföll att ha blivit en smula pikerad över att jag hade sagt, att herr statsrådet hade tagit lätt på frågan. Jag menade icke, att herr statsrådet har tagit lätt på själva utnämningsfrågan, men jag menade, att herr statsrådet, när herr statsrådet här angav motiven, tog en smula lätt på frågan, då herr statsrådet uteslutande utgick ifrån de numeriska förhållandena, 11 mot 3 eller 12 mot 4, vad det nu var, 10 mot 8 och 7 mot 7. Det är detta, som jag ansåg vara att taga en smula lätt på frågan, därför att det ligger en hel del realiteter bakom, som äro speciella i detta fall, realiteter, som jag anser, att det hade varit all anledning att taga ganska stor hänsyn till.

Herr statsrådet anförde, att konstitutionsutskottet tydligen hade blivit uppgat eller någonting sådant, därför att man i konstitutionsutskottet hade läst några starka ord, som hade stått i handlingarna. Ja, jag får säga, att det är inte bara några starka ord, som här förekomma, utan det är många starka ord, som förekomma, och mycket vägande ord, som förekomma i dessa handlingar gentemot docenten Nymans lämplighet att komma upp i första förslagsrummet. Jag vill ha sagt, att jag har i detta ärende med avsikt helt och hållet underlåtit att citera, vad professor Hägerström har anført. Då jag har bedömt ärendet, har jag nämligen uteslutande gått ut ifrån vad som har sagts av de akademiska myndigheterna i Lund, de olika professorerna i humanistiska sektionen och i konsistoriet. Jag har också tagit hänsyn till vad andra personer än den teologiska fakultetens ledamöter och professorerna i latin och klassisk filologi anført. Dessa andra personer besitta efter min mening icke så stor kompetens att bedöma ärendet som de personer hava haft, vilka närmare gått in i bedömandet av i utnämningsärendet föreliggande akter och särskilt studerat dessa.

Herr statsrådet anförde då, att han fann det mycket intressant och intresseväckande, att jag som socialdemokrat hade tagit hänsyn till vad teologerna hade sagt. Ja, herr statsråd, jag tar hänsyn till vad de sakkunniga säga, vilken fakultet de än tillhöra, och jag kan mycket väl förstå herr statsrådets ställning, att herr statsrådet inte tar hänsyn till teologerna i detta fall — herr statsrådet har ju tämligen nyligen visat sig inte så vidare sentera de teologiska opinioner, som framkomma på andra håll.

Herr Almkvist: Herr talman, mina herrar! Såsom gammal ledamot av konstitutionsutskottet hyser jag den uppfattningen, att detta utskott vid behandlingen av utnämningsärenden bör gå fram med den allra största försiktighet, och jag har också trott mig ha skäl för den meningen, att utskottets majoritet haft en liknande tankegång klar för sig. Det är därför ytterst sällan

man får se att konstitutionsutskottet gör anmärkning i utnämningsfrågor. Då nu utskottet har framställt sådan i ett föreliggande fall, så fäster man sig därvid i hög grad och söker komma underfund med vilka alldeles särskilda omständigheter det är, på vilka anmärkningen har grundats. Jag måste för min del bekänna, att när jag har granskat konstitutionsutskottets betänkande på ifrågavarande punkt, har jag icke kunnat finna några särskilda sådana omständigheter föreligga. Det förhåller sig ju på det sättet, att konstitutionsutskottet förklarar sig icke rikta anmärkningen emot själva utnämningen utan emot *beredningen*, men om utskottets anmärkning emot beredningsförfarandet ifrån statsrådets sida skall få någon tyngd, så måste väl ändå utskottet kunna uppvisa, att denna beredning icke har ägt rum i överensstämmelse med gällande förordningar, att det på någon punkt brister i statsrådets åtgärder i ifrågavarande fall.

Men så har icke skett. Den utredning, som här föreligger, har ägt rum i överensstämmelse med regeringsformens föreskrifter och när ärendet i så berett skick har kommit in till statsrådet, så är det hans ensak att avgöra, huruvida han anser beredningen vara av den beskaffenhet, att den kan läggas till grund för ett ståndpunktstagande av honom och regeringen i övrigt. Statsrådet Lindskog har, såsom han själv här i detalj redogjort för, funnit den förebragta utredningen i denna fråga tillfyllest, har funnit den vara av den beskaffenhet, att han för sin del kunnat taga ståndpunkt till ärendet. Det är således, enligt min åsikt, att gripa in på ett område, där departementschefen har haft fullt klar och ren konstitutionell befogenhet att handla på sätt som skett, när konstitutionsutskottet här gör anmärkning.

Herr Hellberg: Herr talman! För att börja med den senaste talaren måste jag säga, att hans anförande var rätt så egendomligt. Därför att ett statsråd har formellt gått riktigt till väga, kan han väl reellt ha begått ett misstag, och konstitutionsutskottet måtte väl vara berättigat att pröva, om det anser ett sådant misstag föreligga eller inte, och om statsrådet i detta fall iakttagit rikets sannskyldiga nytta och på ett tillbörligt och skickligt sätt skött sitt ämbete.

Jag måste säga, att jag är litet grand förvånad över vissa yttranden, som här framkommit. Jag skall börja med herr Westman, som utgick från att konstitutionsutskottet sökt upphäva sig till något slags vetenskaplig auktoritet och förmenade, att det skulle vara ett försök till politiskt ingrepp mot vetenskapen. En sådan beskyllning synes mig ganska obefogad. Vad den vetenskapliga kompetensen beträffar hos dem, som handlagt detta ärende, tyckes det vara ganska skrat hela linjen utefter. Herr statsrådet har förklarat, att han är kompetent i grekiska, men han har uttryckligen gång på gång förklarat sig inkompetent i filosofi, och huruvida hans excellens herr statsministern, utrikesministern, justitieministern och jordbruksministern m. fl. äro kompetenta i filosofi, det lämnar jag därhän. Det är mig i varje fall inte bekant, så att om vi nu skola tala om kompetens, kanske konstitutionsutskottets kompetens nära nog kan tåla en jämförelse med regeringens. Men det där ligger utanför saken, då konstitutionsutskottet aldrig sökt upphäva sig till något slags vetenskaplig auktoritet.

Men hur ligger saken i verkligheten? Jo, den ligger så, att vi här i handlingarna haft utlåtanden från en rad av sakkunniga, och då finna vi, att av fem speciellt sakkunniga ha tre uttalat sig för docenten Nyman, men två ha uttalat sig mot honom, och av dessa två har den ene ansett, att han i fråga om både kapacitet och moral i vetenskapligt avseende är så undermålig, att han inte ansett honom vara kompetent ens, och den andre erkänner uppriktigt, att han är tveksam, huruvida han bör anses kompetent eller inte. Att i ett

Ang. A. T.
Nyman's utnämning till professor i teoretisk filosofi.
(Forts.)

Ang. A. T.
Nymans ut-
nämning till
professor i
teoretisk
filosofi.
(Forts.)

sådant fall — jag använder här den första konstitutionsutskottsledamotens uttryck — låta det numeriska endast vara avgörande, syntes oss vara ett något egendomligt tillvägagångssätt, helst som man finner, att vid ärendets ytterligare behandling av de akademiska vederbörande där nere i Lund den utnämndes aktier sjunkit. Ifrån att det varit avgjord majoritet för honom blev det nu lika mot lika, så att endast rektorns utslagsröst avgjorde saken, trots att Nyman själv tillhörde detta universitet. Det är väl, mina herrar, inte så underligt, när man i ett sakkunnigutlåtande finner så starka uttryck som att den utnämnde har begagnat »falska eller direkt vilseledande citat» och gjort sig skyldig till »sådan användning av riktiga citat, att deras uppenbara mening blir förvriden, varvid framställningen i huvudpunkter bygges just på det felaktiga i citatet eller dess felaktiga användning» det är väl inte så underligt, om vi tyckte, att det kunde behövas större klarhet i denna fråga. Hur sådan klarhet närmast skulle ha vunnits, lämnar jag därhän. Herr Thulin har lämnat en anvisning. Herr ecklesiastikministern har själv tänkt sig en annan, då han talat om att tillkalla nya sakkunniga, och han har nämnt, att vid utomordentliga tillfällen den sista åtgärden har tillgripits.

Jag har ju sett en del utnämningsfall i konstitutionsutskottet, men jag minns mig aldrig sett något sådant som detta. Det har kunnat vara olika meningar om kompetensen och ordningen mellan sökande, men att av två, som tävla med varandra, den ene har till den grad in amplissima forma underkänts, som nu förekommit, minns jag inte, att jag någonsin varit med om. Mig förefaller det, att, då sådana allvarliga gravamina här förekommit, detta borde kunnat motivera, att man från något utomstående, nytt håll sökt få reda i saken, ty det är naturligtvis möjligt, att de andra sakkunniga inte kommit att fästa sig vid just denna sidan av saken. Det är ju en av dem, som efter vad jag hört, inte alls lär ha haft någon kunskap i grekiska, och som således var alldeles satt utanför möjligheten att bedöma detta.

Vi ha alltså — jag ber att än en gång få betona det — i konstitutionsutskottet ansett, att det kunde föreligga stark anledning att vidtaga en ny utredning, och vi ha haft så mycket större anledning därtill, som det mycket uppseendeväckande har inträffat, att utrikesministern anmält avvikande mening i detta fall. Då kan man ju säga, att utrikesministern naturligtvis inte är mer kompetent än de andra. Det säger han själv, men han är dock på samma gång såsom univertetskansler van framför andra, mer än någon annan regeringsledamot, att handlägga sådana ärenden som detta och har stor erfarenhet på området. Han har här funnit sig nödsakad att taga det uppseendeväckande steget att anmäla avvikande mening, vilket ni allesamman, mina herrar, veta, utomordentligt sällan förekommer. Det är ju självfallet, att en regeringsmedlem drar sig för att anmäla avvikande mening från sina kolleger. Han måste ha haft ganska starka skäl för att göra det.

Nu har herr ecklesiastikministern här för oss utvecklat, vilka skäl han haft för att finna anmärkningarna mot Nyman mer eller mindre ogrundade. Han har i det fallet inte varit så synnerligen positiv, det måste jag säga. Att han, som haft tillfälle i statsrådsberedningen att utveckla denna sak för sin kollega utrikesministern och universitetskanslern, ändå inte kunnat övertyga honom ens är rätt anmärkningsvärt. Vi hade inte tillgång till ecklesiastikministerns utläggningar i konstitutionsutskottet; vi hade bara att döma efter papperen, men nog var det oss ett ganska starkt indicium på frågans oklara läge, att en så avvikande mening hade anmälts från universitetskanslern.

Alltså — för att nu sammanfatta saken — konstitutionsutskottet har icke på något sätt velat upphäva sig till sakkunnig i frågan. Det har endast sett de olika instansernas mycket skarpt motsatta meningar och funnit, att det i vissa utlåtanden förekom synnerligen uppseendeväckande anmärkingar

— ecklesiastikministern talade om ett och annat starkt ord, men det är ganska många mer eller mindre starka ord, som gå i samma riktning som den sakkunniges, som avgivit inkompetensförklaringen. När vi sett detta, ha vi kommit till den meningen, att en ny utredning i detta fall hade varit av behovet påkallad. Det är alltsammans.

Nu står det var och en naturligtvis fritt att säga, att vi inte hade rätt att hysa den meningen. Vi ha som sagt aldrig velat uppträda som sakkunniga, men det föreföll oss, att saken var så pass outredd och oklar, att en sådan åtgärd som den nämnda kunde vara påkallad.

Herr Westman: Jag skall be att få säga några helt få ord på grund av ett yttrande, som fällts i anledning av mitt förra anförande.

Jag ber först få understryka, att jag icke alls tagit någon som helst ståndpunkt i sak utan betraktar denna fråga uteslutande från den principiella ståndpunkt, som jag här förut angivit.

När jag yttrat, att utskottets åtgärd innebar, att utskottet hade upphävt sig till vetenskaplig auktoritet, uttalade den siste ärade talaren sin förvåning över att jag kunde säga så. Emellertid grundar utskottet sin anmärkning på att utskottet har en annan uppfattning om vikten av vissa sakkunnigas anmärkningar, än vad de akademiska myndigheterna haft. Och den siste talaren underströk gång på gång i sitt anförande, att han värdesatte vissa anmärkningar, framställda av en av de sakkunnige, på annat sätt än de akademiska myndigheterna gjort under ärendets behandling. När den ärade talaren likväl bestred, att denna värdesättning av vetenskapliga omdömen skulle innebära, att utskottet och dess medlemmar gjort anspråk på vetenskaplig auktoritet, så tror jag, att jag kan ange en förklaring till att han ej riktigt klart insett den principiella betydelsen av utskottets handlingssätt, genom att låna en terminologi från den sakkunnige, som den ärade talaren sätter så högt, professor Hägerström. Jag skulle vilja säga, att när konstitutionsutskottet vidtog den politiska åtgärden att göra anmälan, har utskottet låtit sitt kulturella patos inficiera sitt politiska omdöme.

Herr statsrådet Lindskog: Jag fick på grund av voteringen i andra kam-maren försumma en del av vad som här sagts. Jag kom in just då herr Hellberg höll sitt senaste anförande, och hörde honom säga följande: »Hur en sådan klarhet skulle kunnat vinnas, lämnar jag därhän». Jag vill säga, att det är ett utomordentligt klokt yttrande; det är förståndigt av herr Hellberg att lämna därhän, hur en sådan klarhet skulle vinnas. Jag måste också lämna därhän, hur en sådan klarhet skulle vinnas. Det var just det som jag gjorde. Man kan icke vinna klarhet, om det står t. ex. olika filosofiska skolor och beskylla varandra inbördes för tankeoreda och tanke-slarv. Allra minst kan man vinna klarhet, om man låter dem, som äro mindre kompetenta på området, bedöma dem, som ha högre kompetens på området.

Herr Hellberg har lagt stor tonvikt vid att utrikesministern hade annan uppfattning än jag. Ja, jag vill säga, att i det, som det här är fråga om, konstitutionsutskottets anmärkning rörande bristande utredning, hade ju hans excellens och jag fullständigt samma mening, då vi ansågo, att det ej kunde vara tal om någon vidare utredning.

Herr Hellberg sade vidare, att det dock förekommit vid utomordentliga tillfällen, att man tillkallat nya sakkunniga. Ja, jag gav nyss en exposé över när det förekommit. Det har förekommit sedan 1876 summa två gånger, och i bägge fallen förelägo helt och hållet andra omständigheter än nu. Den ena gången begärde de sakkunniga själva — två av tre — nya sakkunniga, och den sista gången, i fjol, var ett formellt fel begånget. Här däremot är saken

*Ang. A. T.
Nymans ut-
nämning till
professor i
teoretisk
filosofi.
(Forts.)*

Ang. A. T.
Nymans ut-
nämning till
professor i
teoretisk
filosofi.
(Forts.)

ännorlunda, och jag måste säga, när jag hör såväl herr Thulins som herr Hellbergs anförande, att det visar, att herrarna icke ha någon allt för stor erfarenhet i akademiska befordringsfrågors handläggning, eftersom herrarna lägga så förfärligt stor vikt vid att den och den professorn använt så utomordentligt starka ord. Ja, vet herrarna, det är icke alls ovanligt. Jag försäkrar herrarna, att det är mycket sällan man kan finna någon befordringsfråga, där man icke skulle kunna hitta på en professor, som använt starka ord, alldeles oerhört starka ord ibland.

Vidare har det framhållits, att det var stor olikhet i meningarna och att synnerligen starka omdömen från vissa håll fällts om docenten Nymán. Ja, det har förut förekommit i befordringsfrågor, att en person blivit inkompetent-förklarad gång på gång, kan man säga, och det icke bara av en sakkunnig. Jag skulle kunna nämna ett fall, då t. ex. en docent i juridik vid Uppsala universitet, som sökte och fick professur, blev förklarad inkompetent av en sakkunnig, och med största tvekan av en annan blev förklarad kompetent. I juridiska fakulteten var det tre mot tre, och åtta ledamöter mot åtta i konsistorium förklarade honom kompetent. Ja, naturligtvis var Kungl. Maj:t tveksam om utnämningen, men inte remitterades ärendet till ny utredning på dessa stränga anmärkningar mot vederbörande. Jag skulle kunna nämna en sådan person som professor Thyren, som en gång sökte en professur i Lund, då Thyren fick skriva en försvarsskrift och säga, att här var det icke bara fråga om kompetens och inkompetens utan om heder och vanheder. Då hade också dylika anmärkningar riktats mot honom. Han blev utnämnd. Inte var det fråga om någon ny utredning.

Jag måste också uttala min stora glädje över att två förutvarande ecklesiastikministrar här ha helt och fullt gett sin anslutning åt den ståndpunkten, att det måste vara ecklesiastikministern själv, som ändå i sista hand får avgöra, om han anser ärendet föreligga i utrett skick eller ej, och jag måste säga det, att tillkallandet av nya sakkunnige — jag upprepar det — är en så utomordentligt allvarlig historia, att i fjol, när jag gjorde det, var det under den allra starkaste tvekan med tanke på konsekvenserna. Det skulle i längden vara ödeläggande. Man talar så ofta i pressen om att man skulle tillkalla nya sakkunniga. Tro herrarna, att sakkunniga växa på träd? Det gör det visst icke. Det är utomordentligt svårt att få sakkunniga. Vi ha egentligen med dessa fem sakkunniga uttömt nästan allt vad som finnes av filosofisk sakkunskap här i Sverige. Då skulle man tillkalla andra sakkunniga, som ha lägre kompetens än dessa fem, för att dessa lägre kompetenta skulle avgiva utlåtande över dem, som ha högre kompetens. Mina herrar! Om man tänker sig in i frågan, finner man, hur oriktigt och orimligt hela detta betraktelsesätt är.

Herr Bergman: Det yttrades nyss av herr statsrådet gent emot ett par ärade talare, att de icke syntes ha någon vidare erfarenhet om akademiska befordringsfrågor. Det kan väl tyckas, som om jag skulle kunna vara pre-disponerad att stå på den attackerande sidan i denna sak, därför att jag har en sådan erfarenhet i frågor av den beskaffenhet, att man kanske väntar detta. För min del har jag i Sverige varit med om tre akademiska konkurrensen, där jag blev enhälligt kompetentförklarad av alla sakkunniga och i samtliga instanserna, men ändå inte blev utnämnd, så att jag kan ju ha skäl att tycka, att den nu utnämnde, som dock av en sakkunnig förklarats inkompetent, fått sin professur för rätt billigt pris, så att säga. Men jag måste ändå säga, att jag finner anmärkningen mot utnämningen svagt grundad. Detta är visserligen en svår fråga. Det framgår tydligt av de handlingar, som föreligga här, att saken varit tvistig och att det kunde funnits anledning att fråga ytterligare någon

sakkunnig, kan man nog icke utan fog säga. Men å andra sidan kan man ju absolut icke göra gällande, synes det mig, att statsrådet handlat mot grundlagen eller på ett sätt, som kan föranleda något ansvar för honom. Han har rättat sig efter flertalet sakkunniga, och han har alla de akademiska instanserna på sin sida, visserligen mot starka minoriteter i vissa fall. Om han nu skulle låtit tillkalla nya sakkunniga, så vore det, som han själv erinrat, ytterst svårt att få sådana. Varifrån skulle man fått dem? Man har väl i det närmaste uttömt den sakkunskap, som finns här i nordn och som förstår svenska redan vid tillsättningen av den manstarka sakkunnignämnd, som från början utsågs. Man måste sålunda nu ha vänt sig till utlandet. De sökandes skrifter äro i allmänhet skrivna på svenska språket, och det finnes ganska avskräckande exempel på hur det avlöpt när sakkunniga från utlandet tillkallats för att bedöma sökande, vilkas författarskap företrädesvis utövats på svenska språket. Ett sådant fall har jag särskilt i livlig hägkomst, när jag själv såsom suppleant i konstitutionsutskottet vid det tillfället deltog i granskningen av målet. En utländsk (tysk) sakkunnig, som då yttrat sig, hade tagit hänsyn endast till de få arbeten av en viss sökande, som voro skrivna på tyska språket, och han sade uppriktigt ifrån, att de andra hade han ej förstått. Men vad skall man säga om ett sådant sakkunnigomdöme med hänsyn till dess värde för sakens avgörande? Helt annan är givetvis situationen, om de sökandes produktion helt och hållet eller väsentligen föreligger på något av de stora kulturspråken. Då kan det rent av vara en fördel att opartiska utländska sakkunniga inbjudas. Man är i det nu föreliggande fallet hänvisad till sådana, som äro sakkunniga icke bara i filosofi utan även känna det språk, på vilket de sökande skrivit sina avhandlingar, i detta fall alltså svenska språket.

Nu ligger det ju nära till hands att man tänker på två omständigheter, som kunna ha legat bakom denna utnämning och som föranlett misstanken, att det icke gått rätt till. För det första kan man tänka sig, att lokalpatriotiska synpunkter gjort sig gällande. Sådana ha tyvärr ofta spelat in vid akademiska befordringar, och ur den synpunkten skulle jag kunna ha åtskilligt att berätta. I andra kammaren sökte nu en talare påvisa sannolikhet för ett obehörigt lokalpatriotiskt inflytande; han erinrade därom, att de, som ha ställt sig på den utnämndes sida, framför allt varit lundensare, under det de som hållit på konkurrenten varit uppsaliensare. Men om man ger akt på det dokument, som ytterst ligger till grund för allt omdöme i saken, nämligen sakkunnigutlåtandet, så finner man ju, att sakkunnignämnden denna gång varit synnerligen opartiskt sammansatt. Vad som är ytterst viktigt i sådana saker och som vid den reform beträffande det akademiska befordringsväsendet, som nu snart kanske kommer till stånd, bör vara huvudsaken, är att sakkunnignämnderna bliva så sammansatta, att man ej kan säga, att de på något sätt äro beroende av eller ge företräde åt den ena eller andra högskolan. Om man ser efter, hur det i detta fall gått till, finner man, att till sakkunniga utsågos icke mindre än fem personer. Det är ganska ovanligt, att man utser så många. De sakkunniga voro filosofie professorn i Helsingfors, Grotenfelt, två professorer i filosofi i Uppsala, Hägerström och Phalén, samt två professorer i Lund, nämligen professor emeritus Larsson, vars plats var den som skulle nybesättas, och professor Liljeqvist, alltså två lundensare, två uppsaliensare och en svensktalande finnländare. Man kan ju då icke annat än säga, att det var en ganska opartiskt sammansatt sakkunnignämnd. När majoriteten av densamma, icke bara lundensarna utan den opartiske, utomstående utlänningen ställde sig på den utnämndes sida, förefaller det, som om man icke skulle kunna göra någon anmärkning mot utnämningen ur synpunkten av något speciellt lokalbetonat intresse. Men det finnes ju även en annan synpunkt, som man kan tänka på. Man kan ifrågasätta, om det måhända varit någon motsättning mellan olika

Ang. A. T.
Nymans utnämning till professor i teoretisk filosofi.
(Forts.)

Ang. A. T.
Nyman's ut-
nämning till
professor i
teoretisk
filosofi.
(Porta.)

filosofiska riktningar, som spelat in. Det har under alla tider rätt strid mellan olika riktningar inom vetenskapen, icke minst inom filosofien. Det har funnits något, som kallats odium theologicum, som historien alltför väl känner till, och det finns väl också stundom ett slags odium philosophicum. Det är, nu som förr, olika riktningar, som föra ett slags dragkamp mot varandra. För femtio, sextio år sedan florerade i Sverige Boströmianismen, uppkallad efter sin grundläggare, filosofie professorn Boström i Uppsala. Det var en riktning, som var ganska intolerant och ortodoxistisk, och vars ledande män vid befordringar gärna sökte utestänga dem, som avveko från deras uppfattning. Detta är ju redan historiskt, och så allmänt erkänt, att man icke behöver draga sig för att konstatera det. Det förhåller sig ofta så, att den, som är livligt övertygad, att han har rätt i filosofiska frågor, lätt blir av den meningen, att andra ha till den grad orätt, att det rent av är en moralisk plikt att försöka motarbeta dem. Detta var till en viss grad förhållandet med Boström själv. Pontus Wikner berättar, och andra ha sagt detsamma, att Boström helt enkelt hade den uppfattningen, att var och en, som icke anslöt sig till hans filosofiska uppfattning, var mer eller mindre defekt till sin intelligens. Det är åtminstone en skugga av denna intoleranta ortodoxism, som man tycker sig skönja hos vissa anhängare av den filosofiska skola, som varit mest häftig i kampanjen denna gång. Jag hoppas, att skolans mycket högt ärade och framstående huvudman skall kunna göra skäl för det omdöme, som man fällt angående en teologisk skolbildare en gång, nämligen den berömde Schartau, som icke blott var en stor nydanare inom det religiösa området utan också en verklig kultur-människa. Man sade, att Schartau själv var ingen schartauan, d. v. s. Schartau hade olyckan att få lärjungar, som voro mera fanatiska än han själv var. Jag tycker mig ha märkt, att den mycket framstående nu levande filosof, som jag menade och som vi i flera avseenden kunna vara stolta över, har fått en del lärjungar, som äro, jag vill icke säga *mer* fanatiska än han, utan som i motsats mot honom själv äro i någon mån fanatiska, ty jag vill icke betrakta mästaren själv såsom fanatiker. Fanatism på det vetenskapliga området torde vara snarare ett bevis på en viss brist eller åtminstone ensidighet i intelligensen än på motsatsen.

Alltså, jag menar, att det å ena sidan icke är något lokalpatriotiskt övergrepp, som begåtts. Det synes mig framgå av sakkunnig-nämndens sammansättning och särskilt av det omdöme som avgivits av den i de lokalpatriotiska striderna opartiske sakkunnige. Det råder å andra sidan faktiskt en strid mellan två riktningar, men i den striden tillkommer det icke riksdagen och icke ens konstitutionsutskottet att taga parti. Det har nu visserligen sagts, att konstitutionsutskottet icke vela göra detta, men man kan dock knappast komma ifrån att så till en viss grad skett, i det att utskottet uppenbarligen fäst större avseende vid de omdömen som fällt av minoriteten bland de sakkunniga än vid majoritetens omdömen. Konstitutionsutskottet har nämligen i motsats mot majoriteten bland de sakkunniga ansett, att vissa av docenten Nyman begångna fel kunna vara avgörande i avseende på hans kompetens. Jag vill säga, att varken inom dessa väggar eller ens inom konstitutionsutskottet saknas det sådana tänkare, som nästan yrkesmässigt göra sig skyldiga till vad Nyman beskylldes för, nämligen »direkt vilseledande citat» eller »sådan användning av riktiga citat, att deras uppenbara mening blir förvriden» o. s. v. Är det något fel, som är allmänt i den politiska diskussionen, så är det väl detta. De som sitta i glashus i detta avseende, torde knappast böra vara de första att kasta sten på andra, som kunna göra sig skyldiga till sådana försyndelser. Och för övrigt beträffande detta tanke-larv m. m., som anmärkts i ett eller annat arbete, är det ju dock ingen som påstått, att det förekommer i alla hans arbeten, även de, som varit mest kritiska mot docenten Nyman, däribland professor Hägerström,

ha framhållit även stora förtjänster hos honom. Fel av det anmärkta slaget förekomma hos våra allra största vetenskapsmän. Jag vill ej nämna några namn, men det skulle ej vara särdeles svårt att ur många i stort sett högst betydande skrifter plocka fram saker, som kunna karakteriseras på det sättet. Jag erinrar mig särskilt en av våra allra största naturforskare, om vilken det var allmänt känt, att han ganska friskt slarvade med avseende på en del faktiska uppgifter och citat. Det hindrade icke, att han med rätta betraktades som en av de allra främsta inom sitt vetenskapliga område.

Jag skulle för övrigt kunna, om det funnes något intresse för den saken här, vilket jag knappast tror, att det gör, och om det hörde till saken, vilket det endast i ringa mån gör, och om tiden medgäve det, vilket den nu icke gör, draga fram uttalanden i officiella akademiska aktstycken av en mycket berömd ännu levande professor, officiella, alltså under ämbetsansvar avgivna uttalanden, vilka innehålla precis sådana fel: t. ex. förvridna citat, med därpå grundade felaktiga slutsatser o. s. v., men det hindrar icke, att dessa herrar i många år utövat och alltjämt utöva en mycket betydande verksamhet var på sitt område. Ingen människa är utan fel. Man har svårt att komma ifrån den känslan, att den oerhörda vikt man nu på vissa håll fäst vid vissa påvisade felaktigheter torde bottna i striden mellan olika filosofiska riktningar.

Jag vill härmed visst icke förringa herr Nymans fel; jag menar tvärtom, att denna sak varit så pass kvistig, att det nog kunnat ifrågasättas, om icke ytterligare sakkunniga bort höras, men som det tidigare påpekats, var det förenat med stora svårigheter att få sådana, som skulle kunna yttra sig om denna sak med tillräckligt mångsidig, saklig och språklig auktoritet. Då tycker jag, att man verkligen kan säga, att statsrådet är ursäktat, om han icke vidtagit en så ovanlig och extraordinär åtgärd. Till och med om man skulle anse, att denna uraktlåtenhet varit att beklaga, kan man väl ändå ej säga, att den varit av den beskaffenhet, att något grundlagsbrott blivit begånget. Det avviker ju också från all praxis i konstitutionsutskottet att taga ställning till detaljer av detta speciella slag i akademiska utnämningsfrågor.

Jag ber således för min del att få ansluta mig till dem, som här gjort gällande, att en anmärkning enligt § 107 i regeringsformen i denna sak är ganska svagt grundad.

Herr Hellberg: Jag skall börja med att gentemot den närmast föregående talaren erinra, att det är väl ingen av konstitutionsutskottets medlemmar, som påstått, att statsrådet begått något grundlagsbrott. Den tanken ha vi inte ett ögonblick haft.

Vad sedan beträffar herr Bergmans förmaning till oss att inte lägga oss i akademiska utnämningsfrågor, så har det, om inte mitt minne alltför mycket sviker mig, en gång begivit sig i konstitutionsutskottet, att herr Bergman själv yrkade anmärkning just i en akademisk utnämningsfråga. Han fick visserligen inte majoritet, men om jag minnes rätt, anförde han reservation. Märk väl, att där gällde det en direkt anmärkning mot själva utnämningen! Vi ha inte gett oss in på det, såsom herr Thulin och jag mångfaldiga gånger betonat, utan här har det varit fråga om graden av utredning, innan utnämningen företogs.

Nu bör det också observeras, såsom kammarens ledamöter torde ha observerat, att herr Bergman var rätt så villkorlig i det understöd, han gav statsrådet, ty två resor, både i början och slutet, anmärkte han, att frågan verkligen låg så, att han ansåg, att ytterligare utredning kunde ha varit av nöden. Han anmärkte sedan visserligen, att han fann, att det skulle ha varit mycket stor svårighet att åstadkomma en sådan, ytterligare utredning, men i princip står han således alldeles på samma ståndpunkt som konstitutionsutskottets majoritet.

*Ang. A. T.
Nymans ut-
nämning till
professor i
teoretisk
filosofi.
(Forts.)*

Ang. A. T.
Nymans ut-
nämning till
professor i
teoretisk
filosofi.
(Forts.)

Nu har herr statsrådet i sitt svar till mig, såsom naturligt är i en debatt, gjort sig saken litet grand lätt. Han citerade t. ex. — och han gjorde i viss mån därvid en succès de rire — vad jag hade sagt, att hur utredningen skulle anordnas, det lämnade jag därhän — och det gjorde jag rasande klokt i, tillade statsrådet. Han skrattade själv och andra skrattade med. Ja, det är ju inte så riktigt exakt refererat, herr statsråd, ty när jag sade — jag minns inte riktigt, hur orden föllo — att det lämnade jag för tillfället därhän, så erinrade jag dock strax efteråt, att herr Thulin hade pekat på en utväg, och att statsrådet själv tänkt sig en annan. Således har jag inte alls lämnat det därhän.

Nu ha emellertid både statsrådet och herr Bergman framhållit, att det skulle möta så oerhörda svårigheter att åstadkomma en sådan ny utredning, och hur klarhet skulle kunna vinnas, det visste inte statsrådet, eller om det fanns någon möjlighet därtill, ty, anmärkte han, utvägen att tillkalla nya sakkunniga fordrade först och främst någon utomordentlig omständighet. Han nämnde, att det hade förekommit två fall, då sådana omständigheter ansetts föreligga, vilket enligt min mening inte hindrar, att i detta fall andra omständigheter kunnat föreligga, som kunde utgjort fullt lika god anledning att begagna utvägen. Men då säger både herr statsrådet och herr Bergman, att det finns inte sakkunniga; de växa inte på träd. Nej, det finnes inte så god tillgång på dem, det är mig inte obekant. Statsrådet sade till och med, att man skulle få taga sakkunniga av lägre ordning. Ja, men då höll sig statsrådet bara till Sverige. Men det är ju att märka, att bland de fem sakkunniga var det en, som inte var svensk, en professor i Helsingfors. Han var svensktalande, säger herr Pauli nu upplysningsvis. Ja, visserligen var han svensktalande, men här i Norden förstå vi ju varandras språk så bra, att vi kunnat anlita även norrmän och danskar. Jag har varit med vid utnämningsfrågors prövning i konstitutionsutskottet, då även norrmän och danskar varit anlitate som sakkunniga. Den resursen står alltså öppen. Det beror naturligtvis ibland på om man vill se möjligheterna eller inte.

Nu är det emellertid en invändning, som gjorts mot hela vår hållning här, nämligen att vi velat liksom taga parti mellan de olika skolorna. Jag vet inte, om han ansåg också mig vara anhängare av någon av dessa skolor, men jag försäkrar, att jag står så främmande för dem som någon av regeringen kan göra det. Nej, det är inte den saken, som vi tagit hänsyn till, och inte heller till några starka ord, som statsrådet sade, ehuru väl vi måste fästa oss vid att en sakkunnig under det ansvar, som påvilat honom, dock ansett sig kunna bruka så starka ord, att han satt den ena sökandes kompetens både i vetenskaplig skicklighet och moral — jag understryker *vetenskapligt* avseende — i tvivelsmål. Det var det, som bestämde oss för att hävda, att det härvidlag bort påkallas ny utredning.

Det är också att anmärka, att hela tiden den utnämndes sak så att säga saccat bakåt. Ju längre det lidit, dess sämre har han kommit att stå inför de prövande myndigheterna. Det är också ett ganska anmärkningsvärt förhållande.

Vad sedan beträffar utrikesministerns hållning, gjorde också statsrådet sin sak mycket lätt genom att säga, att i fråga om själva behandlingssättet var utrikesministern fullt ense med honom. Ja, men själva den omständigheten, att utrikesministern, trots all den utredning, som ecklesiastikministern på kritiska punkter kunde uppbygga honom med, ändock och fastän han visste, att det skulle väcka mycken uppmärksamhet, om en regeringsmedlem toge avstånd från de andra, vidhöll sin ståndpunkt, tyder på att saken inte var så klar, som den kunde ha blivit. Så ha vi åtminstone tyckt, och det kan inte hjälpas.

Bland de myndigheter, som hörts, har det varit de, som verkligen givit uttryck åt snart sagt sin förtvivlan över denna fråga. Det anfördes av herr

Thulin, hurusom professor Aulén i Lund sagt, att den berört honom ytterligt pinsamt, och han har tillagt — han är inte en av dem, som använda starka ord — något sådant som att han lämnade därhän, huruvida det akademiska befordringssystemet tål många fler sådana fall. Det är dock något att lägga märke till, och det är inte så underligt, om konstitutionsutskottet i detta fall ansett, att det kunde varit skäl att söka få frågan något bättre uppklarad, innan den avgjordes.

Ang. A. T. Nymans utnämning till professor i teoretisk filosofi.
(Forts.)

Herr Bergman: Jag begärde ordet med anledning av herr Hellbergs apostrofering. Jag vet ej riktigt vad han närmast tänkte på. Jag erinrar mig ett fall, då jag själv begärde hos Kungl. Maj:t att få ett par månaders utsträckt specimenstid med anledning av att ett mycket stort och omfattande vetenskapligt arbete, som förelåg i manuskript och befann sig i en utländsk huvudstad, på grund av hinder som vållats genom världskriget icke hade blivit tryckt i beräknad tid. Det var en sådan omständighet, över vilken man icke kunde vara herre. Jag tyckte, det var billigt att då få någon liten utsträckning av specimenstiden, så att arbetet, som ju för länge sedan var författat, hann bli tryckt: en utsträckning, som givetvis skulle berett även andra sökande ökad möjlighet att inkomma med kompletterande handlingar. Det avslogs av den då sittande regeringen ehuru framställningen tillstyrkts av kanslersämbetet. Jag minnes icke, om jag sökte få någon konstitutionsutskottssak av det. Det var i varje fall icke fråga om en utnämning utan en helt annan fråga, som visserligen sammanhängde med en akademisk konkurrens, men det förstår ju var och en, att det gällde något helt annat än vad det här är fråga om.

Jag erinrar mig också, att jag såsom suppleant i konstitutionsutskottet vid behandlingen av vissa ärenden, som då förelågo beträffande akademiska befordringar, var av den meningen, att man borde gjort anmärkning på en eller annan utnämning. Jag har visst varit med om ett par reservationer i sådana frågor, men då fick jag höra — jag var ju rätt oerfaren i sådana saker då — att det icke ansågs korrekt, att utskottet lade sig i dylika utnämningssdetaljer. Jag vill ju ej säga, att jag i allo delar den meningen, icke ens nu, men vad jag menade med mitt anförande på den punkten — det var kanske illa uttryckt — var det, att i så tvivelaktiga fall, då det icke klart framgår, att något övergrepp skett, bör icke konstitutionsutskottet taga parti. Om t. ex. en eklestiastikminister hade tillstyrkt utnämningen av en person, som alla de sakkunniga ansett inkompetent, så borde det naturligtvis göras anmärkning. Här gäller det ju ett fall, där det varit svårt att fatta ståndpunkt, men där det icke synes finnas någon grundad anledning antaga, att icke den slutliga ståndpunkten fattats efter samvetsgrann prövning och utan obehöriga hänsyn. Många akademiska befordringsfrågor äro av denna svårupplärd art, och det är därför ganska naturligt, att man tycker, att i akademiska befordringsfrågor bör icke konstitutionsutskottet taga ställning i detalj annat än där uppenbar mannamån visats. Det är väl lyckligtvis i regeln så, att våra eklestiastikministrar, vilket parti de än tillhöra, söka handla samvetsgrant och efter bästa förstånd. Men i ett sådant fall, där uppenbar orättvisa föreligger, bör givetvis konstitutionsutskottet ingripa. Ett sådant fall föreligger emellertid enligt mitt förmenande icke här.

Herr Thulin: Herr Bergman gjorde gällande, att det skulle vara svårt att taga ståndpunkt i föreliggande ärende. Ja, det är just därför vi ansett, att frågan bort göras till föremål för ny utredning. Herr Bergman har tagit ståndpunkt förut i sin oerfarenhet, som han talade om, i ett par utnämningssärenden och där gått betydligt längre, än vad vi i konstitutionsutskottet nu gjort. Herr Bergman har nämligen då ansett, att utnämningarna voro felak-

Ang. A. T.
Nymans ut-
nämning till
professor i
teoretisk
filosofi.
(Forts.)

tiga. Det skulle jag aldrig velat vara med om att påstå i detta fall. Men vi vilja ha fram en ordentlig utredning. Herr Bergman har två gånger varit med om att göra anmärkning. Herr Bergman har 1924 anmärkt på en åtgärd 1923 beträffande utnämningen av professor Wetter, och vidare har herr Bergman 1925 varit med om en anmärkning mot utnämningen av nuvarande professor Charpentier. Herr Bergman har sålunda då åtminstone icke visat någon oerfarenhet.

Det har här sagts och gjorts gällande från åtskilliga håll, att man skulle velat lägga in någon sorts politik i detta konstitutionsutskottets ståndpunkts-tagande. Jag vill uttryckligen fritaga konstitutionsutskottet från något sådant, och jag blev mycket glad, när jag hörde statsrådet i ett av sina anföranden säga, att han förstod, att det var fråga om saklig diskussion av detta spörsmål. Jag har hela tiden velat ha rent saklig diskussion om detta. Det är tråkigt, att det från visst håll gjorts gällande, att det skulle vara någon politik med här. Det har aldrig varit fråga om någon politik.

Jag vill till sist, herr talman, framhålla, att det förut framkommit anmärkningar i konstitutionsutskottet beträffande akademiska utnämningsfrågor, och jag har framför mig ett konstitutionsutskotts memorial från 1924, där det från högerhåll gjordes anmärkning reservationsvis i en utnämningsfråga. De herrar, som då ansågo, att ärendet var anmärkningsvärt, voro herrar Pehrsson i Göteborg, K. J. Ekman, N. J. M. Svensson och Magnusson i Tumhult, alla, såvitt jag vet, goda högermän, som ansågo ärendet vara av den beskaffenhet, att det borde bringas under riksdagens prövning.

Jag kan försäkra, att det steg, som konstitutionsutskottet nu tagit, icke alls tillkommit av någon som helst sorts politisk hänsyn utan endast och uteslutande för att bringa inför riksdagen handlingarna i ett mycket omstritt utnämningsärende, ett ärende, som befann sig i sådant skick, att konstitutionsutskottet ansåg sig kunna karakterisera det såsom outrett.

Herr Pauli: Endast ett par ord. Jag vill understryka vad den siste talarén sade, att denna anmärkning helt säkert icke framkommit av några slags partipolitiska skäl, och jag vill såsom en liten anspråklös illustration till detta faktum anföra det förhållandet, att trots det att jag tillhör samma parti som den siste talaren, kan jag alldeles icke instämma i hans synpunkter härvidlag, utan hade jag tillhört utskottet, hade jag icke påyrkat någon anmärknings framställande här. Jag vill visst inte neka till att fallet företer ganska förbryllande moment, men jag måste säga, att jag har den uppfattning, som här uttalats av ecklesiastikministern, att en ytterligare utredning skulle ha varit mycket svår, för att icke säga omöjlig att åstadkomma, bland annat av det skälet, att man skulle ha nödgats fiska upp nya sakkunniga, som skulle varit sakkunniga icke bara i filosofi utan samtidigt även i grekiska, ty om de icke varit det, hade de ej kunnat fälla ett pålitligt omdöme angående just den sak, som vi här tvista om. Jag tror, att det hade varit något, som överstigit mänsklig förmåga, att få fram ett sådant sakkunnigkollegium. Om man skulle använt den enkla metoden att bara remittera ärendet tillbaka till konsistorium, hade man naturligtvis ej kunnat tala om någon sakkunnigutredning. Jag kan inte ens anse de teologiska medlemmarna av konsistorium såsom verkligt sakkunniga i detta fall. Det hade blivit ett voteringsresultat, kanske med en annan utgång än den föregående gången, men någon ny klarhet i frågan hade man därigenom ej kunnat vinna.

Jag skall icke förlänga den redan långa diskussionen utan har endast velat deklarerat min personliga ståndpunkt.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, lades den under behandling varande punkten till handlingarna.

Punkten 8.

Kungl. Maj:t hade genom fyra särskilda resolutioner den 15 november 1929 med stöd av 4 § i lagen den 18 juni 1925 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom medgivit Marma sågverks aktiebolag rätt att under vissa villkor förvärva av handlanden Hjalmar Wijk i Göteborg å bolaget överlåtna delar av hemmansdelarna Ängersjö 2⁷, Ängersjö 2⁹, Ängersjö 8¹⁵ samt Kolsätter 7²¹.

Ang. vissa åt Marma sågverks aktiebolag medgivna tillstånd till jordförvärv.

Då utskottet funnit, att beredningen av dessa ärenden icke skett på tillfredsställande sätt samt ej heller, med åsidosättande av syftemålet med lagarna den 18 juni 1925 om bulvanförhållande i fråga om fast egendom samt angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom, tillstånd bort meddelas bolaget att förvärva fastigheterna, hade utskottet enligt den nu ifrågavarande punkten ansett sig böra hos riksdagen göra anmälan enligt § 107 regeringsformen mot medlemmarna av tillförordnade regeringen, statsministern Lindman samt statsråden Lundvik, Borell och Bissmark.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Sundberg, Mellén, Gustafson* i Kasenberg, *Laurén, Holmström* och *Björck* i Kristianstad på anförda skäl ansett, att varken sakliga eller formella grunder föreläge för den anmärkning, som beslutats av utskottet.

Herr statsrådet **Bissmark**: Herr talman! Med anledning av konstitutionsutskottets anmärkning under förevarande punkt skall jag, som är närmast ansvarig för det klandrade beslutet, be att få belysa en del missförstånd, vartill konstitutionsutskottet gjort sig skyldigt.

Jag behöver kanske icke närmare uppehålla mig vid utskottets påstående, att detta ärende enligt gammal praxis borde ha beretts av justitiedepartementet och jordbruksdepartementet i förening. Jag upplyste i andra kammaren, att sådan praxis aldrig förekommit. Ett ärende av detta slag, som endast gäller 1925 års lag, har aldrig beretts gemensamt av jordbruks- och justitiedepartementen. Det framgick av det svar, som jag fick av en ledamot i konstitutionsutskottet, att han hade fäst sig vid att en försäljning av mark till en egna-hemsförening hade beretts gemensamt med justitiedepartementet. Det är emellertid att märka att en försäljning till ekonomisk förening skall bedömas enligt 1916 års lag och alltså beredas i samråd med justitiedepartementet. Det är ju rätt betänkligt, att ett sådant misstag insmugit sig i konstitutionsutskottets utlåtande, ty det hade varit lätt för sekretariatet att höra efter i jordbruksdepartementet, om denna praxis förelåg, men jag förmodar, att det gick till precis på samma sätt här som beträffande ett annat ärende, att en ledamot av utskottet sade, att här förelåg en praxis, och ingen sade något emot det, och följaktligen ansågs det utrett, att en gammal praxis förelåg, som den nuvarande regeringen hade övergivit. Nu får denna anmärkning nästan ett groteskt skimmer över sig. Om man sett efter i protokollet, hade man nämligen funnit, att jag, som var justitieminister, då förestod jordbruksdepartementet, så att det var alltså jag, som skulle rådgjort med mig själv såsom justitieminister. Det är också ett förbiseende av utskottet. Jag vill tillägga, att föredraganden i justitiedepartementet jämväl var närvarande vid beredningen. Jag skall icke vidare uppehålla mig vid denna anmärkning.

Vad sedan beträffar utskottets anmärkning i fråga om förvärvstillståndens ställning till anhängiggjord rättegång i fråga om bulvanförhållande, är det fullt riktigt, som utskottet uppgiver, att sådan rättegång anhängiggjorts mot H. Wijk såsom bulvan och mot bolaget. Vid tidpunkten för Kungl. Maj:ts prövning av bolagets ansökning om förvärvstillstånd, hade detta mål kommit

*Ang. vissa åt
Marma säg-
verks aktie-
bolag med-
givna till-
stånd till
jordförvärv.
(Forts.)*

under högsta domstolens prövning. Förvärvstillstånd gavs av Kungl. Maj:t den 15 november 1929 och högsta domstolen meddelade utslag i bulvanmålet den 3 februari 1930, alltså för ett par månader sedan, och innehöll detta utslag undanröjande av det utav hovrätten meddelade utslaget rörande bulvanförhållandena i vad avsåg de delar av fastigheterna, till vilka Kungl. Maj:t meddelat förvärvstillstånd. Nu gör utskottet gällande, att genom Kungl. Maj:ts beslut om förvärvstillstånd ingripits i bulvanmålet på ett sätt, som kunde leda till förfelände av syftet med bulvanlagen. Men jag för min del bestrider, att detta utskottets uttalande är riktigt. Till belysande härav må något erinras om förhållandet mellan förbudslagen och bulvanlagen. I förbudslagen stadgas förbud för bolag och förening att utan särskilt meddelat tillstånd förvärva viss fastighet. Lagen åsyftar förhindrande att den jord, som erfordras för den enskildes drivande av jordbruk, kommer i bolags hand och på sådant sätt undandrages den enskilde. Bulvanlagen fyller ej något självständigt ändamål utan åsyftar att förhindra, att bolag förvärvar eller besitter fastighet genom bulvan och på sådant sätt kringgår förbudslagens bestämmelser. Har alltså bulvanförhållande uppkommit, avser förbudslagen givetvis dettas hävande. Men sådant hävande av bulvanförhållande behöver ingalunda — som utskottet synes förutsätta — ske allenast eller i främsta rummet genom fastighetens försäljning å exekutiv auktion. Det torde väl få anses ostridligt, att vid exekutiv försäljning av de skogskomplex — det blir ju i de flesta fall fråga om sådana — som bolagen innehaft genom bulvan, möjligheten för den enskilde jordbrukaren att förvärva den areal skog eller annan mark, han kan hava behov av för sitt jordbruk, blir skäligen liten. Fastigheten kommer väl snarare att förvärfvas av enskilda skogsspekulanter, något som ju också ur nationalekonomisk synpunkt är allt annat än fördelaktigt. Eller också förvärfvas fastigheten av någon bank, som måste inköpa den för skyddande av inteckningar. I det senare fallet åstadkommes ej någon definitiv reglering av förhållandet, utan detta blir svävande under den tid, banken har på sig att i sin tur avyttra fastigheten.

En naturligare och såväl för den enskilde, som behöver förvärva för sitt jordbruk erforderlig skogs- eller annan mark, liksom även nationalekonomiskt sett fördelaktigare lösning av bulvanförhållande, måste helt visst vara den, som följer av en prövning om eller i vad mån bolag må jämlikt förbudslagens bestämmelser medgivas tillstånd att besitta fastigheten. Alltså den prövning, som rätteligen skulle ha skett, då bolaget genom bulvan förvärvade fastigheten. Vid en sådan prövning utan hänsynstagande i ena eller andra riktningen till förefintligt bulvanförhållande, kan — såsom i stort sett varit förhållandet i de av utskottet anmärkta fallen — möjlighet ges att tillgodose den enskilde jordbrukaren med erforderlig tillgång till skogs- eller annan mark och detta till ett rimligt pris. Föreliggande alltså vederbörliga förutsättningar enligt förbudslagen för bifall i större eller mindre utsträckning till bolags ansökan om tillstånd att förvärva bulvanfastighet, torde ingen erinran kunna göras mot bulvanförhållandets hävande på sådant sätt. Tvärtom står en sådan lösning i full överensstämmelse med bulvanlagens syfte. Följaktligen, om man har denna ståndpunkt, är det klart, att man icke kan se något formellt hinder i att frågan om huruvida bulvanförhållande föreligger eller icke var föremål för domstols prövning. Det var i och för sig en fråga, som ej inverkad på bedömandet av huruvida tillstånd skulle lämnas eller ej, såvitt man nu strängt ser på de båda lagarnas innehåll, och utskottet torde stå tämligen ensamt om sin uppfattning av bulvanlagens innebörd. Att denna i varje fall icke delas av landets högsta domstol, framgår otvetydigt därav, att högsta domstolen vid bulvanmålet handläggning uppdrog åt föredraganden att inhämta hos regeringen upplysning om det beslut, som kunde fattas i det hos

regeringen vilande ärendet angående tillstånd att få försälja dessa fastigheter på visst sätt. Högsta domstolen har alltså uppenbart den uppfattningen, att här förelåg endast ett likartat förhållande, som föreligger, då en domstol ålagt en person att vid vite söka lagfart. Hur skulle det te sig t. ex., om en person hade överklagat ett sådant vitesföreläggande hos högre rätt, och så kommer med sin lagfart till underdomstolen och underdomstolen då säger: »Nej, det får ni vänta med, tills det avgjorts i den högre domstolen, huruvida detta vitesföreläggande skall stå fast.» Det är en alldeles orimlig ståndpunkt. Men här är äventyret, att de skulle bli tvingade att sälja på exekutiv auktion, ett föreläggande från domstolen, likartat med vite. Det är icke alls den idealiska utvägen att tvinga till exekutiv auktion. Jag vill säga, att det är nästan den sämsta utvägen, ty då raseras alla utsikter för de små jordägarna att få köpa. Då säljes det hela kanske till en bank eller en skogsspekulant. I förra fallet har banken egendomen kanske i tre år. Så säljes den på nytt på exekutiv auktion, och så kommer en annan köpare, till vilken inteckningarna under tiden övergått. Erfarenheten visar tämligen tydligt, att just denna exekutiva försäljning är ett mycket mycket svagt vapen i myndigheternas hand, när det gäller att reglera ett bulvanförhållande, och jag vill i det sammanhanget säga, att jag ger herr Lindhagen ganska rätt i den kritik, han riktat mot bulvanlagen på åtskilliga punkter. Jag tillhör ej dem, som vilja lägga fingrarna emellan, när det gäller olagligheter. Men man står ju inför dessa bulvanförhållanden här och ser, att man icke kan få fason på dem, utan att man skadar den enskilde, — jag tänker alltså icke på bolagen — man skadar de små jordägarna och man skadar det hela genom att ett bulvanförhållande uppehålles år efter år under olika skeden, då skogen avverkas mera, än en ägare, som visste att han fick behålla den, skulle göra. Det leder till vanhävd av skogen och till att de små jordägarna icke få sina arealer utökade. Just detta, att man driver det till exekutiv auktion är ett ytterligt rostigt vapen mot bulvanförhållandet. Och jag har för min del ingen större respekt för bulvanlagen, i varje fall icke så stor, att jag inte skulle vara med om ändring i densamma för att giva regeringen ett starkare medel i sin hand att få bort ett bulvanförhållande.

Jag behöver kanske icke uppehålla mig vid den invändning, som gjorts, att föregående ansökningar av samma bolag redan en gång blivit avslagna. Det var icke samma ansökningar utan helt andra, och i ett ansökningsärende får man komma igen så många gånger som helst. Är ansökningen av precis samma beskaffenhet blir den naturligtvis avslagen, men har man gjort väsentliga ändringar i framställningen, såsom i detta fall, där man reglerat det på ett helt annat sätt, så finner jag, att den omständigheten, att det gjorts en föregående ansökning, icke bör inverka på frågans bedömande.

Jag vill erinra om att Kungl. Maj:t vid prövningen av föreliggande ansökningar följt en praxis, som är ett direkt arv från den föregående Ekmanska regeringen och som av denna liksom och av den nuvarande regeringen tillämpats i ett stort antal fall, utan att någon som helst anmärkning däremot förspors från konstitutionsutskottet, något som också är helt förklarligt, då denna praxis ger mycket god säkerhet för att bolag ej får förvärva mera skogsmark än som överensstämmer med förbudslagens mening. Vid tre av de nu förevarande förvärvstillstånden ha fogats villkor, som helt säkerställa, att den skog, som undandrages bolagets förvärv, verkligen kommer respektive inägotter till godo. Tillståndet har nämligen givits allenast under förutsättning, att inom viss tid styrkes, att dessa skogsarealer vederbörligen genom lantmåteriförrättning sammanlagts med resp. inägotter.

Det har anmärkts av konstitutionsutskottet, att samma förfarande icke tillämpats i fråga om en fjärde lott, men jag förstår icke vad konstitutionsutskottet därmed menar, ty den som hade inägotten ville icke köpa den, och man

*Ang. vissa åt
Marma säg-
verks aktie-
bolag med-
givna till-
stånd till
jordförvärr.
(Forts.)*

Ang. vissa ut
Marma säg-
verks aktie-
bolag med-
givna till-
stånd till
jordförvärv.
(Forts.)

kan väl icke sammanlägga en sådan lott som denna med en hemmansdel, som tillhör en person, vilken icke vill köpa den. I de andra fallen förelåg det däremot klart besked, att man ville köpa. Köpebrev förefanns, och där avsåg regeringsbeslutet trygghetsåtgärder för att icke bönderna skulle sälja dessa lotter igen utan införliva dem med sina hemman. Men här kunde man, då den fjärde icke ville köpa, icke tvinga honom till det, och icke kunde man ordinaera, att man skulle sammanslå lotten med hans inägolott. Det var detsamma som att säga till bolaget: »Var så god och skänk honom jorden!» Jag förmodar, att han tagit emot det då, men inte kan man gå in för en sådan ordning.

Utskottet anför vidare nu, att det synes uppenbart, att inägolotterna icke erhållit stödsskog i den utsträckning lagen avser. Utskottet utgår härvid dels från ett uttalande av jordbrukskommissionen, enligt vilket det uppgivits, att skogslotterna vore hårt avverkade, och dels från de arealer skog, som enligt Kungl. Maj:ts beslut skulle tillkomma inägolotterna. Dessa arealer respektive omkring 78, 130, 50 och 72 hektar ha enligt utskottet endast motsvarat det minimum av skogsareal, som i förbudslagen föreskrivits såsom minimum för att inägolotterna skulle äga för drivande av självständigt jordbruk tillräcklig skogstillgång. Då nu skogslotterna voro hårt avverkade, hade alltså skogstilldelningen varit för liten. Jag vill erinra om, att även om man skulle godkänna utskottets antagande, att man vid beräkning av inägohemmanens skogsbehov skall utgå från det före delningen åsatta mantalet, äro utskottets utläggningar icke fullt korrekta. Tilldelandet av skog och skogsmarker sker enligt två olika principer. Dels skall det tillses, att hemmanet tilldelas för drivande av självständigt jordbruk tillräcklig skogstillgång, dels skall hemmanet erhålla viss areal till skogsbruk duglig och i förhållande till inägorna bekvämt belägen mark. Detta tilldelande sker vanligen och har i detta fall skett genom av vederbörande lantmätare med biträde av godemän verkställda förrättningar. Dylika förrättningar hava i praxis ansetts kunna godkännas och innefatta bevis om att tilldelningen är tillräcklig. Varken jordkommissionen eller Konungens befallningshavande har i detta fall haft den uppfattningen, att det totala skogsbeståndet varit för ringa. De hava också båda tillstyrkt jordförvärvet, vilket måste tillerkännas en mycket stor betydelse, helst Konungens befallningshavande i Jämtlands län är känd för att med synnerlig samvetsgrannhet och skicklighet nagelfara alla frågor om bolags markförvärv. Samma betydelse kan icke tillerkännas kommunalnämndens avstyrkande yttrande — konstitutionsutskottet fäster en alldeles oerhörd vikt vid att kommunalnämnden har avstyrkt detta förvärv, men det kan icke tillerkännas någon större betydelse — i all synnerhet som nämnden för ett par år sedan, jag vill minnas, att det var år 1927, tillstyrkt åtminstone en del av de avslagna ansökningar, som då förelågo, ehuru de avsågo, att bolaget skulle få förvärva vida större områden av skogsmarken än nu ifrågasatts. Dessa ansökningar voro betydligt mycket fördelaktigare för bolaget än de, som nu föreligga, och jag får säga, att om en nämnd det ena året tillstyrker en svagt grundad ansökan och sedan, om denna ansökan kommer igen i betydligt förbättrat skick, förklarar sig avstyrka den, dess auktoritet är något rubbad. Jag ansåg således, att någon avgörande betydelse icke kunde fästas vid nämndens utlåtande. Då skulle man lika gärna kunna avstå ifrån att låta Kungl. Maj:t pröva hithörande ärenden och i stället låta kommunalnämnden avgöra dem eller ge den ett veto.

Då i detta ärende liksom förut i departementet vid den diskretionära prövningen av likartade frågor alltid analogivis tillämpats den grundsatsen, att skogsareal bör tilldelas med ledning av det odelade mantalet, samt lagens fordringar i sådant avseende i detta fall uppfyllts, saknar jag anledning att ingå

på den av reservanterna upptagna frågan, huruvida man enligt lagen kunnat ätnöjas med att beräkna arealen efter det mantal, som uppkommit efter delningen. Det föreligger här en ofullständighet i lagen, vars avhjälpande kan ifrågasättas, men som med nuvarande tillämpning — och jag förmodar, att den tillämpningen ingalunda kommer att lindras — saknar betydelse.

Vid prövning av ärendet har jag för min del fäst det allra största avseende vid att flera små hemmansägare för ett pris av mellan 5 och 10 kronor per hektar lämnats tillfälle att förvärva betydande skogsområden. Att framdriva en exekutiv försäljning skulle ha äventyrat detta och möjligen spelat marken över i händerna på någon bank eller skogsspekulant till skada för dessa hemmansägare, för orten och länet. Jag är icke någon vän av principen »fiat justitia, pereat mundus», utan har ansett klokheten bjuda att bringa ur världen detta bulvanförhållande, då det, såsom här, kunde ske på i många avseenden fördelaktiga villkor. Jag vill dock säga, att hade bulvanlagen givit skarpare medel emot bolagen, hade säkerligen frågan kunnat bedömas annorlunda.

Herr Reuterskiöld: Herr statsrådets förklaring innebar, såvitt jag kunde förstå, att han icke anslöt sig till reservanternas förutsättning av lagens tolkning, utan ställde sig på den ståndpunkten, att han godtog utskottets tolkning. Han ingick visserligen icke direkt på den frågan, men hävdade i varje fall icke reservanternas mening, utan ställde sig faktiskt på utskottets ståndpunkt, och det gör, att jag icke behöver i denna punkt upptaga frågan särskilt. Det förefaller mig som om herr statsrådet hade den uppfattningen, att bulvanförhållandenas avveckling hellre borde ske genom att den jord, med avseende på vilken bulvanförhållande råder, får övertagas direkt av den, för vilken bulvanen står, än på det sättet, att det sker genom exekutiv försäljning genom Konungens befallningshavande. Jag tror, att i den punkten står herr statsrådet och utskottet ungefär på samma ståndpunkt. Skillnaden är bara den, såvitt jag förstår, att utskottet kommit till den uppfattningen, att *bolagen alldeles för lätt ha fått förvärva den skogsmark, som det här gäller*, och sålunda kunnat få bulvanförhållandet upphävt på lindrigaste möjliga villkor. I det avseendet är det ju framför allt fråga om den skogsmark, som här tilldelats dem, och om jag går ut ifrån att, därest beräkningsgrunderna äro riktiga, som herr statsrådet också medgivit, den skogsmarken är i så hög grad avverkad, som det har uppgivits, borde man taga större hänsyn till den saken än vad Kungl. Maj:t har gjort.

När herr statsrådet förringade kommunalnämndens yttrande, framhöll herr statsrådet likväl att den i sitt föregående yttrande hade åtminstone i det hela tillstyrkt. Jag tror dock att bolagets förvärv hade avstyrkts av kommunalnämnden för Ängersjö litt. Baa och Bba, men övriga förvärv hade tillstyrkts. I det föreliggande fallet kan det ju för övrigt hända, att kommunalnämnden liksom Kungl. Maj:t vid den förnyade prövningen kommit till annan uppfattning på grund av erfarenheter, som de under tiden haft. Jag tror, att herr statsrådet har något för mycket förringat kommunalnämndens yttrande, då det ändå skall vara ett uttryck för den lokala meningen och kanske därför bör ha mera beaktats än vad som skett. Det är en gradskillnad därvidlag men jag tror icke, att det är någon artskillnad i detta förhållande, efter herr statsrådets anförande, mellan utskottet och herr statsrådet.

Vad beträffar frågan om den praxis, som varit rådande, tillåter jag mig understryka, att utskottet varit rätt försiktigt, då det sagt att gemensam beredning »torde» ha ägt rum. Det är mycket riktigt anmärkt, att man kunnat fråga sig för i departementet, hur det förhållit sig därmed, men inom utskottet finns det ledamöter, som år efter år sysslat med dessa saker och som år efter år konstaterat, att det i detta avseende finns något, som enligt deras mening i år

*Ang. vissa åt
Marna säg-
verks aktie-
bolag med
givna till-
stånd till
jordförvärv.
(Forts.)*

är anmärkningsvärt. Utskottet ansåg dock den punkten icke vara så synnerligen betydelsefull, men då dessa ledamöter fasthöllo vid sin uppfattning, att det tidigare varit på det sättet, ansåg sig utskottet kunna göra en sådan erinran, men huvudvikten ligger i denna fråga naturligtvis på den föreliggande situationen, *då en föregående regering hade avslagit ansökningar, som den nuvarande regeringen bifallit.*

(Porta.)

Herr statsrådet har därvid betonat, att det var två skilda ansökningar, och det är alldeles riktigt, att det är skilda ansökningar icke blott på det sättet, att det är två gånger ingivna ansökningar, såsom naturligt är, utan även på det sättet, att de till synes avse skilda ting, åtminstone något olika ting, men frågan är, huruvida dessa olikheter äro så väsentliga, att man kan säga, att det verkligen är i sak skilda ansökningar. I det avseendet ser det ut att föreliggande en skillnad, men i verkligheten gör det ej detta, såvitt utskottet kunnat finna. Det är ur dessa synpunkter, som utskottet funnit det vara angeläget, att, när bulvanlagen och förbudslagen tillämpas — förbudslagen är därvid det väsentliga — och bulvanförhållandena avvecklas, det sker på det sättet att *man icke understöder bolagens förvärv av sina bulvanhemman med formellt oantastlig rätt, utan att härvid största försiktighet iakttages.* Efter herr statsrådets förklaring synes det mig likväl som om i själva verket herr statsrådet och utskottet nu stå varandra mycket närmare, än vad utskottet ansåg vara förhållandet, när det granskade dessa papper.

Går jag till reservanternas framställning, måste jag säga, att den förefaller mig vara rätt underlig i åtskilliga stycken. Där säga reservanterna bland annat på sidan 97, att »Fastigheten uppkom, enligt vad av lantmäterihandlingarna i akten framgår, genom ägostyckning år 1922, av $\frac{1}{10}$ mantal Ångersjö litt. Ba, som då uppdelades i *en* inägolott om $\frac{1}{64}$ mantal och *en* skogslott om $\frac{3}{64}$ mantal». Dessa lantmäterihandlingar finnas icke i akten. Utskottet har icke haft dem i akten, och då utskottet i departementet hörde efter, om dessa handlingar funnos i departementet, upplystes det, att de icke funnos där, utan ha utskvittrats mycket tidigt av bolaget. Senast i går och i dag har expeditionschefen i departementet upplyst, att dessa handlingar icke varit tillgängliga där. Utskottet har icke kunnat få dem, och jag förstår då icke, hur reservanterna kunnat direkt åberopa lantmäterihandlingar i denna akt, vilka icke finnas. Expeditionschefen i departementet har också i dag per telefon upplyst — han ringde själv på — att han i anledning av dessa förfrågningar från utskottet begärt att få handlingarna tillbaka från bolaget, men bara fått kartan och icke några handlingar. Under sådana förhållanden förstår jag ändå mindre hur det är möjligt att åberopa lantmäterihandlingar »i akten».

Det framgår dessutom, att det här är fråga om en ägostyckning, där inägorna helt och hållet gingo till en lott, och de övriga bildade en skogslott. Under sådana förhållanden förmodar jag, att reservanterna överge sin tolkning och ansluta sig till den, som herr statsrådet godtagit, och detta så mycket hellre som *bolaget självt ställt sig på den ståndpunkten denna gång*, och däri torde, såvitt jag kan se, skillnaden ligga mellan dess första och andra ansökning. Under sådana omständigheter har jag mycket svårt egentligen att förstå reservanterna, men då även i denna punkt departementschefen har undvikit att göra reservanternas framställning till sin, skall jag icke längre uppehålla mig vid den frågan.

Herr Lindhagen: Utskottets ordförande framhöll, att det icke var någon så synnerligen betydelsefull sak, som behandlades i denna punkt, men i alla fall hade utskottet haft anledning till anmärkning. Överhuvud taget synes det, som om konstitutionsutskottets ordförande i denna dechargedebatt gärna framhöll, att i sak är det icke så stor skillnad mellan regeringen och utskottet,

men att utskottet på grund av en del formella och konstitutionella hänsyn måste göra anmärkning. Då är det klart, att han även i detta fall kom till samma ståndpunkt, att saken icke är så viktig, men i alla fall — det är ju här fråga om ett konstitutionellt spel — måste man följa formerna i åtskilligt.

Nu vill jag säga, att i sak är detta en mycket viktig fråga. Justitieministern sade själv, att han i likhet med många hade funnit, att bulvanlagens handhavande var en ofantligt svår sak, och visst är det så. Men varför är det svårt att handhava den? Jo, därför, att när man letar efter praxis, glömmar man, att praxis inrättas efter sinnelaget; framför allt är det olika praxis i sådana här frågor, och därför ser man också, att myndigheterna i allmänhet tillstyrka bolags köp av sina bulvanhemman, under det att folket merendels har en annan uppfattning. Att man här under dechargede-batten diskuterade vikten av att icke inträda i statsrådet och på samma gång vara ledamot av ett stort jordbolag eller dylikt visar ett exempel på, att när man ingår i en regering med bibehållande av sådan intesserepresentation, är man av helt mänskliga skäl mera lyhörd för att de intressen man representerar i största möjliga mån inom lagens ram bli tillgodosedda, Därav förklaras också, att de två föregående regeringarna och den nuvarande regeringen haft olika uppfattning i förevarande ämne.

Under den frisinnade jordbruksminister Hellströms statsrådstid kom en uppsjö med ansökningar från bolagen att få köpa sina bulvanhemman, och den högre ämbetsmannaklassen tillstyrkte detta som en man.

Men Hellström förstod, att här var det en flagrant överträdelse av lagens mening, ett klassintresse, som låg bakom, och därför gjorde han rent hus med dessa ansökningar i stor omfattning.

Nu kommer annat intresse till makten, och då, utan att därigenom vilja begå någon kränkning av lagen, men på grund av lagens vansklighet kommer man till ett annat resultat.

Det är ganska uppseendeväckande, såvitt jag förstår, att sedan häradsrätten förklarat att här föreligger ett bulvanförhållande och hovrätten gillat denna häradsrättens uppfattning, skyndar sig Kungl. Maj:t, innan högsta domstolen prövat ärendet, att ge tillstånd därtill. Därigenom föranledes högsta domstolen — ganska underligt synes mig — att med anledning av dessa administrativa beslut göra ett tillmötesgående emot bolaget. På det sättet kan ju icke bulvanlagen upprätthållas.

Jag vet icke, hur det skall gå med den sociala jordfrågan i dessa tider, ty nu finns det ingen makt i riksdagen, där man vill hävda densamma. Allting går upp i ministärbildningar och kravet på eftergift på sådana områden, där man kan skaffa sig bytesmedel i spelet om makten.

Jag skall be att i detta sammanhang, ty det belyser åtskilligt, få meddela, att jag i går fick mig tillsänd en tidning, som heter »Nord-Sverige», ett bondeförbundsorgan, redigerat i Härnösand, tror jag. I den fanns en ledande artikel under den karakteristiska rubriken »Intet nytt från bolagsfronten». Där uppe i Norrland pågår, med andra ord, samma utveckling som förut, ingenting nytt således från bolagsfronten!

Under den rubriken skildras först i vad som av tidningen kallas »följande häpnadsväckande notis». hurusom landsfogden tog itu med och undersökte allting och kom underfund med att där förelåg icke några särskilda bulvanköp. Sedan yttrar tidningen:

»Samtidigt med att denna officiella rapport föreligger hos de för bulvanlagens efterlevnad ansvariga myndigheterna, konstaterar menige man ute i bygderna, att det ena bondehemmanet efter det andra övergår i bolagshänder!» — fortfarande, herr talman, trots allt —. »Det är sannerligen icke små arealer, vilka i form av hela gårdar eller delar därav, som på ett par år inköpts

Ang. vissa åt Marma sagsverks aktiebolag medgivna tillstånd till jordfövärr.
(Forts.)

*Ang. vissa åt Marna såg-
verks aktie-
bolag med-
givna till-
stånd till
jordförvärv.*
(Forts.)

i våra bygder av bolagschefer och deras anförvanter. Multrä, Sånga, Överlän-
näs och Stigsjö m. fl. socknar erbjuda åtskilliga exempel på bolagsherrarnas
förmåga att utnyttja det ekonomiska nödläget för jordbrukarna genom att läg-
ga sig till med bondejord och bondeskog för en i de flesta fall billig pen-
ning. Får det fortsätta på det här sättet några år till, blir det sannerligen
inte många självägande bönder kvar i de socknar, vilka vederbörande utvalt
till speciella operationsfält för sin expansionslusta. Med oro ser man hur det
ena gamla byalaget efter det andra spränges, och de självägande jordbru-
karnas antal decimeras.

Och ändå ha vi en bulvanlag, som förbjuder innehav och förvärv av jord-
bruksfastigheter under de former, som till synes föreligga i här påtalade fall.
Hur kan det vara möjligt, att sådant kan försiggå utan ingripande från myn-
digheternas sida? Är bulvanlagen så bristfällig, att den icke duger någonting
till i praktiken — eller bottna missförhållandena i slapphet från deras sida,
som äro satta att övervaka lagens efterlevnad?

Ja, det är svårt att på rak arm svara på den frågan, men landsfogdens ovan
citerade rapport vittnar åtminstone ej om något överdrivet positivt intresse för
saken, så mycket är då säkert. Men det skulle nog icke skada, om landsfog-
den, innan han skriver nästa rapport, tittade litet närmare på både bulvanla-
gen och bulvanförhållandena i länet. Den allmänna uppfattningen är nämligen
den, att det händer åtskilligt på bolagsfronten, som är värt att uppmärk-
sammas.»

Det är förklarligt, att när landet aldrig får någon regering, som vill ratio-
nellt lösa den sociala jordfrågan, måste resultatet bli ett dylikt vanstyre.

Framför allt, varför förbjuda bolagen att köpa utan koncession, men låta
de enskilda spekulanterna fortfarande köpa utan koncession? Därav komma
sig bl. a. dessa bolagstjänstemäns bulvanköp. Och då man ser, hur lamt den-
na lag handhaves från många myndigheter, samt högre ämbetsmän i regel till-
styrka bolagsköp, fastän det är klara bulvanförhållanden, förstår man, att å
vissa orter en del bolagskoncerner åsidosätta lagen och fortsätta med bulvan-
köp.

Denna trafik kan ej definitivt hindras på annat sätt än som skett för länge
sedan i Norge, nämligen på det sättet, att i fråga om köpeförbud den enskilde
spekulanten likställes med bolag. Då kunna icke bulvanköp komma i fråga.
Hade så skett här i Sverige, hade man varit borta från bulvanlagen och
dess bekymmer. Jag har i 30 år kämpat för en sådan konsekvens i lagstift-
ningen. Förr voro vi många i sällskap. Nu är det mera öde och tomt på riks-
dagsfronterna emot denna invasion ifrån bolagsfronterna.

Jordkommissionen, herrar Wohlin och Olsson i Kullenbergstorp inbegripna,
framlade ett moderat förslag att taga med sent omsider de enskilda speku-
lanterna i den allmänna förbudslagen. Men vad inträffade? Stor uppstån-
delse förspordes särskilt bland stadsbor såsom advokater, ämbetsmän, affärs-
män, som trodde, att deras rätt att köpa gods eller lantställen blev dem för-
menad. Dispensvägen stod dem dock öppen. Men då ansåg sig icke ens en
demokratisk regering kunna trotsa denna opinion. Saken är ohjälplig — däri
har herr justitieministern rätt — till dess vi få en rationell och fullständig
lagstiftning.

Den bortgående generationen har gjort vad den kunnat av hänsyn till
menige mans bästa. Den nuvarande generationen vid styret äger ej samma
mentalitet i jordfrågan. Den senare kan dock ej alldeles förbises och den
kommer tillbaka i tidernas längd.

Herr statsrådet **Bismark**: Jag vill endast på en punkt upptaga herr Lind-
hagens anmärkning nämligen i fråga om praxis. Det har icke blivit någon

ändring i den praxis, som infördes av den Ekmanska regeringen, utan i detta fall som i alla övriga, som avgjorts under den nuvarande regeringens tid, har samma praxis varit gällande. Statistiken visar, att av liknande ansökningar — visserligen var det år 1926, då alla dessa bulvanansökningar kommo in, ett stort manfall, det var nämligen 38 som avsgogs och 20 som bifölls — ha under åren 1927, 1928 och 1929 ungefär lika många avslagits som bifallits. Det är således icke riktigt så, att myndigheterna och regeringen falla till föga för varje än så obefogad och så illa grundad ansökan, utan det har varit en ganska grundlig prövning av frågorna, och flera av de underordnade myndigheterna ha visat mycken skicklighet och samvetsgrannhet då det gällt att förebringa för frågornas avgörande erforderlig utredning.

Jag har med detta endast velat framhålla, att den nuvarande regeringen icke infört någon som helst ny regim i förevarande avseende.

Herr Sundberg: Herr talman! Efter herr statsrådets utredning av denna fråga hade jag icke tänkt yttra mig. Jag har ansett, att det icke varit behöfligt, men eftersom det riktats en bestämd anmärkning emot reservanterna, därutinnan att reservanterna skulle i sin reservation ha omnämnt förhållanden, som inte kunde återfinnas i den av konstitutionsutskottet granskade akten, vill jag bara nämna några ord.

Det har gjorts anmärkning på att reservanterna åberopat lantmäterihandlingar, som icke kunde återfinnas i den till konstitutionsutskottet överlämnade akten i ärendet. Ja, det är riktigt, att lantmäterihandlingarna icke ligga kvar i akten — i egenskap av originalhandlingar ha de naturligtvis återlämnats — men lantmäterihandlingarna äro åberopade och fullständigt refererade i länsstyrelsens yttrande till Kungl. Maj:t.

Jag tror, att det också gjorts gällande, att det i akten icke skulle finnas några handlingar, som visade, vilka mantal som vid ägostyckningen 1922 av de ursprungliga fastigheterna åsattes inägotterna och vilka mantal som åsattes skogslotterna, på vilka delade mantal reservanterna stött sitt påstående, att inägotterna fått stödskog långt över vad de enligt paragraf 5 i förbudslagen varit minst berättigade till. Jo, dessa uppgifter finnas i handlingarna! Ägostyckningen är omnämnd och för övrigt utförligt refererad i jordkommissionens bland handlingarna befintliga utlåtande med utsättande för de olika hemmanen av nya mantal för inägotter och nya mantal för skogslotter. Dessutom ha dessa mantalsbeteckningar vid ärendets behandling i departementet blivit med blyerts utsatta i kanten på länsstyrelsens utlåtande i ärendet.

Herr Lindhagen: Jag begagnar tillfället att uppfordra regeringen till att verkställa en undersökning i vad mån fortfarande bulvanhemman inköpas trots tillkomsten av bulvanlagen på sätt denne tidningsrepresentant för bondeförbundet uppgivit i sin ledande artikel. Detta är en bondeförbundstidning till och med, herr talman, och då kan ju statsrådet känna, att det i alla fall icke är något parti, som står för långt till vänster, som funnit, att förhållandena äro oeffterättliga.

Herr Reuterskiöld: Med hänsyn till den ärade utskottsreservantens yttrande vill jag endast påpeka, att reservationen är så skriven, att man måste fråga sig, huruvida reservanterna icke sett originalhandlingarna. De uppgifter, som det där är fråga om, hade jag aldrig bestritt. Det är emellertid tydligt att, då man åberopar handlingar, som överhuvud taget icke finnas »i akten», det är svårt att yttra sig om vad de i övrigt skulle kunna innehålla. Jag vill emellertid också tillägga, att då den ärade reservanten nu hade ordet, tycktes han

*Ang. vissa åt
Marma såg-
verks aktie-
bolag med-
givna till-
stånd till
jordförvärv.
(Forts.)*

Ang. vissa åt
Marma säg-
verks aktie-
bolag med-
givna till-
stånd till
jordförvärv.
(Forts.)

icke vidhålla sin egen uppfattning om hur den här lagen skulle tolkas, och jag anser det vara nog så viktigt att slå fast, att *utskottets tolkning angående vad som skall tilldelas i fråga om stödskog till hemman bör följas*. Utan att man följer den, blir hela denna lagstiftning fullkomligt illusorisk.

Jag vill slutligen också säga det, som jag nyss glömde med avseende på departementchefens yttrande angående Ångersjö 8¹⁵, där det icke fanns någon köpare. Herr statsrådet undrade då hur det skulle förfaras, ifall det icke fanns någon, som ville köpa det området. Jag måste säga, att om villkoren äro fastställda, men det icke blir något köp, kommer bolaget icke att förvärva marken, och huvudsaken är i det fallet icke att ett bulvanförhållande avvecklas genom bolagets eget markförvärv, utan, om man vill avveckla, att man får se till att det sker på annat möjligt sätt. I fråga om förhållandet mellan högsta domstolen och regeringen vill jag erinra om att första föredragningen skedde i mitten av juni, den 13 juni 1929, och då gick ärendet på cirkulation samt blev slutligen avgjort i februari 1930. Det har av statsrådet åberopats, att högsta domstolen ålade föredraganden att under tiden taga reda på hur regeringen ställde sig härvidlag.

Nu säga reservanterna, att utskottet »medger», att behandlingen av den senare ansökningen är fullkomligt riktig: det har utskottet icke gjort, utan utskottet har endast sagt, att det »icke bestrider» att det faktiskt så förhåller sig ur formell synpunkt, men det har icke velat ingå på att pröva, huruvida en sådan formell rätt verkligen också behöver begagnas. Jag vill till sist också säga, vad jag sade vid ett föregående tillfälle under denna debatt, att vad utskottet överhuvud taget synes ha funnit i regeringens sätt att handlägga vissa frågor är, att *den ställt sig på en rent formell ståndpunkt och på den formella tolkningens ytterkant*. Efter det yttrande, som herr statsrådet nu hållit, finnes det icke någon anledning att icke antaga, att hans ståndpunkt är en helt annan än den som framgått vid behandlingen av ärendet i allmänhet, och det var ur den synpunkten som jag ansåg att numera föreligger en sakligt sett rätt stor överensstämmelse mellan statsrådet Bismark personligen och utskottet.

Efter härmed slutad överläggning lades förevarande punkt till handlingarna.

Ang. över-
skridande av
ett reserva-
tionsanslag.

Punkten 9.

Båda kamrarna hade den 15 mars 1930 till konstitutionsutskottet i vederbörlig ordning hänvisat statsutskottets memorial nr 57, angående anledning till anmärkning mot två statsrådsledamöter, och var ifrågavarande memorial av följande lydelse: »Det är anledning till anmärkning mot statsrådet och chefen för handelsdepartementet V. G. Lundvik samt t. f. chefen för nämnda departement J. B. Johansson, varom remiss begäres till konstitutionsutskottet, inför vilket anledningen skall uppgivas.»

Av statsutskottet hade i anledning härav till konstitutionsutskottet överlämnats en skrivelse, varav inhämtades, att tionde huvudtitelns reservationsanslag till extra utgifter för budgetåret 1928—1929 utvisade en brist å 20,341 kronor 56 öre.

Konstitutionsutskottet hade i den nu förevarande punkten lämnat en redogörelse för vissa andra fall, i vilka överskridande av reservationsanslag förekommit. Utskottet hade därefter anfört:

»Utskottet, som anser nödvändigt, att den felaktiga praxis, vilken här utvecklats, snarast blir undanröjd och ändrad såväl hos Kungl. Maj:t som hos de Kungl. Maj:t underställda myndigheterna, har, med hänsyn härtill och ehuru vederbörande statsråd i detta fall endast formellt bär ansvaret, funnit sig böra mot föredragandena, statsråden Lundvik och Johansson, i anledning av den av

statsutskottet framställda anmärkningsanledningen hos riksdagen göra anmälan enligt § 107 regeringsformen.»

Reservation hade avgivits av herrar *Sundberg, Valfrid Eriksson, Gustafson i Kasenberg, Pehrsson* i Göteborg, *Laurén* och *Björck* i Kristianstad, som på anförda grunder ansett, att utskottet icke bort framställa anmärkning mot föredragande statsråden enligt 107 § regeringsformen.

Ang. överskrifande av ett reservationsanslag.
(Forts.)

Herr statsrådet **Lundvik**: Herr talman! Den av konstitutionsutskottet under punkt 9 gjorda anmälan enligt § 107 regeringsformen mot statsrådet Johansson och mig är föranledd av statsutskottets memorial nr 57 och avser tvenne Kungl. Maj:ts beslut av den 16 maj och den 27 juni 1929; genom ettdera eller bägge av dessa beslut torde, säger statsutskottet, överskridandet av tionde huvudtitelns reservationsanslag till extra utgifter för budgetåret 1929/30 närmast hava föranletts.

Då det tidigaste av dessa beslut, eller det av den 16 maj 1929, fattats på min föredragning, torde det tillkomma mig att i första hand ingå i svaromål på denna punkt, så mycket mera som ju hela frågan i första hand berör mitt departement, ehuru konstitutionsutskottet utvidgat sin undersökning och sina uttalanden till att avse samtliga departement.

Innan jag yttrar mig angående den anmälan som gjorts mot mig, skulle jag vilja framhålla, att de påpekanden och uttalanden, som i förevarande sammanhang gjorts av konstitutionsutskottet angående önskvärdheten av en reform i fråga om bokföring av dispositioner å anslag för vinnande av större överskådlighet, synas mig beaktansvärda och att enligt min mening åtgärder om möjligt böra vidtagas i sådan riktning att överskridanden av anslag — vilka överskridanden, såsom erfarenheten visat, för närvarande äro hart när oundvikliga — för framtiden kunna undvikas.

Den anmälan, som gjorts mot mig på grund av beslutet den 16 maj 1929, kan emellertid icke rimligtvis motiveras med det överskridande av 10:e huvudtitelns anslag till extra utgifter, som konstaterades föreligga den 30 juni samma år. Beslutet den 16 maj innefattade, att sådana utgifter, som enligt tidigare beslut skulle belasta anslaget till kommittéer och utredningar genom sakkunniga, men till vilkas gäldande sistnämnda anslag icke lämnade tillgång, skulle påföras anslaget till extra utgifter. Då detta beslut fattades, förefanns, såsom reservanternas i utskottet framhållit, ingen anledning antaga att icke extra utgiftsanslaget skulle räcka till för ändamålet. I själva verket visar det sig också, att detsamma faktiskt räckte till — eller skulle hava räckt till, om ej beslutet av den 27 juni kommit emellan.

Emellertid har utskottets anmälan mot mig — ehuru detta knappast framgår av utskottets kläm — måhända i grund och botten avsett någonting annat, nämligen själva det sakliga innehållet av beslutet den 16 maj. Härpå tyder att utskottet hänvisar på 1929 års riksdags skrivelse nr 175, som icke innehåller någonting om överskridande av anslag, men där riksdagen i anledning av statsrevisorernas berättelse under punkt 7:o) uttalar, att riksdagen är av den mening, att samtliga kostnader för kommittéer och sakkunnigutredningar böra bestridas av de under vederbörliga huvudtitlar uppförda anslagen till kommittéer och utredningar genom sakkunniga. I förbigående kan anmärkas, att riksdagsskrivelsen nr 175 är daterad just den 16 maj eller samma dag som det klandrade beslutet och inkom till Kungl. Maj:ten den 24 i samma månad, vilket onekligen gör den mindre lämpad att i detta sammanhang åberopas mot mig. Frånsett detta måste jag ju erkänna, att nämnda beslut vid första påseende onekligen synes stå i mycket dålig överensstämmelse med detta riksdagens uttalande. Vid närmare undersökning

Ang. över-
skridande av
ett reservati-
onsanslag.
(Forts.)

visar det sig dock att saken icke är fullt så klar. Till en början bör erinras om den historiska tillkomsten av ifrågavarande riksdagsskrivelse. Densamma föränleddes av att statsrevisorerna anmärkt på att vissa huvudtitlars *förslagsanslag* till tryckningskostnader tagits i anspråk för tryckning av kommittébetänkanden. Det lär icke vara obefogat att förutsätta, att det åtminstone i främsta rummet var mot användande för kommittéändamål av ett för bestämde andra ändamål avsett anslag, och därtill förslagsanslag, som riksdagen reagerade. Emellertid kastas ljus över frågan av den debatt, som förekom i andra kammaren. Därvid framhöll statsrådet Lübeck, närmast å finansministerns vägnar, att det även i framtiden kunde visa sig nödvändigt att någon gång använda extra utgiftsanslag för att icke behöva avbryta eller på olämpligt sätt inskränka ett pågående kommittéarbete, liksom man ju använder dessa anslag för vissa andra opåräknade kostnader. Särskilt gällde detta vid övergången, alltså under den närmaste tiden. På detta anförande svarade statsutskottets vice ordförande herr Anderson i Råstock i mycket tillmötesgående ton och uttalade att det vore klart, att under övergångstiden finge saken behandlas litet mjukare. Om jag till vad sålunda anförts fogar en erinran, att jag redan i statsverkspropositionen till 1929 års riksdag (sidan 127) på tal om kommittéanslaget för då löpande budgetår ävensom i propositionen nr 193 till samma riksdag angående förstärkning av 10:e huvudtitelns kommittéanslag uttryckligen förutsatte en användning av extra utgiftsanslaget till utfyllande av brist i kommittéanslaget, utan att detta mitt uttalande föränledde någon anmärkning från vare sig statsutskottet, konstitutionsutskottet eller riksdagen, så förefaller det mig verkligen, herr talman, som skulle anmälan mot mig för beslutet av den 16 maj, sedd mot bakgrunden av vad jag nu anför, vara emotiverad.

Jag kan emellertid icke underlåta att i detta sammanhang och i anslutning till den tankegång som kom till uttryck i statsrådet Lübecks nyss åberopade yttrande framhålla, att det förefaller mig vara en politik av synnerligen tvevelaktigt värde ur besparingssynpunkt, detta att så starkt begränsa Kungl. Maj:ts förfoganderätt över extra anslagen. Man kan väl utan vidare förutsätta, att ingen departementschef i onödan släpper till av sitt lilla och till beloppet bestämda extra anslag, vilket i regel är behövt för fyllande av en mångfald olikartade och opåräknade utgifter, för att späda på ett specialanslag på huvudtiteln. Men saknar han möjligheten att ens i nödfall göra detta, så kan jag för min del icke förstå annat än att han blir tvungen att från början räkna sina kommitté- och andra anslag så mycket högre för att under alla förhållanden vara på den säkra sidan. Jag kan icke fatta, hur detta ur någon synpunkt kan vara till fördel. Hela orsaken till dessa överskridanden på 10:de huvudtiteln, vilka ingen kan mer beklaga än jag, är att man från början i sparsamhetssyfte räknat med lägsta möjliga siffror, och att sedan behov av utredningar uppkommit, vilka helt enkelt icke kunnat undanskjutas.

Herr statsrådet **Johansson**: Herr talman! Den av konstitutionsutskottet under punkt 9 gjorda anmälan enligt 107 § regeringsformen riktar sig — på sätt statsrådet Lundvik nyss anför — dels emot ett på statsrådet Lundviks föredragning fattat beslut, dels mot ett av Kungl. Maj:t den 27 juni 1929 på föredragning av mig såsom t. f. chef för handelsdepartementet fattat beslut.

Sistnämnda beslut avsåg överförande från 10:e huvudtitelns anslag till rese- och traktamentspenningar till samma huvudtitels anslag till extra utgifter av vissa kostnader för Sveriges deltagande i den internationella sjöfartssäkerhetskonferensen i London våren 1929.

Beslutet om sådant överförande avsåg att efterkomma vad riksdagen i skri-

velse den 3 maj 1929 framhållit om att kostnader för resor utom landet icke borde bestridas av respektive huvudtitels rese- och traktamentsanslag.

Vid ärendets föredragning meddelades mig, att anslaget till extra utgifter lämnade täckning för det belopp, 23,042 kronor 50 öre, om vars överförande till extra utgiftsanslaget var fråga; och hade — enligt vad vidare meddelades — detta styrkts vid förfrågan från handelsdepartementets sida hos statskontoret.

Sedermere har emellertid befunnits, att nödig medelstillgång å anslaget till extra utgifter icke varit tillgänglig för ifrågavarande ändamål.

Förklaringen till att såväl statskontoret som handelsdepartementet kommit att lämna en oriktig uppgift om den verkliga belastningen å extra utgiftsanslaget, synes vara att söka i en viss ofullständighet i bokföringen.

Det vill synas, som om det tidigare givna bemyndigandet för statskontoret att genom anslaget till extra utgifter bestrida vissa överskjutande kommittékostnader icke vid tiden för omförmälda förfrågning i anledning av nu förevarande ärende kommit till uttryck i statskontorets böcker på sådant sätt, att av dessa framgått, att efter kommittékostnadernas överförande icke förefunnits tillräckliga medel å anslaget till extra utgifter för täckande jämväl av kostnaderna för konferensen i London.

Vad i ärendet inträffat synes — på sätt utskottet i samband med frågan om överskridande i allmänhet av riksstatsanslagen anfört — understryka betydelsen av ett fullständigande av statsbokföringen i nu förevarande avseende.

Vid nu anförda förhållanden synes mig, som om fog icke föreligger att på Kungl. Maj:ts ifrågavarande, på min föredragning såsom t. f. chef för handelsdepartementet fattade beslut grunda anmälan enligt 107 § regeringsformen.

Vidkommande de två överskridanden av anslag under 9:e huvudtiteln, som utskottet i memorialet redogjort för, torde jag, då anmärkning i den delen ej gjorts, sakna närmare anledning gå in därpå. Jag vill endast erinra, att överskridandet haft sin grund i förhållanden, som legat före tiden för min ämbetsförvaltning.

Lämpligt synes emellertid även mig vara, att åtgärder vidtagas, så att inom vederbörande departement vid varje tidpunkt må kunna föreligga möjlighet att konstatera samtliga anslags verkliga ställning.

Herr Widell: Jag skall icke uttala mig om konstitutionsutskottets anmärkning mot detta anslags överskridande och jag skall icke heller uttala mig om statsutskottets anmälan till konstitutionsutskottet, ehuru jag i den punkten var reservant i statsutskottet, utan jag skall endast dröja vid den sak, som berördes av herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet, nämligen tolkningen av 1929 års riksdagsskrivelse nr 175. Jag kan göra det med så mycket större skäl, som jag i statsutskottet deltog i den första behandlingen av den frågan och var med om formuleringen av denna skrivelse. Och jag kan försäkra, att den tanken var fullkomligt främmande för statsutskottet, att denna skrivelse skulle på något sätt kunna begränsa Kungl. Maj:ts dispositionsrätt över anslag till extra utgifter.

Vad som förelåg var, som herr statsrådet Lundvik redan omnämnt, att statsrevisorerna gjort anmärkning på att inom vissa departement hade man disponerat förslagsanslag till tryckningskostnader, för att bestrida kostnader för tryckning av kommittébetänkanden. Det var detta man ville rikta sig emot för att förhindra, att på det sättet förslagsanslag användes i stället för reservationsanslag, och man citerade därvid vad statsrådet Thorsson på sin tid anfört, vilket givetvis aldrig avsåg att på något sätt inskränka Kungl. Maj:ts dispositionsrätt över anslagen för extra utgifter. Dessa anslag ha också för detta ändamål använts i flera år. Vad fjärde huvudtiteln beträffar ha betydande belopp år efter år överförts från anslaget till extra utgifter till kommittéan-

Ang. överskridande av ett reservationsanslag.
(Forts.)

Ang. över-
skridande av
ett reserva-
tionsanslag.
(Forts.)

slaget för att täcka kostnader för särskilt kasernkommittén. Det var en för statsutskottets första avdelning väl bekant sak, och om det verkligen varit meningen att hindra Kungl. Maj:t att disponera anslaget för extra utgifter, hade nog den saken tagits upp i ett helt annat sammanhang. Det är fullkomligt oriktigt att anse, att man ville beskära Kungl. Maj:t rätten att disponera anslaget till extra utgifter för att förstärka kommittéanslaget, utan skulle Kungl. Maj:t ha kvar sin rätt att använda anslaget för extra utgifter till vilket ändamål som helst. Vid behandlingen i statsutskottet av förslaget till anmärkningsmemorial, förklarade jag också, att enligt min mening det aldrig varit avsett att beskära Kungl. Maj:t den rätten, och jag kan tillfoga utan att göra mig skyldig till indiskretion, att den talare från motsidan, som framför allt förde dennas talan, herr Rydén, förklarade, att han var alldeles av samma mening som jag om att något beskärande av Kungl. Maj:ts rätt att disponera anslaget till extra utgifter icke kunde vara ifrågasatt.

Herr Rydén: Herr talman! Jag är mycket glad över, att det icke gått politik in i denna anmärkning, ty det var deras mening inom utskottet, vilka ansågo sig skyldiga att göra denna anmälan, att den icke skulle komma att rikta sig emot ledamöter av regeringen personligen såsom formellt ansvariga för detta och att den icke skulle betraktas såsom något politiskt slagnummer. Anmälan tillkom, därför att det var ett tillfälle, då vi tyckte, att det förelåg ett alldeles klart och renodlat överskridande av ett reservationsanslag, som borde föranleda att uppmärksamheten inom statsförvaltningen blev fäst på den saken litet mera än man skulle kunna vinna genom en vanlig riksdagsskrivelse. Hade det icke blivit reservation i statsutskottet, hade aldrig någon misstanke uppstått om, att den haft något politiskt syfte eller något sådant motiv.

Jag begärde emellertid ordet för att ge uttryck åt samma uppfattning i anledning av herr statsrådet Lundviks anförande, som herr Widell gav uttryck åt. Vi inom statsutskottet, som deltagit i hela denna utveckling, vilken ledde fram till den nuvarande rubriceringen av anslaget i nuvarande budgetordning, måste stå alldeles främmande för den tanken att 1929 års riksdagsskrivelse skulle inskränka Kungl. Maj:ts bestämmanderätt över anslaget till *extra* utgifter. Det var en medlem av den nuvarande regeringen, som, ett par dagar efter det att statsutskottets anmärkningsmemorial kommit fram, tillsporde mig privat om den saken. Jag sade, att det var alldeles självklart och aldrig ifrågasatt, att man skulle klandra det, att man använt extra utgifter för att täcka kostnaderna för kommittéer, utan det är, såsom herr Widell sagt, så, att även om riksdagen skrivit och kommit att direkt peka på det, har det icke varit någon mening med denna riksdagsskrivelse att man skulle gå in på Kungl. Maj:ts rätt att förfoga över anslaget till extra utgifter, utan meningen var den, att kostnaden för kommittéer icke skulle bokföras på andra anslag och särskilt icke på förslagsanslag, såsom skett i det fall, som närmast föranlett riksdagsskrivelsen.

Nu vill jag uttrycka min glädje över att konstitutionsutskottet lagt denna sak till rätta, så att var och en kan se, var det egentligen är som felet ligger. Felet ligger ju egentligen icke hos något av de statsråd, som formellt här stå såsom skylt. Det skulle möjligen ligga i departementet, därför att man icke förde ens någon liten anteckning om anslaget, men det är givetvis så, som också de båda departementscheferna uttalat, att felet ligger i den bokföring, som man där har för närvarande, och som icke ger klart uttryck för ställningen.

Kan man vinna det i och för sig önskvärda, att det här blir klarhet och reda, när det gäller att ha översyn över det hela, har denna anmärkning ju nått sitt verkliga ändamål och vi ha fått bort en praxis, som möjligen skulle komma

att alldeles rycka sönder de principer, som bära upp vårt budgetväsen och reglerna för anslagens natur.

Eftersom jag, herr talman, hade detta yrkande i första hand i statsutskottet på anmälan däriifrån, vill jag blott personligen förklara, att anmärkningen icke varit riktad emot någon enskild medlem av regeringen utan varit dikterad av en önskan av att få ett missförhållande, som håller på att uppstå i förvaltningen, rättat, och jag hoppas, att därmed denna sak kan vara utagerad, utan att lämna några bittra minnen på någondera sidan.

Herr Stendahl: Herr talman! Innan jag går in på denna punkt, skall jag be att få säga några ord med anledning av ett av de tidigaste yttrandena under dechargede-batten av en av de socialdemokratiska ledamöterna i denna kammare, min synnerlige vän och trätobroder på västernorrlandsbänken. Jag ser i dechargede-batten en möjlighet för riksdagen att genom konstitutionsutskottet i den mån det finnes lämpligt påtala kutymer, som man vill ha ändrade, och tendenser, som hålla på att utbilda sig till sådan praxis, att man icke vill att den skall få stå oemotsagd. Mot denna bakgrund är det också tämligen klart, att den färg, som den sittande regeringen har i detta sammanhang är mig tämligen likgiltig. Detta sagt, skall jag gå in på den nu föredragna punkten. Skall icke ge mig in på någon lång diskussion eller tvist med herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet, ber endast få påpeka, att han i sitt anförande tog upp skrivelsen nr 175 av den 16 maj, då vi i utskottsutlåtandet på sidan 73 åberopat en skrivelse av den 3 maj 1929, nr 136, ser frågan rent formellt, i vad den avser statsrådet och chefen för handelsdepartementet, som följer. Genom beslut den 15 mars 1929 har man gått in för ett principbeslut. Genom riksdagens skrivelse av den 3 maj 1929, nr 136, har riksdagen sagt ifrån, att den icke önskade att vissa dispositioner skulle göras på visst angivet konto. Den 16 maj har, på föredragning av statsrådet och chefen för handelsdepartementet, denna riksdagens önskan lämnats utan hänsyn.

Man har kommit till den uppfattningen inom handelsdepartementet, att en överföring med anledning av de den 15 mars och den 16 maj fattade besluten var av behovet påkallad, och så har man den 27 juni vidtagit denna överföring. Hur nu än mände vara härmed, så är det icke huvudsaken, men faktum är, att ett överskridande föreligger, och att således formell anledning till anmärkning finnes.

Jag vill först och främst säga, att utskottet har ingen som helst anledning att söka någon strid med vare sig herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet eller herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, men vad utskottet alldeles bestämt har haft anledning att påtala det är dessa årligen återkommande överskridanden av reservationsanslag, som förekommit.

Vi ha i konstitutionsutskottet flerfaldiga gånger haft denna sak uppe till diskussion, men icke förrän nu kunnat få något som helst grepp på saken. Nu ha vi emellertid fått ett grepp på saken och ha då velat gå in till riksdagen för att på den vägen, den enda, som är konstitutionsutskottet bekant, få saken ändrad. Saken ligger ju till på det sättet, att de, som enligt lag äro tvungna att föra handelsböcker, äro skyldiga att föra dagbok — denna dagbok bruka vi dela upp i dels en kassabok, där alla kassaposterna införas, det är kassabokföringen, och dels ett memorial, där alla övriga dispositioner noteras, det är dispositionsbokföringen. Nu skulle man tro, att statsförvaltningen hade sin bokföring lagd efter samma linjer, men det är icke så. I statsförvaltningen föreskrives visserligen kassabokföring och i vissa ämbetsverk, som t. ex. i armé- och marinförvaltningen och några andra, föres dispositionsbokföring, men dispositionsbokföringen är icke genomförd i hela statsverket, och det är

Ang. överskridande av ett reservationsanslag.
(Forts.)

Ang. överskridande av ett reservationsanslag.
(Forts.)

detta, som verkat därhän, att man har mycket svårt att skydda sig mot att överskrida anslagen.

Då nu såväl utskottsmajoriteten som reservanterna och, såvitt jag förstått, de statsråd, som här yttrat sig, äro samförstådda om att en ändring i detta fall måste och bör fortast möjligt vidtagas, är ju saken på rätt linje, och det är det, som utskottet önskat. Då ha vi bara att hoppas och vänta, att denna ändring av ett allmänt erkänt missförhållande måtte verkställas fortast möjligt och på ett tillfredsställande sätt.

Herr statsrådet **Lundvik**: Jag begärde ordet med anledning av herr Stendahls anförande. Herr Stendahl påstod, att jag, sedan riksdagsskrivelsen nr 136 expedierats, tillstyrkt konungen att fatta beslut om att kostnaderna för Londonkonferensen, vilka förorsakat det påtalade överskridandet, skulle utgå ifrån rese- och traktamentsanslaget. Det är ett misstag. Detta beslut fattades redan tidigare, nämligen den 15 mars, alltså långt innan riksdagsskrivelsen nr 136 hade tillkommit. Däremot ger denna riksdagsskrivelse full förklaring till att min högt ärade kollega under den tiden han vikarierade såsom handelsminister gjorde överflyttning av kostnaderna ifrån rese- och traktamentsanslaget till extra utgiftsanslaget. Genom beslutet av den 16 maj bestämdes, att kommittéanslaget skulle förstärkas från anslaget för extra utgifter, alltså en helt annan sak.

Jag kan icke finna, att jag genom beslutet av den 15 mars, och det har inte heller av konstitutionsutskottet påståtts, skulle ha gjort mig skyldig till något, som kunde föranleda en anmälan enligt 107 § regeringsformen. Det överskridande, som här skett, måste ha vållats antingen av beslutet av den 16 maj eller av beslutet av den 27 juni; det är uppenbart. När så är förhållandet, kan jag icke underlåta att här påpeka ett, efter vad det vill synas mig, formellt ganska egendomligt förfarande av konstitutionsutskottet. Då ett statsråd står såsom ansvarig för det ena beslutet, beslutet av den 16 maj, och ett annat statsråd för beslutet av den 27 juni, och det är uppenbart, att ettdera av dessa beslut, men icke båda, lett till överskridandet, borde väl rimligtvis konstitutionsutskottets anmälan ha riktats mot antingen det ena eller det andra statsrådet. I stället har utskottet ansett lämpligt att göra anmälan emot oss båda.

Jag är glad att nu se konstitutionsutskottets ärade ordförande åter på sin bänk, ty då kanske jag kan få förklaring till en så ovanlig åtgärd. Enligt konstitutionsutskottets mening är det antingen det ena eller det andra statsrådet, som är skyldig till en förseelse, men konstitutionsutskottet gör sig icke möda att utreda, vilketdera det är. Följaktligen anmäler man båda! Det kan hända, att detta står i överensstämmelse med några nya statsrättsliga eller kriminalrättsliga teorier, som jag icke känner till. I varje fall, under den tid jag hade förmånen att åtnjuta undervisning av konstitutionsutskottets högt ärade ordförande, lärde jag icke något dylikt. Kanske det är ett uttryck för den på en annan punkt här i betänkandet framkomna teorien om statsrådets solidariska ansvar? Jag skulle i varje fall vara glad över att få den saken belyst.

Herr **Stendahl**: Tyvärr hörde jag icke första delen av herr statsrådets och chefen för handelsdepartementet anförande, så att jag är icke på det klara med vad han då syftade på, men på en del av vad han yttrade kan jag svara. Beträffande överskridandet, såsom det är angivet i konstitutionsutskottets betänkande, är det alldeles tydligt, att det är det t. f. statsrådet, som i en hastig vändning kontrasignerat det beslutet, som står formellt ansvarig för den saken. Anmärkningen kan formellt icke träffa någon annan än det t. f. statsrådet härför.

Vad som emellertid gjort, att konstitutionsutskottet har ansett sig ha fog att även rikta anmärkning emot herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet det är den tidigare behandlingen av ärendet, och jag tror, att jag angivit den så pass tydligt i mitt föregående anförande, att jag icke behöver repetera det.

Ang. överskridande av ett reservationsanslag.
(Forts.)

Herr Reuterskiöld: Jag tror icke, att det är några nya statsrättsliga regler, som göra sig gällande i konstitutionsutskottets betänkande, men jag måste säga, att när man talar om straffrätt och solidariskt ansvar i den mening som den borgerliga rätten ger och sålunda överför tankegången på den politiska rätten, detta icke är så alldeles riktigt att göra. När utskottet talar om detta solidariska ansvar i ett annat sammanhang, då beror det på att enligt vår konstitutionella rätt och efter vår parlamentariska utveckling, så äro regeringarna numera homogena och regeringsmedlemmarna bära ett samfällt politiskt ansvar. Ett sådant samfällt eller solidariskt ansvar kan ju icke gärna komma i fråga i annat fall än då det gäller förutsättningarna och villkoren för en statsrådsplats utövande och handhavande. Gäller det ett särskilt rådslag, ställer sig saken helt annorlunda, då blir det den föredragande, som får bära ansvaret, därför att han lagt fram den utredning på vilken de övriga bygga sina rådslag. Då är det han, som först blir särskilt tagen för huvudet. Om det är så, att en departementschef är bortrest, och någon annan fungerat i hans ställe, kan det icke bli tal om annat än personligt ansvar för den senare, men då det gäller sådana fall, då fråga icke är om föredragning i visst ärende, måste det göras ett solidariskt ansvar, ett politiskt ansvar gällande på det sättet att hela regeringen svarar för att de nödvändiga förutsättningarna äro för handen. Det var grunden till att utskottet gav den första anmärkningen en sådan form som skett. Att här icke föreligger ett solidariskt ansvar är väl uppenbart, men lika uppenbart är, att, därest åtgärder äro vidtagna av tvenne statsråd, så att bägge två inverka på det som är anmärkt på, utskottet kan och bör rikta sin anmärkning emot båda. Det betyder icke något annat än att man konstaterar, att vissa akter, för vilka dessa statsråd stå såsom föredragande och bära ansvaret, ha medverkat till det resultat, på vilket man har gjort anmärkning.

Herr statsrådet Lundvik: Jag tillåter mig konstatera, att alltså den från konstitutionsutskottets sida mot mig riktade anmärkningen avser det förhållandet, att det genom beslutet i mars bestämdes, att kostnaderna för Londonkonferensen skulle utanordnas från anslaget till rese- och dagtraktamenten.

Herr Stendahl: Jag skall svara på statsrådets Lundviks senaste anförande med att säga, att den slutsats han drog är felaktig. Anledningen till anmärkningen emot statsrådet och chefen för handelsdepartementet är hela den föregående, förberedande förhandlingen, samtliga däri ingående beslut.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter den ifrågavarande punkten lades till handlingarna.

Då tiden nu var långt framskriden, beslöts på framställning av herr talman att den fortsatta behandlingen av förevarande memorial skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Herr statsrådet *Johansson* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 277, angående försäljning av en kronan såsom danaarv efter änkan Erica Christina Josephina Fahlström, född Dufwa, tillfallen fastighet.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 276.

Anmälades och bordlades statsutskottets utlåtanden:

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i anledning av Markaryd—Veinge järnvägsaktiebolags skuldförhållande till staten jämte i ämnet väckta motioner;

nr 124, i anledning av väckt motion om uppförande av ett badhus med samlingslokal vid Åkers krutbruk;

nr 125, i anledning av väckt motion om efterskänkande av viss del utav byggmästaren K. Hj. Harlings stärbhusdelägare åliggande betalningsskyldighet till kronan;

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till arbetsrådet;

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till fögderiförvaltningarna m. m.;

nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss årlig ledighet för häradsskrivarna;

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anskaffande av ytterligare ett statens isbrytarfartyg;

nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande att med Danmark träffa överenskommelse beträffande isbrytningen i Öresund samt vissa angränsande farvatten jämte en i ämnet väckt motion; samt

nr 131, i anledning av väckta motioner om bidrag till anordnande av bostad åt provinsialläkaren i Gysinge distrikt.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 6.12 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 29 april e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.; och dess förhandlingar leddes till en början av herr förste vice talmannen.

Fortsattes föredragningen av konstitutionsutskottets memorial nr 26, angående fullbordad granskning av de i statsrådet förda protokoll.

Punkten 10.

I det den 22 november 1929 på hemställen av föredragande departementschefen, statsrådet Lundvik beslutade reglementet för Svenska Skeppshypotekskassan hade § 6 andra stycket erhållit följande lydelse: »Utöver vad i förordningen angående kassan är stadgat om prövning av ansökningar om lån skall iakttagas, att därvid i främsta rummet tillgodoses framställningar, som avse byggande av nya eller moderniserande av äldre fartyg eller eljest finansiering av dylika byggnadsföretag.»

På skäl, som i den nu ifrågavarande punkten angivits, hade utskottet funnit sig i detta ärende böra hos riksdagen göra anmälan enligt § 107 regeringsformen mot föredragande departementschefen, statsrådet Lundvik.

Reservation hade anmälts av herrar *Sundberg, Stenberg, Gustafson* i Kasenberg, *Laurén* och *Björck* i Kristianstad, som förklarat sig icke kunna finna, att det förebragts någon som helst grund för den mot föredragande departementschefen, statsrådet Lundvik, enligt 107 § regeringsformen gjorda anmälan.

Herr statsrådet **Lundvik**: Såsom i konstitutionsutskottets memorial framhållits, förelågo vid fjolårets riksdag såväl en kungl. proposition som två likalydande motioner, väckta av herr Stendahl m. fl. i första kammaren och av herr Hamrin m. fl. i andra kammaren, avseende inrättande av en skeppshypotekskassa. Det förslag till förordning för en sådan kassa, vari propositionen utmynnade, innehöll i § 8 bestämmelser om att kassan skulle äga bevilja lån allenast mot säkerhet av inteckning i maskindrivet fartyg samt att vid prövning av ansökningar om lån företräde i allmänhet skulle lämnas åt fartyg, som vore byggt i Sverige.

I det förslag till stadga för den projekterade kassan, som var fogat till herr Stendahls m. fl. motion, fanns, i motsats till propositionen, intagen en bestämmelse om att lån icke finge beviljas mot säkerhet av inteckning i fartyg äldre än tio år samt att, om lån beviljades i fartyg av en ålder från fem till tio år, amorteringstiden skulle så bestämmas, att lånet vore återbetalt senast när fartyget nått en ålder av femton år.

I motiven till nyssnämnda § 8 i propositionens författningsförslag omnämndes, att jag haft under överbäggande, huruvida icke paragrafen bort fördes med en bestämmelse av samma innehåll, som hade föreslagits i motionen. Av de skäl, som i memorialet återges, stannade jag emellertid vid att förbud mot lån med säkerhet i äldre fartyg icke borde stadgas. Jag tillade: »Skulle särskilda bestämmelser i här förevarande avseende finnas vara av nöden, böra de avfattas

Ang. Svenska
Skeppshypo-
tekscassans
reglemente.

med mycken varsamhet och hellre infogas i kassans reglemente än i själva förordningen.»

Ang. Svenska Skeppshypotekskassans reglemente.
(Forts.)

I bankoutskottets utlåtande i anledning av de föreliggande förslagen förklarade sig utskottet dela min uppfattning härutinnan samt sade sig icke finna skäl förorda, att åt nu ifrågavarande författningsrum gäves en annan avfattning än den som av Kungl. Maj:t föreslagits. Två reservanter hemställde däremot, att § 8 skulle kompletteras med en bestämmelse av det innehåll, som motionärerna enligt vad jag ovan nämnt föreslagit.

Vid behandling av bankoutskottets utlåtande i andra kammaren berördes nu ifrågavarande spörsmål av huvudmotionären i denna kammare, herr Hamrin, samt av den ena reservanten, herr Lovén. Herr Hamrins yttrande i saken var av följande lydelse: »Sedan föreligger det också en liten principskillnad mellan propositionen och motionen däruti, att motionen utgår från att man överhuvud taget icke skall lämna några krediter mot säkerhet i gamla fartyg utan hålla sig vid nybyggnad.» Efter att ha omnämmt ännu en olikhet mellan propositionen och motionerna tillade herr Hamrin: »Slutligen, herr talman, ber jag att få påpeka en sak, som synes mig vara av större betydelse, nämligen det, att handelsministern utgår från att den nuvarande rederilånefonden alltjämt skulle bibehållas.» Det framgår av det nu anförda, att min ärade företrädare i ämbetet icke fäste större avseende vid den ifrågavarande divergensen mellan Kungl. Maj:ts förslag och motionerna.

Herr Lovén framhöll till stöd för sitt förslag om att lån icke skulle få beviljas mot säkerhet av inteckning i fartyg, äldre än tio år, i huvudsak, att det icke vore lämpligt att investera pengar i gamla och omoderna båtar, då vårt handelstonnage borde behållas så modernt som möjligt samt att priset på sådana båtar vid en sjöfartskris kunde komma att sjunka så häftigt, att risker för kassan kunde uppstå.

Emot herr Lovén anförde bankoutskottets vice ordförande, herr Winkler, att den av herr Lovén föreslagna bestämmelsen vore olämplig med hänsyn till bl. a. byggnadskrediter för nya fartyg, varjämte han framhöll, att värdeminskningen å fartyg vore större under de första åren än under åldern mellan tio och tjuo år. Herr Winkler slutade sitt anförande: »Enligt min uppfattning är det en lycklig formulering, som § 8 fått, och riksdagen bör icke gå ifrån utskottets förslag, som är i full överensstämmelse med propositionen.»

Andra kammaren fattade härefter beslut i enlighet med utskottets hemställan.

Under debatten i första kammaren uppträdde likaledes två talare till förmån för reservanternas förslag uti ifrågavarande punkt, nämligen herrar Stendahl och Möller. Herr Möller framhöll såsom skäl för en begränsning av långivningen till allenast fartyg under tio års ålder, att propositionens § 8 icke meddelade andra bestämmelser om vilka som skulle ha företräde till erhållande av lån än föreskrifter om företräde för fartyg, som byggts i Sverige. Då kassans lånemöjligheter begränsats till 100 miljoner kronor, ansåg han tydligen, att, därest lån finge beviljas även för äldre fartyg, det kunde befaras, att lånemedlen icke skulle räcka till för att tillgodose alla lånekrav för nybyggnader. Att det just var denna synpunkt, som för herr Möller var avgörande, framgår av följande yttrande av honom: »Jag måste ju erkänna, att om man utgår ifrån vad motionärerna ha motionerat om, nämligen en skeppshypotekskassa av ungefär dubbla storleken mot den här beslutade, skulle det funnits mindre fog för att på denna punkt göra någon anmärkning mot den kungl. propositionen.»

I yttrande emot herr Stendahl underströk jag och utvecklade de i propositionen redan anförda skäl, som jag ansåg tala emot att klavbinda kassans styrelse genom kategoriska bestämmelser av det slag motionärerna föreslagit. Även emot herr Möller förklarade jag mig vidhålla som min bestämda uppfattning, att det skulle vara opraktiskt att på dylikt sätt binda kassans styrelse. I an-

slutning härtill och i god överensstämmelse med mina både i propositionen och i debatten gjorda uttalanden därom, att kassans huvudsyfte vore att medverka till det nödvändiga förnygrandet och moderniserandet av den svenska handelsflottan, gjorde jag den utfästelse, som i memorialet spelar en så framskjuten roll, nämligen att verka för att i reglementet för kassan skulle intagas bestämmelser, som i möjligaste mån säkerställde, att lånen lämnades just för detta syfte.

Under debatten underströk bankoutskottets högt ärade ordförande detta huvudsyfte med kassan. Han anförde bl. a.: »Givetvis måste dessa intentioner vara vägledande för kassan i dess verksamhet. Kungl. Maj:t har ju huvudinflytandet i kassan, och det måste ju anses vara Kungl. Maj:ts sak att se till, att de intentioner, som legat till grund för förslaget på denna punkt, också beaktas av kassans styrelse. Om så inte skulle kunna ske, får naturligtvis Kungl. Maj:t vidtaga sådana åtgärder, att den verkligen får sina intentioner tillbörligt beaktade i styrelsen.» Under uttalande av sin tro på att kassans styrelse skulle komma att bestå av kloka och förståndiga män, som med allt intresse skulle arbeta just för att åstadkomma en förnygring av vår handelsflotta, gav han vidare uttryck för den meningen, att om en rörelse sådan som den ifrågasvarande hypotekskassan skulle kunna skötas med affärsmässighet, borde den vara så litet klavbunden av bestämmelser som möjligt men handla efter klara direktiv, och tillade han. »jag kan icke se annat än att i detta fall såväl från Kungl. Maj:ts som riksdagens sida direktiven verkligen komma att bli fullt klara».

Även i första kammaren fattades beslut i enlighet med utskottets hemställan.

Sedan Kungl. Maj:ts proposition i sin helhet av riksdagen bifallits, utsågs styrelse för kassan, och av denna utarbetades förslag till reglemente. Innan detta skedde, fäste jag vissa medlemmars i styrelsen uppmärksamhet på den av mig i första kammaren gjorda utfästelsen. I anslutning till denna utfästelse upptogs i styrelsens förslag till reglementets § 6, andra stycket, en bestämmelse, som med en mindre ändring också inflöt i det av Kungl. Maj:t sedermera fastställda reglementet. Denna bestämmelse är av följande lydelse: »Utöver vad i förordningen angående kassan är stadgat om prövning av ansökningar om lån skall iakttagas, att därvid i främsta rummet tillgodoses framställningar, som avse byggande av nya eller moderniserande av äldre fartyg eller eljest finansiering av dylika byggnadsföretag.»

Jag har ansett mig berättigad att lämna denna redogörelse för det sammanhang, i vilket ifrågasvarande bestämmelse tillkommit. Man måste nämligen ha detta sammanhang klart för sig för bedömande av halten utav den anklagelse, som konstitutionsutskottet riktat mot mig och som jag nu vill söka att bemöta.

Men innan jag det gör, måste jag först rikta en komplimang till huvudmotionären i första kammaren från i fjol, herr Stendahl, som själv konstitutionsutskottsledamot haft tillfredsställelsen att se det ärevärdiga utskottets majoritet gå in för den mening han i fjol med föga framgång förfäktade; och detta så in amplissima forma, att utskottet ansett en annälan enligt § 107 regeringsformen motiverad, därför att jag icke tillrätt Kungl. Maj:t att i kassans reglemente införa bestämmelser om icke av den ordalydelse, så i varje fall av den huvudsakliga innebörd, som i herr Stendahls avslagna motion föreslagits.

På vilka grunder anser nu konstitutionsutskottet, att jag i förevarande ärende i mina rådslag icke iakttagit rikets sannskyldiga nytta eller icke visat oväld, nit, skicklighet och drift i utövandet av mitt ämbete? En närmare granskning av konstitutionsutskottets memorial visar, att utskottet stöder sin anklagelse på dels en — låt vara endast i förtäckta ordalag angiven — formell, dels en materiell grund.

Ang. Svenska
Skeppshypote-
tekkassans
reglemente.
(Forts.)

Den formella grunden skulle vara, att det förslag till reglemente, som jag förelade Kungl. Maj:t, icke stått i överensstämmelse med riksdagens direktiv och med den av mig förutberörda utfästelsen i första kammaren. Det torde icke råda någon tvekan om att detta är innebörden i följande uttalande i memorialet: »På vissa håll inom riksdagen hävdades, att för detta ändamål detaljerade bestämmelser borde införas i den av Kungl. Maj:t och riksdagen beslutade förordningen angående kassan. Då riksdagen beslöt att bifalla Kungl. Maj:ts förslag i oförändrat skick, synes man ha utgått från att bestämmelser av denna art skulle finna plats i det reglemente för kassan, som Kungl. Maj:t ägde fastställa enligt förordningens § 29. Ett starkt stöd för denna uppfattning hade chefen för handelsdepartementet givit genom sitt återgivna anförande i första kammaren, vari bland annat uttalades, att i reglementet skulle inryckas bestämmelser, som i största möjliga mån säkerställa att lånen lämnas just i detta syfte' (d. v. s. för modernisering av tonnage).»

Jag bestrider på det bestämdaste, att man av debatten i kamrarna eller av andra omständigheter har rätt att draga den slutsatsen, att riksdagen vid sitt bifall till Kungl. Maj:ts förslag i oförändrat skick »synes» »ha utgått från att bestämmelser av denna art» (alltså »detaljerade bestämmelser») skulle finna plats i kassans reglemente. Av debatten i andra kammaren kan man rimligtvis icke draga annan slutsats i nu ifrågavarande hänseende än den, att kammaren delade den i propositionen uttalade, av bankoutskottet biträdda uppfattningen därom, att därest bestämmelser i reglementet, avsedda att komplettera de i förordningens § 8 meddelade, överhuvud taget skulle finnas vara av nöden, sådana bestämmelser borde avfattas med mycken varsamhet. Av debatten i första kammaren och min därunder gjorde utfästelse framgår, att kammaren vid beslutsfattande hade rätt att utgå från att i reglementet skulle inflyta bestämmelser, som svarade mot denna utfästelse. Men däremot hade kammaren ingen anledning utgå från att i sådant hänseende *detaljerade* bestämmelser skulle komma att utfärdas. Av mitt förut citerade yttrande i propositionen, av bankoutskottets utlåtande, av bankoutskottets högt ärade ordförandes och mina egna yttranden under debatten, vari upprepade gånger underströks olämpligheten av att klavbinda kassans styrelse genom snäva bestämmelser, borde man väl snarare draga en motsatt slutsats, nämligen att den bestämmelse, jag utfäst mig att införa i reglementet, allenast skulle få en allmän avfattning. Med den lydelse ifrågavarande reglementsbestämmelser fått anser jag mig till fullo ha infriat den utfästelse, jag gjorde under debatten, och jag tillbakavisar den kränkande beskyllning för löftesbrott, som — om också icke direkt utsagd — kan utläsas ur utskottets memorial.

Jag övergår nu till den materiella grunden för den mot mig riktade anklagelsen. Utskottet anför i sådant hänseende, att det direktiv för kassans verksamhet, som lämnats i § 6, andra stycket, av reglementet »synes vara så allmänt och vagt avfattat, att det endast i ringa mån kan tjäna till verklig ledning för kassans styrelse». Utskottet tillägger: »Särskilt bör framhållas, att enligt bestämmelsen framställningar om lån för byggande av nya fartyg icke äga bestämt företräde framför sådana framställningar, som avse modernisering av äldre fartyg, att nuvarande bestämmelser icke hindra belåning av äldre fartyg, varigenom kassans verksamhet, tvärt emot vad som avsetts, skulle kunna komma att understödja inköp av äldre fartyg i stor skala, varigenom risken för staten under en oförmånlig fraktkonjunktur skulle kunna bli väsentlig, att för det fall att finansiering av nybyggnad skett genom belåning av äldre fartyg, inga bestämmelser finnas om överflyttning av säkerheten för lånen från de gamla fartygen till de nya så snart desamma färdigbyggts.» Det är alltså min uraktlåtenhet att i dessa tre hänseenden genom reglementa-

riska föreskrifter binda kassans styrelse, som utgör det sakliga underlaget för utskottets mot mig riktade anmälan.

Jag skall i korthet bemöta de tre punkterna i anklagelsen var för sig.

Vad först angår anmärkningen, att ingen bestämmelse finns om att framställningar om lån för byggande av nya fartyg skola äga bestämt företräde framför sådana ansökningar, som avse modernisering av äldre fartyg, kan den icke stödjas på något uttalande i vare sig propositionen eller utskottets utlåtande eller ens de avslagna motionerna eller kammardebatterna. Hade en sådan bestämmelse införts i reglementet, skulle det med rätta kunnat klandras, och det så mycket mer som den till sina verkningar skulle vara icke blott opraktisk utan till och med skadlig. Fartygsbyggen äro nu för tiden ofta synnerligen specialiserade. Det finns fartyg, som byggas med säregen konstruktion för viss särskild trade, andra byggas, som äro inrättade endast för visst särskilt varuslag. Det kan understundom vara förenat med risker att bevilja krediter åt fartyg med så begränsad användning. Det kan också ifrågasättas, om det för landet och dess sjöfart är förmånligare att understödja tillkomsten av dylika fartyg, än att den för alla varuslag och trader användbara lastflottan moderniseras. I varje fall kan det icke vara lämpligt att ge bestämmelser, som föreskriva att åt ett dylikt nybyggt specialfartyg måste ges företräde framför moderniserande av ett vanligt lastfartyg, som endast är några få år gammalt och i fullgott skick.

Den andra anmärkningen avser, att den ifrågavarande reglementsbestämmelsens formulering icke förhindrar belåning av äldre fartyg, d. v. s. att jag vid reglementets utfärdande icke ställt mig de av riksdagen avslagna motionerna till efterrättelse! Efter vad som förekom vid fjolårets riksdag, ställer man sig måhända något häpen inför denna anmärkning. Såvitt jag kan finna, hade ett stadgande i reglementet därom, att äldre fartyg aldrig skulle få belånas, stått i uppenbar strid mot riksdagens beslut. I full överensstämmelse med riksdagens beslut och min under debatten i första kammaren givna utfästelse har i reglementet bestämts, att vid utdelandet av lån *i främsta rummet* skola tillgodoses framställningar, som avse byggnad av nya eller modernisering av äldre fartyg. Därigenom har möjligheten att lämna lån mot säkerhet av äldre fartyg gjorts beroende av mängden av och storleken av de ansökningar, som i främsta rummet skola tillgodoses. Det är först i den mån sådana ej finnas, som en belåning av äldre fartyg kan förekomma. (En detaljerad föreskrift i reglementet i detta avseende har för övrigt svårigen kunnat ges, enär olika byggnadsmaterial, olika användning av fartygen och flera andra förhållanden föranleda, att ingen generell bestämmelse kan lämnas, som icke å ena sidan positivt skulle möjliggöra belåning av olämpligt låneobjekt, men å andra sidan förhindra att lämpligt objekt kunde få hos kassan belånas.)

Den tredje anmärkningen slutligen avser att positiv bestämmelse saknas därom att för den händelse finansiering av nybyggnad skett genom belåning av äldre fartyg, säkerheten skall överflyttas från de gamla fartygen till det nya, så snart detsamma färdigbyggt. En kategorisk bestämmelse av sådant innehåll synes mig ej heller vara lämplig att giva. Det gäller här ett område, där man måste lämna viss frihet åt kassans styrelse att i olika fall förfara på det sätt, som kan finnas praktiskt bäst och samtidigt lämnar betryggande säkerhet. Även här kunna fall tänkas och ett fall har också, enligt vad jag inhämtat, förekommit, där en bestämmelse sådan som den föreslagna skulle verkat om icke förhindrande, dock försvärande för ett större nybygge.

Vad jag nu anfört torde tillfyllest ådagalägga, att införandet i reglementet av de bestämmelser, vilkas frånvaro enligt konstitutionsutskottets mening konstituerar min förseelse, varken skulle stått i överensstämmelse med riksdagens beslut eller varit motiverat av lämplighetsskäl. Dylika bestämmelser skulle i

Ang. Svenska
Skeppahypo-
tekassans
reglemente.
(Forts.)

Ang. Svenska
Skeppshypo-
tekkassans
reglemente.
(Forts.)

själva verket just inneburit ett sådant klavbindande av kassans styrelse, som man av praktiska skäl velat förhindra. För en verksamhet av ny art som skeppshypotekskassans är det icke allenast förenat med de största svårigheter att kunna fastställa detaljerade bestämmelser angående lånebeloppens användning och säkerhetens beskaffenhet, utan dylika bestämmelser skulle även verka försvarande för kassans styrelse att tillvarataga kassans verkliga ändamål på ett fullgott sätt samt medföra verkliga hinder för att en nationalekonomiskt riktig och bankmässigt god fördelning av lånen komme att ske.

Det bör vidare framhållas, att det här är fråga om en institution, där de av Kungl. Maj:t och av riksgäldskontoret utsedda styrelseledamöterna ha majoritet. Genom dessa och genom den granskning av styrelsens förvaltning och av kassans verksamhet, som genom de av Kungl. Maj:t och riksgäldskontoret utsedda revisorer förrättas, torde statsmakterna ha fullgod och tillräcklig garanti för att kassans verksamhet icke kommer att bedrivas på ett sätt som står i strid emot dess syfte. Erfarenheterna av kassans verksamhet hittills ge stöd åt detta påstående.

Kassan har intill medio av april beviljat 17 ansökningar om lån å tillhoppa över 13.5 miljoner kronor och avslagit 7 ansökningar. Anledningen till avslag var i 3 fall att ansökningen avsåg medel för rörelsens bedrivande eller avbetalning av gäld mot säkerhet av inteckning i äldre fartyg, i 2 fall att ansökningen avsåg medel för inköp av äldre fartyg och i 2 fall skäl av annan natur.

Av de 17 beviljade ansökningarna utgöres säkerheten i 4 fall av fartyg levererade år 1928; i 3 fall av fartyg levererade år 1929; i 8 fall av fartyg, som levererats eller skola levereras innevarande år; i 1 fall av 2 fartyg, som skola levereras innevarande år, men i vilket provisorisk säkerhet lämnats i fyra fartyg, av vilka två äro byggda 1929, ett år 1928 och ett år 1925; i 1 fall av fartyg, som skall levereras 1931, men i vilket provisorisk säkerhet är lämnad i två fartyg, av vilka det ena är byggt 1906 och det andra 1920. För bägge de sistnämnda fallen har styrelsen lämnat direkt föreskrift därom, att säkerheten vid nybyggnadernas leverans skall utbytas mot inteckningar i de nya fartygen.

I två av de fall, där lån lämnats mot säkerhet av år 1928 byggda fartyg och i vilka det är samme låntagare, skola lånebeloppen användas *dels* för finansiering av byggnadskostnaden för sagda två fartyg men *dels* också för delvis täckning av kostnaden för ett av låntagaren nybeställt fartyg. I dessa har föreskrift om utbyte av säkerhet däremot icke gjorts, då på så sätt nybyggnadens finansiering underlättats.

Detta om kassans hittillsvarande verksamhet.

Det torde slutligen förtjäna framhållas, att några sådana detaljbestämmelser som de, vilka konstitutionsutskottet har ansett böra finnas för kassan, varken funnits eller ansetts behöfliga för lån ur rederilånefonden. Beträffande denna är det visserligen Kungl. Maj:t själv, som bestämmer över utdelandet av lån, men det är statskontoret, som ensamt prövar säkerheten; och det torde icke heller ha av någon satts i fråga att för lån ur rederilånefonden behöves detaljerade föreskrifter med avseende å vare sig lånen eller säkerheten för desamma.

Herr talman! Jag anser mig med det nu anförda ha klart ådagalagt, att konstitutionsutskottets mot mig riktade anmälan under denna punkt saknar varje fog.

Herr Stendahl: I den sista satsen av herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet kan jag ju inte alls instämma, ty jag anser, att han icke på något som helst sätt i sak bemött de från konstitutionsutskottet mot honom riktade anmärkningarna. Jag skall be att något få taga kammarens tid i anspråk för att styrka detta mitt påstående.

Då herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet citerat en aktad ledamot av andra kammaren, herr Hamrin, skall jag be att också få citera ett par rader av vad denne talare sade. Det återfinnes i andra kammarens protokoll nr 31 på sid. 4, näst sista stycket. Herr Hamrin anförde bland annat: »Det är att märka, att propositionen och bankoutskottets utlåtande gå ut därpå, att man under vissa förhållanden eller betingelser skulle kunna lämna lån ur skeppshypotekskassan, som finge karaktären av byggnadskreditiv. Ty när ett rederi hade fått ett lån beviljat på ett visst belopp, skulle det vara möjligt att utlämna detta lån mot säkerhet i gamla fartyg, och dessa inteckningar skulle sedan utbytas mot bättre säkerhet i det nybyggda fartyget.» Det är således nästan ordagrant detsamma som konstitutionsutskottet har påpekat, när utskottet säger, att ifrågavarande bestämmelse enligt konstitutionsutskottets mening tyvärr saknas i det av Kungl. Maj:t på statsrådets och chefen för handelsdepartementet föredragning av Kungl. Maj:t fastställda reglementet.

Ang. Svenska
Skeppshypo-
tekassans
reglemente.
(Forts.)

Jag skall icke följa statsrådet på hans långa utläggning om motionerna vid föregående års riksdag med avseende på inrättandet av en skeppshypotekskassa och divergenserna mellan dessa motioner och den kungl. propositionen. Det är fullständigt onödigt, därför att riksdagen fattade beslut i huvudsak i enlighet med Kungl. Maj:ts proposition. Det är således Kungl. Maj:ts proposition, men ingalunda några motioner, som ligga till grund för vad konstitutionsutskottet har att pröva. Jag tror, herr statsråd och chef för handelsdepartementet, att det skulle förenkla denna debatt högst väsentligt, om vi kunde börja med riksdagens beslut och hoppa över vad som har varit förut. Såvitt jag förstår, hör det inte till saken, vad som har förekommit före riksdagens beslut, utan riksdagens beslut och endast det skall ligga till grund för vad vi här diskutera.

Jag tror, att herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet skall ge mig rätt i att den grund, den princip, som var den bärande vid inrättandet av skeppshypotekskassan, var *förnygring av det svenska tonnage*. I och med att det programmet följes, är det bra. I och med att det inte följes, är det galet. Det förefaller mig, som om det åligger Kungl. Maj:t, som ensam har att utfärda instruktionen för styrelsen, att sörja för att något galet i den riktningen icke kan äga rum. Nu vill jag till att börja med hava sagt att konstitutionsutskottet på intet sätt förklarar, att herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet har brutit sin i riksdagen gjorda utfästelse. Men vi ha den uppfattningen, att det råd, som herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet gav Kungl. Maj:t vid utfärdandet av instruktionen för styrelsen, icke var gott utan att det tvärtom var dåligt. Det är, vad vi ha påtalat, och det är där vi önska ändring. Det skedda påtalandet har föranletts därav, att det i den instruktion, som på handelsministerns föredragning har utfärdats av Kungl. Maj:t, icke finnes några prohibitiva bestämmelser mot att man med kassans medel understödjer redare vid inköp av hur gamla fartyg som helst. Om detta är riktigt och kassans medel skulle komma att användas på sådant sätt, att man med understöd av kassan anskaffar gamla fartyg, verkligt gamla fartyg på 20, 30, 40 år — enligt instruktionen finnes ingenting som hindrar, att man går tillbaka så långt, som det behagar styrelsen att gå — förefaller det mig, som om hela grunden för kassans utveckling blivit felaktigt lagd.

Jag skall i detta sammanhang påpeka en sak, som återfinnes i en av de reservationer, som äro vidhäftade dechargebetänkandet. Jag har tagit upp den just för att belysa nu ifrågavarande sak. Annars hade jag aldrig tagit upp den anmärkningen. Frågan har jämförelsevis små dimensioner, men jag skall såsom exemplifiering på vart det bär hän, när man icke har prohibitiva bestämmelser, anförä följande för dem av herrarna, som möjligtvis icke närmare ha studerat handlingarna. I Karlskrona fanns en kassör, som bland annat

Ang. Svenska
Skeppshypo-
tekkassans
reglemente.
(Forts.)

hade till uppgift att förvalta i stationskassan liggande utländska sedlar. Det fanns i instruktionen för honom inga som helst bestämmelser om hur han skulle förfara med dessa, om de skulle få bli liggande i kassan eller huruvida de skulle inlösas och eventuell förlust eller vinst föras på konto, och att han skulle få köpa nya sedlar, när han behövde sådana. På grund av bristande bestämmelser därom ansåg sig ifrågavarande kassör icke endast befriad ifrån att tänka själv, utan även förhindrad att se till, att staten icke på dessa sedlar led någon förlust. Han lät dem ligga år efter år i kassan med den påföljd, att de fingo ligga där, tills de voro utgångna och fullständigt värdelösa. När man i svensk statsförvaltning ser sådana drag, kunna kammarens ledamöter förstå, att man blir betänksam och att man, när det gäller tiotals miljoner, inte vill se samma princip tillämpad.

Detta är orsaken, varför konstitutionsutskottet menat, att prohibitiva bestämmelser mot missbruk av kassans medel böra finnas i enlighet med den grund, som av riksdagen och Kungl. Maj:t tillsammans fastställes.

Såsom ett ytterligare bevis för att denna utskottets uppfattning icke är så alldeles utan fog har jag skaffat mig ett avdrag av det stenografiska referatet från dechargede-batten i andra kammaren, där en ärad ledamot av kammaren, ledaren för bondeförbundet i andra kammaren, bland annat yttrade följande: »En hel del av vad den siste ärade talaren sade var alldeles riktigt. Det är just det nya stora tonnaget, som slukar oerhört mycket penningar, och det är ju fråga om att åstadkomma penningar. Men jag kan heller icke finna, att det precis skulle vara nyttigt, om ett litet penningsvagt rederi köper ett fartyg, som icke är alldeles nytt, att detta rederi då icke skulle kunna få en låneförsträckning på detta fartyg. Det är ju lämpligt att hjälpa även de små företagen, och sutte jag i den kassan, skulle jag knappast ha hjärta att säga nej. — Men nu menar man, att kassan totalt skulle förbjudas att lämna ett sådant tillstånd och icke få befatta sig med dessa lån. Jag anser, att detta är orimligt. Det ligger i sakens natur, menar man, att utvecklingen går mot de stora och nya fartygen, som kosta mycket penningar, och sådan är hela den bevisning, som den siste ärade talaren kom med. Men denna bevisföring har ingen motsvarighet i verkligheten, utan vad man måste understryka i detta fall, det är att även de penningsvaga rederierna, som endast kunna skaffa sig äldre fartyg, böra kunna få litet hjälp och stöd i och för inköp av fartyg.»

Det förefaller mig alldeles tydligt, att den ärade partiledaren i andra kammaren klart och tydligt säger ifrån: Gudskelov, att statsrådet och chefen för handelsdepartementet har sört för att vi ha fått instruktion av den art, att inga hinder möta för kassans styrelse att av kassans medel lämna lån i gamla fartyg, som äro så billiga, att även de, som inte ha några pengar, kunna skaffa dem! — Hemställer till första kammarens ledamöter, huruvida detta kan sägas vara ett sätt att förnygra tonnaget med statens hjälp. Kassans medel skulle kunna användas till föråldring i stället för förnygring av det svenska tonnaget. Att detta sista — förnygring — verkligen har varit både riksdagens och herr statsrådets och chefens för handelsdepartementet avsikt framgår av ett yttrande — jag skall bara citera ett par rader — som föregående riksdag föllades av statsrådet. Han säger bland annat följande: »Jag vill då börja med att säga, att bakom den omständigheten, att vi härutinnan ställt oss på en annan ståndpunkt än motionärerna, får visst icke sökas någon från dem avvikande mening i så måtto, att regeringen skulle anse, att denna kassa bör användas för att stödja rederiernas anskaffning av gamla fartyg eller att hålla vårt handelstonnage uppe med gamla båtar, som tyvärr nu i så stor utsträckning sker. Nej, tvärtom!»

Jag vill nu hemställa till vem som helst av herrarna, om herrarna jämföra dessa tvenne yttranden, dels det av statsrådet och dels det av partiledaren för

bondeförbundet i andra kammraen, huruvida det icke här verkligen har före- *Ang. Svenska Skeppshypotekskassans reglemente.*
 legat giltiga skäl för oss i konstitutionsutskottet att ställa oss betänksamma
 och påkalla ändring. Jag hör av statsrådets anförande här, att han icke vill
 gå in för någon ändring. När han icke vill det, så får jag uttrycka den för-
 hoppningen, att hans efterträdare vill det, så att vi icke en vacker dag stå
 inför att skeppshypotekskassan har åsamkat staten en förlust på tiotal mil-
 joner kronor, vilket mycket lätt kan ske på basis av det nu utfärdade regle-
 mentet, om styrelsen skulle vilja belåna gamla fartyg och gå in för att un-
 derstödjå anskaffandet av gamla fartyg.

Herr **Hallin**: Herr talman! Då jag såsom ledamot av styrelsen för svenska
 skeppshypotekskassan har att handhava mitt uppdrag därstädes i enlighet med
 det för kassan utfärdade reglementet, varom här nu är tal, skall jag be att få
 yttra några ord.

Jag vill då först säga, att varken jag för min egen del eller, såsom jag tror,
 någon av mina kamrater inom styrelsen, finner den av konstitutionsutskottet
 här anmärkta formuleringen av andra stycket av § 6 i reglementet för kassan
 vara avfattad på ett »så allmänt och vagt» sätt att stadgandet, såsom det står
 i memorialet, »endast i ringa mån kan tjäna till verklig ledning för kassans
 styrelse». Har man, såsom sig bör, inom denna kassas styrelse klart för sig
 syftet med kassans hela tillkomst och verksamhet, kan det icke gärna vålla
 någon svårighet att tolka den av Kungl. Maj:t på handelsministrernas föredrag-
 ning givna formuleringen av stycket i fråga. Ty syftet med kassans verksam-
 het i dess långivning är, såsom alltsedan kassans tillkomst starkt betonats, *en*
förnygring av det svenska tonnage. Detta syfte tillgodoses självfallet i första
 rummet genom nybyggnader. Därför nämnes också detta främst i det omta-
 lade stycket i den ifrågavarande paragrafen, och först i andra rummet kommer
 uttrycket »moderniserande av äldre fartyg».

Under kassans hittillsvarande verksamhet har så gott som undantagslöst lån-
 givning till nyligen färdigbyggda fartyg eller pågående nybyggnader förekom-
 mit. Detta är ju sålunda fullt i överensstämmelse med vad herr handelsministern
 i sitt anförande nyss upplyste kammaren om. För min del anser jag, att en
 modernisering av äldre tonnage kommer så i efterhand vid låneframställningar,
 att det endast undantagsvis bör ifrågakomma att utlämna lån härtill, och i så
 fall endast när det kan sägas, att det till modernisering ifrågasatta tonnage
 genom en dylik åtgärd i det allra närmaste kan betraktas bliva likvärdigt med
 ett nytt.

Nuvarande bestämmelser peka enligt min mening bestämt i den riktningen,
 att en belåning av gammalt tonnage icke bör komma i fråga annat än vid fi-
 nansieringen av ett nybygge. Självklart är också, att inteckningar i äldre far-
 tyg, om de tagits i och för finansiering av ett nybygge, överflyttas, så snart
 det nya fartyget blivit färdigt, i detta. Men denna finansiering behöver ju
 ingalunda ske på detta vis, nämligen så att säga gå över inteckningar i äldre
 fartyg, utan, såsom styrelsen tills dato företrädesvis har praktiserat i sådana
 fall, kan det helt enkelt ske genom att kassan tillsvidare tager bankgaranti eller
 depositionsbevis för det utlånade beloppet och sedermera utbyter dessa senare
 mot inteckningar i det nybyggda fartyget, när detta är färdigt.

Någon fara för en sådan — jag är nästan frestad säga — urartning av den
 lånerörelse, som den konstitutionsutskottet trots vara möjlig med den for-
 mulering § 6 i reglementet nu har, är sålunda enligt mitt förmenande fullstän-
 digt utesluten.

Herr **Sundberg**: Herr talman! Från reservanternas sida har gjorts gällande,
 att den av utskottet gjorda anmälan är fullständigt obefogad. Att så är för-

Ang. Svenska
Skeppshypo-
tekkassans
reglemente.
(Forts.)

hållandet, framgår också av herr statsrådets anförande och av den uppläggning av förhållandena vid frågans behandling i riksdagens kamrar, som gjorts i reservationen. I denna reservation har icke berörts en sak, vid vilken utskottet under frågans behandling har fäst ett synnerligen stort avseende, nämligen den s. k. utfästelse, som av departementschefen gjorts i första kammaren. Det förefaller nu, som om man icke skulle fästa något avseende vid denna utfästelse, och utskottet tyckes ju också ha den uppfattningen, att herr statsrådet, oavsett om en utfästelse ägt rum eller icke, bort hava i reglementet för kassan intagit vissa detaljerade bestämmelser i syfte att säkerställa kassans användning för nybyggnad och modernisering av fartyg. Mot denna uppfattning har enligt min mening reservationen förebragt fullgiltiga skäl.

Vad 8 § i förordningen beträffar, refereras i bankoutskottets utlåtande departementschefens yttrande i propositionen, där han beträffande belåningen av äldre fartyg yttrar: »Skulle särskilda bestämmelser i här förevarande avseende finnas av nöden, böra de avfattas med mycken varsamhet och hellre infogas i kassans reglemente än i själva förordningen.» Därefter säger utskottet: »Utskottet, som delar den av departementschefen sålunda uttalade uppfattningen, finner icke skäl förorda, att åt nu ifrågavarande författningsrum gives annan avfattning än den som av Kungl. Maj:t föreslagits.»

Det är givet, att departementschefen vid sådant förhållande varit skyldig att iakttaga stor varsamhet vid utformande av bestämmelser i denna punkt i kassans reglemente, att den avfattning, reglementet erhållit i denna del, varit i överensstämmelse med riksdagens beslut samt att departementschefen alltså icke kunnat taga någon hänsyn till motionärernas uttalanden i riksdagen.

Jag vill särskilt fästa uppmärksamheten på 24 § i förordningen för skeppshypotekskassan. Det heter där: »Om styrelsens förvaltningsåligganden samt om grunderna för dess beslutförhet stadgas i reglementet.» Härav framgår tydligt, att det icke har varit meningen, att reglementet skulle innefatta annat än ett slags formell instruktion för skeppshypotekskassan och icke några realbestämmelser med detaljerade föreskrifter angående lånevillkoren.

Vad angår utskottets motivering, heter det däri, att även om bestämmelserna uti motionerna vid 1929 års riksdag icke funnits lämpliga att läggas till grund för utarbetande av reglementet, borde andra stadganden kunna utformas, varigenom verkliga garantier vunnits för tillgodoseende av kassans syfte. Utskottet har försökt sig på att ge exempel på sådana, nämligen för det första, att lån för nybyggnad borde äga företräde framför lån för modernisering. Jag tror inte det vore lämpligt att stadga en sådan kategorisk bestämmelse. Vid jämförelse mellan två låneansökningar av dessa slag kan det finnas en mångfald förhållanden, som inverka på huruvida från praktisk synpunkt sett det ena eller andra lånet bör äga företräde. För det andra ifrågasätter utskottet, att för det fall att finansiering av nybyggnad sker genom belåning av äldre fartyg, bestämmelser böra finnas om överflyttning av säkerheten för lånen från de gamla fartygen till de nya, så snart dessa färdigbyggts. Jag förmodar, att kassans styrelse kommer att vid utlämnandet av sådana lån stadga erforderliga föreskrifter, vadan det är onödigt att inrycka sådana bestämmelser uti reglementet. Det är ju egentligen en expeditionssak.

Vidare uttalas farhåga för att äldre fartyg skulle komma att belånas i alltför stor utsträckning. Häremot finnas, såsom bankoutskottets ordförande i debatten i första kammaren framhöll, stora garantier uti sammansättningen av kassans styrelse och Kungl. Maj:ts uppsikt över styrelsens förvaltning. Kassans styrelse består, som vi veta, av fem ledamöter, av vilka Kungl. Maj:t utser fyra, däribland en ordförande. Den femte ledamoten, som skall vara vice ordförande, utses av fullmäktige i riksgäldskontoret. Revisorer utses två av Kungl. Maj:t och en av riksgäldsfullmäktige. Förvaltningsberättelsen och re-

visionsberättelsen överlämnas till handelsdepartementet, varefter Kungl. Maj:t, efter riksgäldskontorets hörande, prövar förvaltningen och beslutar om ansvarsfrihet. Man tycker väl, att härigenom tillräcklig garanti beretts för att kassan kommer att omhänderhavas i enlighet med dess syfte.

Herr talman! Som jag i början antydde, finner jag icke något fog för den gjorda anmälan.

Herr Stendahl: Herr talman! Den siste ärade talaren har å egna och övriga reservanternas vägnar gjort sig stor möda att söka bevisa, att Kungl. Maj:t vid utfärdandet av instruktionen för kassans styrelse icke kunde taga någon som helst hänsyn till de motionsvis inom riksdagen förra året anförda synpunkterna. Både han och övriga reservanter kunde tryggt ha sparat sig försöket till den bevisning, som han i detta avseende har framfört, ity att förra årets motionär och konstitutionsutskottets majoritet fullständigt dela den ärade talarens uppfattning därutinnan, att vad som förra året motionsvis framfördes i denna fråga icke nu har med saken att göra. Det finns ingen av oss, som har något som helst anspråk på att Kungl. Maj:t skall taga någon som helst hänsyn till vad som då framfördes. Vad det gäller är riksdagens beslut och endast detta.

Till den ärade vice ordföranden i styrelsen för skeppshypotekskassan vill jag därefter säga, att jag för min del — och jag tar för givet konstitutionsutskottet i dess helhet — har ingenting att invända mot den skötsel av kassans verksamhet, som den ärade vice ordföranden i kassans styrelse skisserade. Det är ingenting att säga därom. Men vad konstitutionsutskottets majoritet har påpekat är att man mycket gärna skulle se och till och med anse det vara nödvändigt för att undvika risken för stora förluster för staten, att det finns bestämmelser i instruktionen för styrelsen, som effektivt binda styrelsen just till en dylik god förvaltning av kassan. Vi hava ansett oss hava desto större anledning att ställa oss på den ståndpunkten, som — om herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet skulle gå en liten smula tillbaka i tiden och se på vad som hänt, innan staten inrättade skeppshypotekskassan — han då skulle finna ett moment, som statsrådet icke berörde, nämligen ett initiativ ifrån vissa göteborgsintressen, vilket initiativ gick ut på att det med statens hjälp skulle göras en skeppshypotekskassa, i vilken huru gamla fartyg som helst utan några som helst restriktioner skulle kunna belånas.

Då åtminstone jag — jag skall endast tala för min egen del i detta fall — har den uppfattningen, att dessa intressen stodo herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet åtminstone rätt nära, har man ju dubbel anledning att önska, att det i reglementet för kassans styrelse skall vara tydligt och klart utskrivet, vad som är tillåtet och icke tillåtet.

Herr statsrådet **Lundvik:** Herr Stendahl har antytt, att de intressen, som stodo bakom det förslag, som i följande ingavs till handelsdepartementet rörande inrättandet av en institution för belåning av fartyg, stå mig nära. Jag ber att bestämt få förneka, att detta är förhållandet, och jag finner det föga tillständigt att insinuera detta.

Vidare ber jag få säga, att jag icke känner mig övertygad av vad den ärade talesmannen för konstitutionsutskottet här i afton anför om, att man av hänsyn till kassans syfte behöver utfärda mera detaljerade bestämmelser, än vad som redan skett. Herr Stendahl sade, att man skall utgå ifrån riksdagens beslut och ingenting annat än riksdagens beslut. Jag tror mig hava tämligen klart ådagalagt, att man ur riksdagens beslut kan utläsa, att de reglementariska bestämmelser, varom nu är fråga, i varje fall icke skulle bliva detaljerade. Jag tror också, att den avfattning, som reglementet på ifrågava-

Ang. Svenska
Skeppshypo-
tekkassans
reglemente.
(Forts.)

rande punkt har fått, är lyckligt vald. Om jag tillåter mig jämföra — vi skola visserligen, såsom herr Stendahl påpekade, inte tala om motionerna från i fjol — den bestämmelse, som jag tillrätt Kungl. Maj:t att införa i reglementet för kassan, med det förslag, som fanns intaget i motionerna, förefaller den förra bestämmelsen avgjort vara att föredraga. Den är positiv; den säger uttryckligen ifrån, att lånen i första rummet skola användas till nybyggnader och modernisering av tonnage, medan återigen bestämmelsen i fjolårets motioner var negativ: man fick inte bevilja lån för fartyg, som voro äldre än tio år. Det förefaller, som om den ärade talaren på Stockholmsbanken själv började en liten smula sväva på målet, då det gäller att bestämma den ålder, över vilken fartyg icke skulle vara belåningsvärdiga. När han nyss anmärkte på, att det enligt gällande reglemente icke är något hinder för att belåna verkligt gamla fartyg, talade han om fartyg, som äro 20 eller 30 år gamla.

Mina herrar! Förhåller det sig inte för övrigt på det sättet, att reglementsbestämmelser på detta område ändå hava ett litet reellt värde i jämförelse med den insats, som skall göras av kassans styrelse? Jag ber eder, mina herrar, vara livligt övertygade om, att mina ord icke hava någon som helst personlig adress, när jag påstår, att senare års erfarenheter om olyckor beträffande kreditgivande anstalter ådagalägga, att sådana olyckor mindre berott på bristande reglementariska föreskrifter än på förhållanden av annan natur — bland annat på den praktiska dugligheten hos styrelsernas ledamöter samt deras grundlighet och samvetsgrannhet vid fullgörandet av sina uppgifter. Jag anser mig i herr Stendahls eget anförande hava fått ett kraftigt stöd för min uppfattning om att man inte skall alltför mycket ty sig till reglementariska föreskrifter. Herr Stendahl berörde den där kassören i Karlskrona, som för övrigt omnämnes i en till konstitutionsutskottets memorial av herr Stendahl avgiven reservation, denne kassör, som var så imponerad av för honom gällande reglementariska föreskrifter, att han, såsom herr Stendahl uttryckte sig, kände sig förhindrad att tänka själv.

För min del tror jag, att det är bättre att hava litet mera allmänt avfattade reglementariska föreskrifter men se till, att man har en styrelse, som både kan och vill tänka själv. Jag är övertygad om, att den Svenska skeppshypotekskassan har fått en sådan styrelse.

Herr Stendahl: Det har icke riktats någon kritik mot den skötsel, som styrelsen i Skeppshypotekskassan har givit den kassa, vilken den blivit satt att sköta. Det är inte detta frågan rör, herr statsråd! Jag tror, att det för diskussionen fortfarande vore alldeles förträffligt och mycket enkelt, om vi finge låta sak vara sak och icke blanda in alla möjliga ovidkommande sakförhållanden.

Jag delar herr statsrådets uppfattning, att huvudsaken är att denna kassa skötts väl; men i likhet med majoriteten inom konstitutionsutskottet vågar jag också alldeles bestämt hävda den meningen, att försiktigheten bjuder, att reglementet är sådant, att största säkerhet för staten finnes i bestämmelserna och att en god styrelse icke är något skäl för att hava en dålig instruktion.

När herr statsrådet mot mig tillät sig en glosa om otilständighet, skall jag icke tillåta mig att svara med samma mynt, fastän det vore synnerligen frestande och synnerligen lätt. Men jag skall fråga statsrådet, huruvida han vill vitsorda, att bland de Göteborgspersoner och institutioner, som undertecknade den skrivelse till Kungl. Maj:t, vilken avsåg att med statens stöd inrätta den först påtänkta skeppshypotekskassan, fanns ett namn, som bäres av chefen för Götaverken. Och jag skulle sedan vilja fråga herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet, om det ändå inte förhåller sig på det sättet, att

denne person samtidigt var ordförande i den styrelse och sammanslutning, där statsrådet har sin borgerliga gärning såsom verkställande direktör?

Ang. Svenska Skeppshypotekskassans reglemente.
(Forts.)

Herr Nordborg: Efter denna diskussion kan man konstatera, att det egentligen är partikamrater, som hävdad olika åsikter. Därför kan man väl glädja sig åt, att diskussionen åtminstone måste ha varit saklig. Jag tror också, att vi alla i denna fråga sträva mot samma mål, oavsett vilket parti vi tillhöra. Man kan nämligen i stort sett säga, att då det gäller sjöfarten spelar det ingen roll, vilken färg man har. Sjöfarten har ett nationellt ändamål, och i och med det att sjöfarten arbetar sig framåt och kan från utländsk marknad tjäna in pengar till landet, blir den ett allmännyttigt intresse av så stora mått, att de små partisynpunkterna givetvis måste maka på sig — man måste se saken i stort.

Då vi nu diskutera denna sak, frågar jag mig först och främst: vad har herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet förbrutit? Jag kan inte förstå annat, än att han endast har lyssnat till en framställning från en näring, som givetvis bör bäst känna, var skon klämmer. Sveriges redareförening finns omnämnd på sid. 80 i konstitutionsutskottets memorial, och i den gjorda framställningen från föreningen sökte man få möjlighet att icke binda skeppshypotekskassan enbart till att vara en institution för nybyggnader. Det förhöll sig nämligen så att ett förslag att på privat väg starta en kassa för sjöfartens befrämjande först väcktes. Då frågan sedermera togs upp i riksdagen på ett bättre och effektivare sätt — det erkänner jag gärna — togs emellertid detta förslag tillbaka. Men det tog naturligtvis sin tid innan den statliga kassan kunde träda i funktion, därför fanns det rederier, som trodde, att det privata förslaget skulle förverkligas, och därför hade de i god tro gjort beställningar. Om man hade tillämpat den strikta bestämmelsen att lån endast kunnat erhållas för nybyggda fartyg, hade ifrågavarande rederier givetvis stått i en ogynnsam ställning.

Nu har inte allenast handelsministern utan även vederbörande ämbetsverk, som yttrat sig om saken, tagit hänsyn till dessa omständigheter. Sjöfarten bör därför vara tacksam, att det givits möjlighet att kunna ordna upp den rätt besvärliga situation, i vilken en del rederier kommit. Det kan också finnas möjlighet, helst under lågkonjunktur, att köpa fartyg så billigt, att det betalar sig att modernisera dem. Då kan det även vara bra att ha tillgång till lån och billiga lån. Det finns även andra förhållanden, till vilka man får taga hänsyn. Vi hava i detta land fått en bostadsförordning, som är den modernaste som kanske finnes i något land. Men den kostar pengar. Gamla fartyg måste bygga om sina bostäder, vilket även förorsakar tillbyggnader. Jag vet inte, om det härvidlag finns någon möjlighet att få lån från kassan; men om det vore möjligt, tror jag icke, att man skulle kunna kritisera en sådan bestämmelse. Det är nämligen icke rederiernas fel att de fått en så modern bostadsförordning. Statsmakterna hava givit oss denna förordning, och då borde de också hjälpa sjöfartsnäringen, så att densamma i utgångsläget vid konkurrensen med andra nationer skall kunna hävda den svenska handelsflottans ställning.

Nu säges det, att denna kassa endast är avsedd för nybyggnader. Ja, om kassan inte räckte till, så vore det ingenting att säga om den saken; men kassan räcker. Om jag inte fattat fel, är det för en stund sedan meddelat, att i april uppgingo beviljade lån till endast 13 miljoner kronor. Det är således mycket pengar kvar. Dessutom få vi hoppas, att om det skulle behövas att öka kassan så skall man kunna göra detta, ty obligationslånet var ju en succé. Några överdrifter ha ej gjort sig gällande, då det utlånade beloppet är så litet, och jag vet, att styrelsen varit mycket försiktig, då det gällt att bevilja lån, och många låneansökningar ha avslagits.

Jag skall ej längre uppehålla kammarens tid. Men såsom sjöfartsman har

Ang. Svenska
Skeppshypo-
tekskassans
reglemente.
(Forts.)

jag känt mig absolut förpliktad att till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet uttala ett tack för vad han i detta fall sökt göra för svensk sjöfartsnäring, vilket jag hoppas skall komma att lända hela landet till gagn.

Herr statsrådet **Lundvik**: Herr talman! På direkt fråga av herr Stendahl ber jag att få meddela, att jag förvissat mig om — förresten i hans motion från i fjol — att den skrivelse, som den 30 juni 1928 ingavs till min *företrädare* från vissa skeppsintressenter och andra i Göteborg, var undertecknad bland andra också av direktören Hugo Hammar. Jag ber tillika att få meddela, att under den tvåårsperiod, som då löpte — Industriförbundets ordförande väljes för tvåårsperioder — var direktör Hammar ordförande i Industriförbundet.

Jag överlämnar åt kammaren att bedöma valören av den insinuation, som herr Stendahl riktat emot mig.

Under detta anförande hade herr talmannen infunnit sig och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Sedan överläggningen förklarats slutad, lades den nu föredragna punkten till handlingarna.

Vid memorialet funnos fogade åtskilliga reservationer, innefattande framställda anmärkningsyrkanden, vilka icke vunnit majoritet inom utskottet.

Ang. hand-
läggningen av
vissa ärenden
rörande
förvärf av
kyrklig jord.

Enligt en av dessa reservationer, betecknad med nr XVI, hade herr *K. J. Ekman* med instämmande av herrar *David Bergström*, *G. W. Hansson*, *Vennerström*, *Wagnsson*, *Forssell*, *Lundén* och *Petersson* i Broaryd inom utskottet mot föredragande departementschefen statsrådet Linskog yrkat anmärkning jämlikt § 107 regeringsformen med anledning av Kungl. Maj:ts i protokoll över ecklesiastikärenden den 21 februari 1930 omförmälda beslut över en av drätselkammarens i Malmö tredje avdelning, enligt bemyndigande av stadsfullmäktige i Malmö och Malmö stads i gemensam kyrklig ekonomi förenade församlingar, gjord ansökning om medgivande för staden eller församlingarna att tillösa sig kronojordlägenheten Skrävlinge Östra nr 16, kallad Kantorsängen, i Husie socken, att användas till begravningsplats.

En annan reservation, betecknad med nr XVII och avgiven av herr *K. J. Ekman* med instämmande av herrar *G. W. Hansson*, *Vennerström*, *Wagnsson*, *Forssell*, *Lundén* och *Petersson* i Broaryd, behandlade ett av Kungl. Maj:t likaledes den 21 februari 1930 fattat beslut rörande en av Nätra församling och borgerliga kommun gjord anhållan om rätt att för anordnande av kyrkstallar, skolhus med lek- och idrottsplan, kommunalhus m. m. expropriera ett område om 2.2282 hektar från kyrkoherdebostället 1^{10/48} mantal krono »Prästbordet nr 1 med Förnätra» i Nätra socken. Även i anledning av vad i detta ärende förekommit hade reservanten inom utskottet yrkat anmärkning jämlikt § 107 regeringsformen mot föredragande departementschefen, statsrådet Linskog.

Ordet lämnades på begäran till herr **Reuterskiöld**, som yttrade: Herr talman! Det är visserligen i detta fall inte vanligt att i första kammaren diskutera reservationer; men det är ett par reservationer till konstitutionsutskottets memorial, som jag av principiella skäl måste be att få säga några ord om, därför att det inte så sällan händer, att reservationer, som äro undertecknade av ett flertal ledamöter, få ungefärligen samma verkan som en konstitutionsutskottets egen anmärkning.

De båda reservationer, som jag avser, äro de av herr Karl Johan Ekman av-

givna sista reservationerna, bägge två av likartad natur. Jag vill med avseende å dem säga, att jag tror mig kunna med visshet påstå, att konstitutionsutskottets majoritet icke gått med på dessa båda anmärkningsanledningar utan låtit dem komma reservationsvis av det skälet, att utskottet ansett det föreliggande en principstrid mellan Kungl. Maj:t och kammarkollegium, en principstrid, som utskottet icke ansett sig böra taga ståndpunkt till.

Ang. handläggningen av vissa ärenden rörande förvärfv av kyrklig jord.
(Forts.)

För min personliga del vill jag tillägga, att jag i denna principstrid står helt och hållet på departementschefens sida. Jag anser, att kammarkollegium här representerar en uppfattning, som fullständigt strider mot gällande kyrkorätts regler, och ur dessa synpunkter är det, som jag inte velat låta dessa reservationer stå utan en gensaga i kammarens protokoll.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets memorial nr 21, med förslag till utredning angående riksdagens arbetsformer.

Om utredning ang. riksdagens arbetsformer.

I detta memorial hade utskottet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t, med beaktande av i memorialet angivna synpunkter, ville låta verkställa en utredning angående de ändringar i grundlag och andra författningar, som kunde finnas nödiga för ett mera ändamålsenligt anordnade av lagtima riksdags arbeten, och före löpande andrakammarvalperiods utgång för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Herr **Westman**: Jag skall be att få beledsaga det positiva beslut, som riksdagen helt säkert i detta ärende kommer att fatta, med ett par ord. Jag har förut ställt mig avvisande emot förslag att upptaga till behandling frågan om förändring av arbetsformerna inom riksdagen och detta av det skälet, att varken utskottet eller jag själv haft någon tanke, som kunnat anses vara av det konkreta innehåll, att den kunde läggas till grund för en utredning.

Jag har sedan dess kommit till den uppfattningen, att det emellertid finns uppslag, som kunde förtjäna att komma under omprövning. Som exempel vill jag framkasta ett förslag, som jag på grund av min erfarenhet inom andra lagutskottet vid denna riksdag skulle vilja rekommendera till övervägande, nämligen det, att det skulle vara möjligt för riksdagen att låta en kungl. proposition bliva vilande till en kommande riksdag. Inför man en sådan bestämmelse, öppnas det en utväg att minska den arbetsbrådska, som brukar uppstå i slutet av riksdagen, och samtidigt finns det möjlighet att bereda tillfälle för utskotten att redan i början av riksdagen erhålla material för deras arbete. Under denna riksdag erhöi t. ex. andra lagutskottet icke någon kungl. proposition förrän den 28 januari. Det var propositionen om arbetstidens begränsning. I fråga om denna proposition beslöt riksdagen medgiva förlängd motionstid av 20 dagar, d. v. s. till den 18 febr. Vid sådant förhållande blir det ju omöjligt för ett utskott att komma i gång med annat arbete, än vad motionärerna lämnat, förrän vid en ganska långt framskriden tidpunkt av riksdagen. Den tidsförlust, som ett utskott till följd av dylika omständigheter lider, måste det erbjuda stora svårigheter att återvinna under den senare delen av riksdagen. Om man nu hade infört detta institut och t. ex. kunde tillämpa det på den proposition om vanartslag som föreligger i andra lagutskottet, skulle man vinna den fördelen, att utskottet kunde redan i början av nästa riksdag taga itu med detta arbete. Detta uppslag skulle jag sålunda vilja rekommendera till beaktande vid en kommande utredning.

Vidare har jag vid ett annat tillfälle framfört den tanken, att man skulle kunna åstadkomma bättre samverkan mellan utskottens ordförande och tal-

Om utredning
ang. riks-
dagens
arbetsformer.
(Forts.)

mänskonferensen. Jag ber också att få förklara, att jag tror, att den tanken skulle förtjäna att komma under omprövning, fastän den ju är av mindre räckvidd.

Herr talman! Med hänsyn sålunda till att jag för min del har ett par uppslag, som jag tror skulle kunna förtjäna att tagas under omprövning, skall jag ej motsätta mig ett positivt beslut. Jag har framfört dem här i kammaren, då jag hoppas, att jag inte skall bliva i tillfälle att inom den blivande utredningen framlägga några som helst förslag eller synpunkter.

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag är kanske den av kammarens ledamöter, som upplevat de flesta av våra bemödanden att förbättra våra arbetsformer både i andra kammaren och i denna. Men det har aldrig lyckats att göra i huvudsak någon annan ordning än den vi för närvarande hava. Nu försöker utskottet i alla fall helt optimistiskt att hoppas, att man kan trolla, och utskottet har ju de minsta möjliga riktlinjer, vilket ju mera sällan brukar tillåtas i riksdagen. Men det må vara hänt.

De enda riktlinjer, som utskottet består, är att det inte får bli några större rubbningar, och vidare skall i främsta rummet läggas vikt på utskottsarbetets ordnande. Slutligen torde det inte finnas någon möjlighet att komma till något resultat, »såfram ej frågan om riksdagsarbetets lämpliga anordnande överlämnas till en av erfarna representanter för de olika utskotten och i övrigt allsidigt sammansatt kommitté för en förutsättningslös utredning».

Detta att tillsätta en kommitté av erfarna ledamöter har försökts många gånger, och det har ändå inte blivit något resultat. De äro ganska farliga, de där »erfarna» representanterna också, så att jag vill inte särskilt rekommendera dem. Allt beror främst på vårt sinnelag. Äro vi antiparlamentariker, vilja vi ha vissa reformer, äro vi parlamentariker, vilja vi ha andra reformer o. s. v.

Så säger utskottet, att det förefinnes »ett utbrett missnöje med nuvarande anordning av riksdagsarbetet». Jag vet inte, om man kan säga detta. Ja utskottet hotar, att lösningen icke får uppskjutas till dess »missnöjet vuxit sig ännu starkare». Är det ett så våldsamt missnöje, att vi stå inför några revolutionära rörelser inom kamrarna? Eller vad menar utskottet? Det förstår jag inte alls. Vi kunna i stort sett icke komma till någon bättre ordning än den vi ha, men väl lätteligen till en sämre, det är min erfarenhet.

Men vill man göra större rubbningar, erbjuder sig införandet av enkammar-system. Det var en programpunkt för mer än ett parti förr i världen. Då får man det önskade mindre antalet ledamöter, minskade kostnader, minskade friktioner, och man kan koncentrera sig och göra en ordentlig kammare av de två, som vi nu hava och som icke äro uttryck för någon särskild grundsats.

Beträffande mindre rubbningar, så finnas i alla fall några önskemål, som visserligen ej beröra förkortandet av riksdagsarbetet, dit man väl egentligen vill komma med de förbättrade arbetsformerna. Vi kunna få en lika behandling av ärendena i kamrarna. Sålunda vore det på tiden att få dechargedebattens befogenhet lika ordnad i bägge kamrarna.

Vi kunna i denna kammare någon gång få infört, att alla inkomna ärenden bordläggas och stå på nästa dags föredragningslista, som alltid varit fallet i andra kammaren. Då får man veta vad som kommit in. Annars gå en del saker förbi oss. Här kommer det in propositioner och motioner, som under hand remitteras av talmannen och vi kunna inte höra det. I andra kammaren får man alltid veta vad som kommit in, och vill man ha en remissdebatt vid något tillfälle, så vet man det. Och man vet, om man skall motionera i saken. Men här är det slumpvis som några ärenden komma inför våra ögon, och de

andra skickas i tysthet åt olika håll. Det är en förskräcklig oordning, som man skulle vilja få ändrad.

Vidare borde man i andra kammaren få samma fria rätt att yttra sig som här i första kammaren. Det är här en gammal praxis, om den än sällan användes, att då en ledamot vill säga någonting i vilken fråga som helst, som inte står på dagordningen, beredes han tillfälle därtill. Detta var däremot ej tillåtet i andra kammaren under den tid, då jag tillhörde den kammaren o. s. v.

Ett annat önskemål är, att de tillfälliga utskotten äntligen måtte avskaffas, så att man får fasta, för bägge kamrarna gemensamma utskott, under förut-sättning, att tvåkammerssystemet bibehålles.

För min del får jag be den blivande utredningen att inte tillgripa den enda utväg, som man begagnat hittills, nämligen att genom mekaniska åtgärder, genom minskande av de sakliga utredningarna och det sakliga övervägandet vinna — efter vad man tror — några lättnader. Vi ha sålunda inte gjort något annat än inskränkt motionstiderna. Utskottet tar inte längre in motionerna i utskottsbetänkandena, till följd varav nästan ingen läser motionerna, ty det orka vi eljest sällan med.

Det skulle också vara önskligt, att det infördes tystnad under debatterna. Det står i riksdagsordningen, att varje ledamot äger rättighet att fritt yttra sig i kammaren, men man kan inte säga, att en ledamot har rätt att fritt yttra sig, när det är ett gränslöst stim under det han talar. Här var en gång en deputation norska och danska journalister, som skulle studera riksdagsförhållandena, och de sutto bl. a. på riksdagens läktare. En av dem, vilken jag känner, träffade mig sedan och sade, att det förvånat dem allesamman, att det kunde få äga rum ett sådant stim och stoj under det man talade, som det är i den svenska riksdagens kamrar.

Jag skulle ock vilja föreslå, att det infördes rökfria skriv-, läs-, arbets- och matrum för de ledamöter, som vilja ha det.

Vidare är det ju en inadvertens, att i utskotten få bara majoriteterna utvidga en föreliggande sak eller taga initiativ. Men så snart någon åsikt råkat i minoritet, få dess anhängare inte gå utöver vad som är föreslaget, de få inte så att säga motionera inom utskottet, utan man skall ha förutsett på förhand, vid riksdagens början, vad som kan hända inom ett utskott, och då ha passat på att väcka en motion i förväg. Det strider ju helt och hållet mot parlamentarismens princip. Begagnas proportionella val, kan ett parti ensamt behärska alla utskott, då får detta parti privilegium att ensamt vidga yrkandena i utskotten och komma fram med egna meningar, under det att alla andra meningsriktningar äro berövade en sådan förmån.

Det skulle slutligen vara önskligt, att utrikesfrågorna finge en förnuftig behandling likaväl som inrikes angelägenheter. Vi ha nu en av sekretess omhändertagen utrikesnämnd, som egentligen är en förstärkt statsrådsberedning under Konungens ordförandeskap. Det är, synes mig, bakvänt att ha en sådan ordning för de utrikes angelägenheterna. Ett särskilt förnuftigt utskott för dem är verkligen av tidsförhållandena påkallat.

Ja, detta är exempelvis några önskemål, herr talman, om man inte skall gå till grunden med det hela och införa enkammersystem, som jag anser vara det enda rationella.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Med hänvisning till vad föregående talare ha sagt och med åberopande av utskottets motivering ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande memorial hemställt.

*Om utredning
ang. riksdagens
arbetsformer.
(Forts.)*

Föredrogos ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av väckt motion angående vissa mindre förändringar i riksdagens arbetsformer;

nr 23, i anledning av väckt motion angående ökning av antalet ledamöter i statsutskottet; samt

nr 24, i anledning av väckt motion angående minskning av antalet ledamöter i riksdagens kamrar m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om åtgärder
mot vår tids
politiska
maktlöshet.

Föredrogos ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 16 i anledning av väckt motion om åtgärder mot vår tids politiska maktlöshet, såvitt på grundlagarna ankommer.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 240, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville hos regeringen begära:

1) tillsättandet av en allsidig och kompetent kommission för diskussion och övervägande av vår tids politiska maktlöshet och vad, såvitt på grundlagarna ankomme, borde kunna åtgöras däremot;

2) föreläggande för denna kommission att särskilt sysselsätta sig med följande grundlagsfrågor:

a) de förslappade dragen i riksdagens nya ansikte i följd av riksdagens upplösning i två tämligen likformigt sammansatta kamrar utan koncentration i någondera av maktens och ansvarets förpliktelser mot samtid och eftervärld,

b) det ruinerande regeringsbildandet genom nationens inriktande på konturlösa diskussioner om, vilka partiledare borde intaga regeringsmakten, med undanskymmande av folkets livsfrågor, som vid ett sådant tillfälle först och sist borde till allmänt betraktande läggas på bordet,

c) den andliga fattigdom, som bredde ut sig över folket genom att sålunda bildade regeringar ansågo sig förpliktade att i stort icke vara sig själva och därigenom taga döden på ett gående till grunden av tingen och även på principdiskussionen i landet om tidens mäktigaste frågor av inrepolitisk såväl som internationell natur,

d) en sanering av dylik regeringskonst bland annat rent av genom eventuellt förbud för riksdagsman och enkannerligen person i officiell partipolitisk ledareställning att kunna utnämnas till medlem i en regering, vilken i stället borde sammansättas av andra personer ur den miljö, som ansåges bära övertaga regeringsuppdraget,

e) regeringsbildandets uppbyggande i övrigt, såvitt möjligt, på klart och vidhållet ställningstagande till tidslägets grundproblem på olika områden,

f) värnandet från regeringsmakten särskilt av individernas rätt till arbetstillfällena i landet och självbestämning gentemot de juridiska personernas växande, godtyckliga maktutövning,

g) en granskning i sistnämnda sammanhang även av tryckfrihetens upplösning genom dess förtrustning i press och bokförlag samt medborgarnas därav föranledda trångmål, mot vilka de, såvitt rörde sanningslösa beskyllningar, hade att uppställa allenast en för de flesta fall oanvändbar och till den numera förtrustade tryckfrihetens skydd ensidigt organiserad tryckfrihetsprocess;

3) framläggande för riksdagen av de förslag till ändringar i grundlagarna, som av förenämnda övervägande kunde föranledas.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet anfört:

»Efter utskottets mening kunna de förhållanden, som av motionären berörts, icke genom grundlagsändringar väsentligt påverkas eller förbättras, även om åtgärder till det politiska livets reformerande på annat sätt, vilket ytterst synes vara motionärens syfte, kunde tänkas möjliga. Utskottet hemställer därför, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

*Om åtgärder
mot vår tids
politiska
maktlöshet.
(Forts.)*

Herr **Lindhagen**: Herr talman! Den motion, jag har väckt, har vederfarits den äran att få komma före den nästa motionen. Bägge två ha ju likartat syfte, det är bara den skillnaden, att jag vill ha något åtgjort emot »den politiska maktlösheten i vår tid», under det att den motion, som behandlas i det följande betänkandet, rör sig om »en stark regeringsmakt».

Det är en ganska stor skillnad, och det är kanske därför, som konstitutionsutskottet har ansett, att min motion är betydelsefullare och satt den först. Den har i alla fall ansetts vara av så stor betydelse, att vi inte orka med den, och därför har utskottet på sina historiska fyra rader, som ibland inskränkas till tre, yttrat: »Efter utskottets mening kunna de förhållanden, som av motionären berörts, icke genom grundlagsändringar väsentligt påverkas eller förbättras, även om åtgärder till det politiska livets reformerande på annat sätt, vilket ytterst synes vara motionärens syfte, kunde tänkas möjliga.» Därför skall denna sak inte föranleda någon åtgärd, men de där mera formella och mekaniska åtgärderna, som föreslås i nästa motion och som äro av mindre omfattning, de ha väckt stort intresse hos utskottet och en ofantlig splittring. Jag förmodar emellertid, att de icke heller komma att föranleda någon åtgärd.

Nu måste jag för det första säga, att det är ganska viktigt, att man inte uteslutande förfaller till ett övervägande av frågan om en stark regeringsmakt. Jag skulle snarare vilja säga, att vi behöva »en stark riksdagsmakt». Då kommer det en stark regering av sig självt. Men en regeringsmakt, som skall regera oss också, vilket ganska mycket framlyser i den nästföljande motionen, i ett och annat, är någonting, som inte är eftersträfvansvärt. En regering, som är mäktig bara genom sin makt och inte genom sina idéer, är i alla fall en svag regering, den må vara hur mäktig och enväldig som helst. Därför tror jag, att det problemet är oriktigt uppställt.

Vår tids politiska maktlöshets avskaffande och framför allt införandet av ett starkt parlament måste vara målet. Jag tror, att det är ganska viktigt, då vi ha två kamrar, som äro tämligen likformigt sammansatta, utan koncentration i någondera av maktens eller ansvarets förpliktelser, att det bringas någon reda häri, och det är väl en grundlagsfråga. Jag förstår inte, hur konstitutionsutskottet kan säga, att det inte är fråga om grundlagarna beträffande den här dualismen, som för närvarande är verkligt irrationell. Det måste utskottets ordförande erkänna, att den inte får fortfara i evighet, att den är ett beklagligt provisorium och att det inte kan ändras annat än genom ändringar i grundlagarna. Och ändå säger utskottet, att förbättring kan inte väsentligen vinnas genom några grundlagsändringar. Det förstår jag inte alls, det måste verkligen herr Reuterskiöld förklara för mig.

Nu medger jag, att i yrkandet i den punkten insmugit sig ett ovanligt uttryck, i det att där talats om förändringar i »riksdagens ansikte», och det stöter kanske mången. Man har trott, att en sådan sak kunde man inte befatta sig med. Men den klämman är beställd av tidningen Social-Demokraten. Denna tidning bad mig en gång att yttra mig om förändringarna i riksdagens ansikte under min riksdagstid. Detta skedde i en intervju. Därför behöver uttrycket inte skrämja riksdagen.

Ändringar kunna emellertid väl ifrågasättas, vilket ock skett i motionen,

Om åtgärder
mot vår tids
politiska
maktlöshet.
(Forts.)

beträffande dualismen mellan kamrarna. Där är väl knappast någon mening med den.

Vidare har framhållits, att det debatteras, vilka personer som skola intaga regeringsmakten, och hela landet översvämmas av pressuttalanden i denna sekundära angelägenhet, utan att man får veta, vilka frågor det gäller och vad man vill. Det senare anses däremot vara en sekundär angelägenhet.

Detta kan inte vara nyttigt, om man vill hindra vår tid att vara maktlös, ty den blir det i stor utsträckning just genom detta, så vitt jag förstår, ofantliga missförhållande. Här heter det bara Ekman och Per Albin Hansson och Lindman — liberalerna ha nu inte så mycket att säga, annars är det naturligtvis Löfgren. Men inte är väl detta någon riktlinje för vår politik! Särskilt måste jag förvåna mig över att det frisinnade partiet oupphörligt anses alldeles frånvarande och obefintligt, det är bara Ekman och Ekman och Ekman och Ekman, vad är det nu för något, som sticker upp överallt? Om jag tillhörde det frisinnade partiet, så skulle jag betacka mig för en sådan okränkt diktatur.

Nej, vad som behöver diskuteras, för att det skall bli någon makt över vårt politiska liv, är folkets livsfrågor. De böra läggas på bordet, och sedan få också alla ledare hålla sig på mattan ikring dem, liksom vi andra, i ödmjukhet.

Det är således viktigt, att den offentliga diskussionen i landet ändrar karaktär, och det kan ske, genom att pressen och riksdagsmännen gå före, ty det ändrar själva mentaliteten hos folket. En sådan ändrad mentalitet hos folket väcker möjlighet till förmåga, vilket är något annat än makt, ofta motsatsen till makt.

Sedan betonas i motionen också den realitet, som sammanfattas i begreppet den andliga fattigdomen, och då skratta naturligtvis många människor, men den är i alla fall också en politisk faktor. Om vi nu på detta sätt hålla hela folket och oss själva nere i att bara tala om personer och vara rädda för realiteterna och riktlinjer på längre sikt, så bli vi ju andligen fattiga, och då kommer tiden att vara politiskt maktlös i högsta grad. Just detta är således en grundläggande fråga, och det är ock avhängigt av den där omständigheten, att så snart vi komma till att en ny regering skall bildas, så upphör den regeringen tämligen genast att vara sig själv i många väsentliga ting.

Man kan ju förstå det, men det synes bli allt värre med åren i stället för tvärtom. En regering tänker nu företrädesvis: Hur i fridens namn skola vi kunna få leva så pass länge, att vårt parti kan få utöva någon makt? Därför undrar man, hur man skall kryssa för att taga sig fram, och det första man då måste göra är, anser man, att lägga bort sina huvudsakliga grundsatser eller dölja dem, så att de inte synas, eller också kompromissar man bort dem, så att man bara får en liten ofullgången bit kvar av det, som skulle ställas upp som ett ideal, som man kämpar för.

Därför tror jag, att vi inte kunna komma fram till en makt i tiden annat än genom att regeringarna fullfölja samma program som de fullföljde i oppositionsställning och föra fram det vid äventyr att falla därpå. Naturligtvis måste det vara en viss måtta, men i alla väsentliga punkter skall en regering vara beredd att falla på sitt program. Det blir mycket fall i början efter en sådan här nedgång, som vi nu befinna oss i, men det kan inte hjälpas. Ty falla regeringarna på sina grundsatser i realiteternas värld, då först börjar folket förstå, vad det är fråga om: Jaså, det är den frågan, den stora frågan, ja, min ställning är där, och min ställning är där. Och då blir det livaktighet bland folket, och detta kommer att samla sig om sina riktlinjer, och pressen får också intryck av att det är fråga om någonting. Endast på det sättet kan i tidernas längd eller ganska snart det skapas majoriteter inom

folket, som ju i alla fall är det väsentliga, om vi överhuvud taget fortfarande skola bygga på parlamentarismen. Men som det nu är, så kan det inte få fortgå, ifall man vill ha en ändring i tidens kynne.

Nu behöva ni inte tänka på detta ord »andlig fattigdom». Det blir fattigdom över politiken i alla fall genom det system, som nu råder.

Ja, det är naturligtvis ett tilltag, som verkar överkligt och alltför utopiskt, men jag säger mig, att för att kunna få en dylik regeringskonst, måste man kanske rentav reformera på det sättet — och det, herr Reuterskiöld, är väl någonting, som måste stå i grundlagarna i alla fall — att man eventuellt utfärdar förbud för riksdagsman och enkannerligen person i officiell partipolitisk ledareställning att utnämnas till medlem i en regering, vilken i stället bör sammansättas av andra personer ur den miljö, som anses böra övertaga regeringsuppdraget. Jag har funnit, att just genom att ledarna i riksdagen skola bilda regering börja de redan i förväg att kompromissa bort alla principerna för oss, och så bilda de regering på den grundvalen, men om de däremot inte behövde äventyra att övertaga regeringsmakten och försöka balansera sig kvar där, så skulle de såsom ledare bibehålla sina idéer. På det sättet komma de också in i valrörelserna, och på det sättet begriper folk, vad det är fråga om. På det sättet slutligen kunna vi få en verklig majoritet i landet, den ena dagen på den ena sidan, den andra dagen på den andra, men då kommer majoriteten ifrån folket, vilket ju är meningen. Jordfrågan har nu blivit för långa tider förlamad bara genom det nu rådande systemet, och det samma gäller även åtskilligt annat.

Sedan är det några detaljyrkanden, som hänföra sig härtill. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till första punkten i min motion, ty punkten 2 med alla dess underavdelningar är bara exemplifieringar. Jag yrkar sålunda bifall till första punkten, »att riksdagen ville hos regeringen begära tillsättandet av en allsidig och kompetent kommission för diskussion och övervägande av vår tids politiska maktlöshet och vad, såvitt på grundlagarna ankommer, bör kunna åtgöras däremot».

Herr Reuterskiöld: Herr talman, mina herrar! Sedan första kammarens ledamöter hört den ärade talarens motivering för sin motion, tror jag, att jag inte behöver mer än hänvisa till konstitutionsutskottets motivering, för att kammaren skall förstå, att grundlagsändringar inte äro den rätta vägen, och jag hemställer om bifall till utskottets yrkande.

Herr Lindhagen: Jag märkte nu, att ordföranden i utskottet hade svårt att besvara alla mina spörsmål, och därför tycker jag det är synd om honom, herr talman, jag kan inte hjälpa det!

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare, enligt herr *Lindhagens* yrkande, på bifall till punkten 1 i den av honom i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 20, i anledning av väckt motion om utredning rörande grundlagsändring för åstadkommande av en på folkets och representationens förtroende grundad stark regeringsmakt.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 239, hade herr *Möller* m. fl. hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning

Om åtgärder mot vår tids politiska maktlöshet.
(Forts.)

Om åstadkommande av en stark regeringsmakt.

Om åstadkommande av en stark regeringsmakt.
(Forts.)

rörande den ändring i grundlag, som erfordrades för att åstadkomma en på folkets och representationens förtroende grundad stark regeringsmakt, varvid särskilt borde beaktas

- 1) att statsråden finge rätt att deltaga i riksdagsutskottens överläggningar;
- 2) att statssekreterarna finge rätt att i utskottens och kamrarnas överläggningar företräda statsråden;
- 3) att dagordningsinstitutet infördes i riksdagens andra kammare;
- 4) att andra kammarens 4-årsperiod räknades från nyval, även om nyvalen skedde i följd av kammarens upplösning;
- 5) att det nuvarande valsättet ersattes med majoritetsval i enmansvalkretsar;
- 6) att bostadsbandet vid val till riksdagens andra kammare avskaffades; samt
- 7) att Kungl. Maj:t erhöles frihet att bestämma regeringsledamöternas och statsdepartementens antal, dock med den begränsning att ett visst minimum föreskrevs i lag, liksom att fördela ärendena mellan regeringsledamöter och statsdepartement.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits av, utom andra,

1:o herr *Reuterskiöld*, som *dels* beträffande punkten 4 i motionerna ansett, att utskottet bort uttala, att en fristående och förutsättningslös utredning rörande valperiodens beräkning vid andrakammarvalen väl kunde ifrågasättas men att tiden härför ännu icke kunde anses mogen och att utskottet endast på grund härav funnit sig böra f. n. avstyrka motionen, *dels* beträffande punkten 7 i motionen ansett, att utskottets yttrande bort hava viss i reservationen angiven lydelse, *dels* att utskottsutlåtandets kläm bort hava följande avfattning:

»Med stöd av vad sålunda anförts hemställer utskottet, att riksdagen ville, i anledning av motionerna 239 i första och — — — i andra kammaren, i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning och förslag rörande upphävande av grundlagsstadgandena om statsdepartementens bestämmande genom lag och om antalet statsråd samt rörande dessa frågors ordnande genom den årliga statsregleringen.»

2:o herrar *Sävström*, *Larsén*, *Karlsson* i Vadstena och *Fast*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande den ändring i grundlag, som erfordrades för att åstadkomma en på folkets och representationens förtroende grundad stark regeringsmakt, varvid särskilt borde beaktas

- 1) att statsråden finge rätt att deltaga i riksdagsutskottens överläggningar;
- 2) att statssekreterarna finge rätt att i utskottens och kamrarnas överläggningar företräda statsråden;
- 3) att dagordningsinstitutet infördes i riksdagens andra kammare;
- 4) att bostadsbandet vid val till riksdagens andra kammare avskaffades; samt
- 5) att Kungl. Maj:t erhöles frihet att bestämma regeringsledamöternas och statsdepartementens antal, dock med den begränsning, att ett visst minimum föreskrevs i lag, liksom att fördela ärendena mellan regeringsledamöter och statsdepartement;
- 6) att i de delar förevarande motion icke kunde anses besvarad genom vad utskottet förut hemställt motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

3:o) herr *Thulin*, som hemställt om tillstyrkande av skrivelse i motionens syfte;

4:o) herr *G. W. Hansson*,

5:o) herr *Vennerström*,

vilka båda sistnämnda reservanter likväl ej antytt sin åsikt.

Om åstadkommande av en stark regeringsmakt.
(Forts.)

Herr **Möller**: Herr talman! Om man skulle diskutera denna sak på allvar, så tror jag, att ärendet borde föredragas på en annan tid av dygnet, även om det inte är så förfärligt sent ännu, och därför kommer jag för min del att avstå från att ingå på någon närmare motivering av de yrkanden, som jag och ett par medmotionärer ha tillåtit oss framställa. Däremot måste jag redan nu bebåda, att en i varje fall liknande motion kommer att underställas en kommande riksdag, måhända redan nästa års riksdag, då jag hoppas, att den inte skall komma omedelbart efter ett dechargebetänkande av den beskaffenhet, som det vi nu behandlat, ett dechargebetänkande, vars behandling strängt taget borde ha övertygat den svenska riksdagen om att man inte på dechargebetänkandets väg kan nå de resultat, som konstitutionsutskottets majoritet i varje fall synes inbilla sig, då det bedömer en av de punkter, som beröras i motionen, nämligen frågan om dagordningsinstitutet. Jag skall inte alls ingå därpå, jag skall bara tillåta mig att i allra största korthet yttra några ord om varje särskild sak.

Vad statsrådets deltagande i riksdagsutskottens överläggningar beträffar, så tror jag, att konstitutionsutskottet fullkomligt misstar sig i sina invändningar över lag i praktiskt taget allt vad det säger på den punkten. Det har påpekats, att riksdagsutskottet i svenskt statsliv intaga en mycket stark ställning. Vi veta, att det är förhållandet, och det beror efter min uppfattning väsentligen därpå, att i riksdagsutskottet sitta representanter från alla olika partier, under det att det åtminstone i regel i en regering icke finns representanter för mer än en speciell partiåskådning. Om det då träffas en överenskommelse mellan de olika partierna inom ett utskott, då ser regeringen, även om den i och för sig inte skulle vara benägen att acceptera den överenskommelsen, sig ofta tvungen därtill, den kan mycket lätt ställas inför ett fait accompli på den punkten. Den ser sig mycket ofta nödsakad acceptera förslaget, därför att det finns ingenting att göra, sedan en sådan överenskommelse är träffad. Det är mycket intressant att se, att konstitutionsutskottet för sin del anser, att regeringen utmärkt kan företrädas av ombud i dessa utskottsöverläggningar, ombud av olika slag, t. ex. den, som författat propositionen eller något sådant, men jag undrar ändå, om det inte skulle beredas helt andra möjligheter för ett slut, som en regering skulle anse vara önskvärt, därest det ansvariga statsrådet självt åtminstone finge deltaga i de överläggningar, som eventuellt leda till en kompromiss. Det är bara en reflexion på denna punkt, som jag för övrigt inte tänker närmare utveckla.

Vad statssekreterarnas rätt att få företräda statsråden i kamrarna beträffar, så tycker jag, att detta egentligen borde vara självklart. Det måste ju alltid bero på den arbetsfördelning, som statssekreterarna och statsråden personligen överenskomma om, och eftersom statssekreterarna äro statsråden underordnade, få de väl i allmänhet bara i uppdrag att svara för vissa punkter. För min del tycker jag, att denna reform skulle underlätta riksdagens arbete en smula, det skulle å ena sidan lätta själva arbetsbördan i riksdagen för statsråden, som då inte själva behöfve bevaka vartenda ärende, och dessutom skulle det vara enklare just med hänsyn till att den svenska riksdagens bägge kamrar behandla samma ärende på samma gång principiellt. Det är visserligen sant, att takten i de olika kamrarna kan medföra, att några ärenden inte all-

Om åstadkommande av en stark regeringsmakt.
(Forts.)

deles samtidigt behandlas, men det är ju i varje fall rätt vanligt, att de behandlas på samma gång. Detta gör, att statsråden ofta inte ens kunna övervara en diskussion i den ena kammaren utan måste ila som en tätting mellan dessa båda kamrar och låta andra göra anteckningar om vad som förekommit i debatten. Kanske svara de alldeles ut i natten, därför att de ha fått ett referat, som inte är alldeles korrekt, etc. Jag förstår inte, att man kan tycka, att en sådan ordning är tillfredsställande.

Vad dagordningsinstitutet beträffar, så finns det naturligtvis ofantligt mycket att säga om den saken. Jag medger mycket gärna, att just med hänsyn till tvåkammerssystemets natur i vårt land tillhör det de kinkiga problemen att lösa. Det tillhör ingalunda de enklare frågorna enligt min mening, ty om, som man tidigare ifrågasatt, dagordningsinstitutet skulle införas i bägge kamrarna, så skulle faktiskt besluten kunna upphäva varandra, och som vägledning för en regerings ömdöme skulle under sådana omständigheter institutet få mycket liten betydelse.

Det finns en sak, som efter min mening har rätt väsentlig betydelse i detta sammanhang, och det är, att det borde skapas bättre praktiska möjligheter för regeringen att begagna sig av rätten att upplösa riksdagens ena kammare, jag tänker därvid närmast på andra kammaren, ty det råder intet tvivel om att en regering, som har ett effektivt hot i upplösningsrätten, åtminstone kan skaffa sina önsknings något större respekt än för närvarande, i det att kamrarna då skulle nödgas besluta under den känslan, att det kunde bli nyval på vilken fråga som helst, som regeringen valde, därest beslutet gick regeringen emot — om det nämligen inte då är en allmän önskan i riksdagen, att en sådan upplösning skall äga rum, ty då spelar det inte någon roll. För närvarande är det faktiskt på det sättet, att på grund av att våra riksdagsperioder äro fasta, blir följden, att regeringarna knappast kunna begagna upplösningsinstitutet. Hela vår nuvarande ordning med fasta riksdagsperioder har ju en byråkratisk och inte en politisk karaktär.

Men den viktigaste delen härvidlag är naturligtvis ändå frågan om den proportionella valmetoden eller majoritetsvalen. Jag har den bestämda uppfattningen, att de proportionella valen äro föga gagneliga för landets styrelse. Naturligtvis kan man tänka sig att det kan vara riktigt, att varje meningsskiftning får något uttryck i den svenska riksdagen. Personligen menar jag, att om det uppstår en ideriktning, som inte har någon representation i den svenska riksdagen, så bör den visa sin styrka därigenom, att den erövrar ett tillräckligt stort antal anhängare för att få representation i den svenska riksdagen även under majoritetsval i enmansvalkretsar. Då har det visat sig, att den har en tillräcklig bärkraft, den ideriktning, som till en början inte är representerad. Men att nödvändigt, så fort en sådan uppstår och kan samla något tiotusental anhängare i landet, den skall ha någon representant i riksdagen, det kan jag för min del inte medgiva hava en betydelse, som tillnärmelsevis kan jämföras med betydelsen av att man får hela den mekanisering, som det proportionella valsättet innebär, bort ur vårt politiska liv.

Vad bostadsbandet beträffar vet jag icke, om jag för min del behöver gå in på någon motivering för dess avskaffande. Jag har hört som ett huvudskäl för dess bibehållande, att vårt folk under alla förhållanden vill ha representanter för sin ort, som det heter, d. v. s. för sitt landskap eller för sin valkrets. Men är det riktigt, att trängtan till en sådan Ortsrepresentation är mycket stark, finns det så mycket mindre anledning att ha lagstadgat bostadsband. Då slår ju denna tendens igenom under alla omständigheter. Styrkan i denna uppfattning känner jag mycket väl till, eftersom jag något sysslat åtminstone med socialdemokraternas förstakammarval. Jag känner många fall, där det varit svårt att få igenom vad man kallar rikskandidater gentemot landskapets kan-

didater, även där man måste säga sig, att det icke funnits någon rimlig jämförelse mellan kvalifikationerna. Om detta gäller förstakammarvalen, där vi icke haft något bostadsband, såvitt jag kan erinra mig, överhuvud taget i vår författning, kommer det naturligtvis att gälla andrakammarvalen i ännu mycket högre grad. Men att man nödvändigtvis skall behöva förstärka det genom en sådan laglig föreskrift, att ingen människa, som är bosatt utanför valkretsen, får kandidera i densamma, tycker jag under sådana omständigheter är fullkomligt onödigt. Så småningom utvecklar sig detta system därhän, att vi få *en* bostadsort och *en annan* mantalsskrivningsort, där vederbörande icke bo. Redan nu är det ju välbekant, att åtskilliga ledamöter av den svenska riksdagens andra kammare länge haft sin faktiska bostadsort i Stockholm, men de ha fått ordna det på något sätt så, att de kunnat bibehålla sin mantalsskrivningsort i sin gamla valkrets för att därigenom behålla sin möjlighet att kandidera i denna. Jag kan icke tycka, att detta tillstånd är särdeles tillfredsställande.

Vad sedan frågan om regeringarna beträffar tycker jag det är ganska orimligt, att det icke skall finnas någon rörelsefrihet, praktiskt taget, för en regering att kunna ordna med förvaltningen efter andra grunder än de, som nu föreskrivas i den svenska grundlagen. Jag kan väl förstå en konservativ uppfattning därvidlag. De konservativa anse, att det är fullkomligt onödigt att det finns en större rörlighet i fråga om innehavet av ministerposter, därför att de ju utgå ifrån, att om man undantar rent praktiska frågor, skall det icke göras några förberedelser för reformers lösning. Det är en ganska ligkiltig sak ur konservativ synpunkt. Men för andra partier, som kunde behöva frigöra ministrar för att dessa skulle kunna lägga ned hela sin arbetskraft på att förbereda bestämda reformer, måste denna sak te sig ganska annorlunda. Man kan inte utan vidare i en sådan regering välja ut konsulterna såsom de, vilka skola förbereda vissa reformförslag, utan i regel måste detta vila på departementscheferna. Därför ha, såvitt jag vet, de flesta länder betraktat det som en ganska naturlig sak, att man inte har så stela regler som de svenska för sammansättningen av en regering eller för storleken av en regering. Men här i Sverige stöter detta ju ännu på ett starkt motstånd.

Herr talman! Jag skall be att här få yrka bifall till min motion utan något hopp om att jag har värvat några nya proselyter. Och jag vill upprepa, vad jag sagt förut, att en motion av denna art fullkomligt säkert återkommer till riksdagen. Även om det nu finns en majoritet både i denna och i andra kammaren samt i konstitutionsutskottet mot de yrkanden, som däri äro framställda, är jag övertygad om för min del, att det väsentliga i dessa yrkanden så småningom kommer att införlivas med svensk författning.

Herr Larsén: Herr talman! Vi kunna måhända vara ense därom, att om vi genom ändring i grundlagarna kunde åstadkomma förutsättningar för en »på folkets och representationens förtroende grundad stark regeringsmakt», så borde våra grundlagar ändras. Men det kan å andra sidan göras gällande, att sedan vi ha fått allmän, lika och direkt rösträtt, ha möjligheter skapats för detta, och det må ankomma på valmännen att rösta så, att en på folkets förtroende grundad stark regeringsmakt kan bli möjlig. Att vinna någonting nämnvärt genom ändring i grundlagarna är säkerligen icke möjligt.

Motionärerna hålla emellertid före, att om vi utbyta det proportionella valsystemet mot majoritetsval i enmansvalkretsar, skulle redan därmed mycket vara vunnet. Många tro nämligen, att om vi hade majoritetsval i enmansvalkretsar, skulle det kanske kunna slumpa sig så, att en minoritet bland valmännen skulle kunna erhålla majoritet i riksdagen och sålunda skulle en stark regeringsmakt kunna byggas på denna majoritet. Men i sådant fall vore ju icke

Om åstadkommande av en stark regeringsmakt.
(Forts.)

regeringsmakten grundad på folkets förtroende, vilket ju var förutsättningen. Andra ha velat göra gällande, att om man hade majoritetsval i enmansvalkretsar, skulle denna omständighet tvinga de olika partierna att enas om gemensamma kandidater, och den koalition, som sålunda hade bildats, skulle kunna erhålla tillräcklig majoritet inom riksdagen för att kunna bilda ett tillräckligt starkt regeringsunderlag. Frågan är emellertid, huruvida samarbetet i val skulle komma att sträcka sig även till samarbete i regeringen. Erfarenheten från valet 1928 visar, att det alls icke är säkert, att man kan räkna därpå. Man bör komma ihåg att dessa s. k. gemensamhetskandidater ingalunda alltid bli några gemensamhetskandidater. Vi minnas ganska väl, hur det var under den tid, då vi här i landet hade majoritetsval i enmansvalkretsar. Det var icke gemensamhetskandidater i egentlig mening, som man då hade, utan det ena partiet sade till det andra: »Om ni hjälpa oss i den här valkretsen, skola vi hjälpa er i en annan!» Så gick det till, och de valda voro lika utpräglat anslutna till sina partier som någonsin nu. Ställningen skulle således i verkligheten icke bli bättre än den nu är, ifall vi utbytte de proportionella valen mot majoritetsval. På grund av detta kan jag icke biträda motionärernas förslag i denna punkt.

Motionärerna hålla även före, att om riksdagens andra kammare upplöses, borde nyvalet icke, som nu, avse den återstående delen av valperioden, utan en helt ny valperiod. De anse nämligen, att under sådana förhållanden skulle regeringen icke, såsom nu, behöva rygga tillbaka, då den trodde sig kunna vinna något genom kammarens upplösning. Men vi ha ju sedan åtskilliga år skapat fram en särskild ordning för valen. Vi ha ett valår och ett valfritt år omväxlande, och denna anordning anser man överallt vara synnerligen tillfredsställande, så tillfredsställande, att man säkert överallt önskar behålla den. Om nu motionärernas förslag vunne bifall, skulle vid en upplösning av riksdagens andra kammare denna anordning icke längre finnas, utan den skulle bli bruten, ända till dess man genom ny kammарupplösning vid lägligt tillfälle återställde den gamla ordningen. Av den anledningen är det min tro, att om den föreslagna ordningen infördes, skulle en regering ännu mera draga sig för att upplösa kammaren, även om den trodde sig kunna vinna något på en sådan upplösning.

I dessa två punkter har jag icke kunnat biträda motionärernas förslag. I övriga punkter däremot kan jag biträda motionärernas yrkanden. För att nu icke taga tiden alltför mycket i anspråk inskränker jag till att hänvisa till deras motivering, som jag i all huvudsak gillar, och jag vill därför nu endast yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Sävström m. fl.

Herr Hansson, Gustav: Herr talman! Motionärernas yrkande om åstadkommande av en på folkets och representationens förtroende grundad stark regeringsmakt är mycket beaktansvärt, och om vi kunde nå dithän, skulle det ju under alla förhållanden vara mycket lyckligt. De vägar, som motionärerna anvisat, anser jag emellertid för min del icke vara de rätta för att nå detta mål. Motionärerna yrka på utbytande av det nuvarande valsättet mot majoritetsval; jag tror, att det är denna väg, som de rent av anse vara den förmästa för att nå det av dem äsyftade målet. I detta spörsmål delar jag icke deras uppfattning. Jag tror icke, att vi, om vi införa majoritetsval, nå en »på folkets och representationens förtroende grundad stark regeringsmakt». Det är ju icke nog med, att ett parti har majoritet i riksdagen, så att det kan bilda regering på ett stabilt regeringsunderlag, utan det är även nödvändigt, att majoritet finns ute bland folket. Erfarenheterna från de länder, där man har majoritetsval, visa dock, att man icke har kunnat uppnå en majoritet ute bland folket, fastän man fått en majoritet i parlamenten. I England fanns det under Baldwins regering majoritet i parlamentet för densamma men denna majori-

tet vilade på en avgjord minoritet ute bland väljarna. Och för närvarande är det ju så i England, att det parti, som har regeringsansvaret, icke har något majoritetsunderlag i parlamentet. Det är en minoritetsregering, som måste stödja sig på andra partier för att kunna uppnå några resultat. Se vi sedan på Frankrike, som ju även har majoritetsval, finna vi, att det icke heller där finns något regeringsunderlag hos något parti. Där måste fyra eller fem partier gå tillsammans för att kunna skapa en majoritet i deputeradekammaren.

Således kan man tryggt säga, att majoritetsvalen icke skapa något starkt regeringsunderlag. Och om det går att få, som jag förut nämnde, en majoritet i riksdagen, så kan denna ändå vara grundad på en minoritet ute bland väljarna. Detta vilja motionärerna förhindra genom att föreslå omval mellan dem, som få högsta röstetalet vid det första valet. Man skulle på så sätt nå en majoritet även ute bland väljarna. Det må så vara, men dessa omval tror jag komma att bli föga trevliga. Det blir nog så, att de mindre partierna tvingas att sluta upp omkring de större, antingen de vilja eller icke. De tvingas att sluta upp kring ett parti, i allmänhet väl det, som står dem närmast, men det är alldeles naturligt, att dessa mindre partier icke därför lämna sina åsikter bakom sig. Dem ha de fortfarande kvar. Om man på detta sätt verkligen kan få en majoritet ute bland väljarna, är den endast skenbar, så att säga. Den finns i själva verket icke, då, som jag förut nämnde, de, som tvingas att gå med de större partierna, ha fortfarande kvar den åskådning, som de förut haft.

För övrigt kommer kandidatnomineringen, med hänsyn till att omval skola äga rum, att påverkas härav. Det är helt naturligt, att partierna, vid uppsättandet av kandidater, komma, att med tanke på det förestående omvalet, söka att få sådana kandidater, som de antaga kunna samla röster även från andra partier. Många underliga kombinationer kunna således uppstå vid dessa omval. Jag såg i en tidning, jag tror det var i fjol, en redogörelse för några omval, som voro förrättade i Frankrike. Där hade det underliga inträffat, att vid dessa omval kommunisterna röstade med högern för att utestänga socialdemokrater eller med dem likatänkande. Det är ju givet, att dessa kommunister, som då enligt tidningsmeddelandet röstade med högern, icke lämnade sin uppfattning bakom sig, utan fortfarande stodo fast vid densamma.

Jag anser, att det nuvarande valsättet, trots alla sina fel och brister, i alla fall är att föredraga framför majoritetsvalen. Det ger rättvisa åt alla partier, som ha nått en viss styrka, och det låter dessa mindre partier bli representerade i riksdagen. Inför man majoritetsval, komma de att bli ställda utanför.

Sedermera ha motionärerna yrkat på bostadsbandets avskaffande. För min del har jag förut icke haft så mycket emot detta krav. Jag har till och med en gång för tio år sedan talat för en sådan reform i andra kammaren. Jag kan emellertid icke hjälpa, att jag alltmer kommit till den uppfattningen, att denna reform icke är så synnerligen nödvändig, alldenstund vi nu ha så stora valkretsar. Det är ju alldeles naturligt, att om vi införa majoritetsval i enmansvalkretsar, behöver bostadsbandet lossas, men under nuvarande valsätt anser jag icke, att så nödvändigtvis bör ske.

Vidare ha motionärerna yrkat, att andra kammarens fyraårsperiod skall räknas från nyval, även om nyvalen ske i fall av upplösning. Invändningar häremot ha förut av herr Larsén framförts, och jag skall icke något vidare orda i denna sak. Men jag vill säga, att vi här i riksdagen ha strävat efter att få till stånd ett valfritt år, d. v. s. alternerande val till riksdagen samt till landsting och stads- och kommunalfullmäktige. Denna reform hälsades med stor tillfredsställelse, såväl här i riksdagen som ute bland folket. Om vi skulle gå in för den av motionärerna föreslagna anordningen, skulle vi kanske få val två på varandra följande år och därefter två valfria år, och vi rubba

Om ästadkommande av en stark regeringsmakt.
(Forts.)

Om ästadkommande av en stark regeringsmakt.
(Forts.)

därmed den nu gällande ordningen. Om vi t. ex. skulle tänka oss, att vi redan nu hade en sådan bestämmelse införd och att vi i år skulle få en upplösning av risdagens andra kammare, samt att sedermera ingen upplösning kommer till stånd på åtskilliga år, så inträffar det förhållandet, att vi i fortsättningen få valen till landstingen samt stads- och kommunalfullmäktige och valen till riksdagen under ett enda år. Jag tror icke, att det ur några synpunkter vore att rekommendera. Icke heller kan man underlåta att tillmäta den uppfattningen en viss betydelse, att en riksdag, tillkommen efter en upplösning av andra kammaren, vilket helt naturligt skett på grund av en viss frågas lösning, dock icke så att säga återspeglar tankarna ute bland folket mer än måhända i just den fråga, för vilken upplösningen har skett.

Så har det yrkats, att dagordningsinstitutet måtte införas i riksdagens andra kammare. Jag har till detta utlåtande fogat en blank reservation, och min mening var att här framställa ett yrkande om bifall till motionen i denna del. Jag skall icke ingå närmare på behovet av detta instituts införande, det har herr Möller förut motiverat. Men kammaren har nu för en stund sedan fattat beslut om utredning rörande riksdagens arbetsformer, och för min del vågar jag förutsätta, att denna utredning även kommer att omfatta dagordningsinstitutets införande i riksdagen. Jag anser den saken vara självklar, och därför kommer jag nu icke att göra något särskilt yrkande i denna punkt.

Vad motionärerna i övrigt ha hemställt skall jag nu icke ingå på; det sagda må vara nog. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ström, Fredrik: Herr talman! Jag har begärt ordet för att i all korthet yttra mig om förslaget om de proportionella valens avlösande av majoritetsval i enmansvalkretsar. Jag tror, att de proportionella valen ha haft en förtjänst, och en mycket stor förtjänst, en gång i tiden. Men tiden har nu ridit förbi dem. Vi ha kommit dithän, att dessa proportionella val ha fastlåst hela parlamentarismen och hela utvecklingen på det politiska området. Vi stå i ett ställningskrig, ett skyttegravskrig, och kunna icke röra oss. Detta för med sig, att folk blir fullkomligt utledsna på både val och politisk verksamhet. Man måste se till, att man kommer ifrån detta ställningskrig. Kan man icke det, så komma alla partier att förlora. Vi komma ingen vart, och till slut blir riksdagen ingenting annat än ett stort arbetande utskott, ett ämbetsverk. Kunna vi icke komma ifrån den situation, där vi nu stå, tror jag, att vi också få uppge hoppat om att kunna genomföra några verkligt betydelsefulla reformer.

Därför synes det mig vara det viktigaste i det program, som i föreliggande motion framlägges, att man samlar sig omkring en allvarlig framstöt för just en ändring i valsättet. Frågan om bostadsbandets upphävande må vara i och för sig rätt så viktig, men den är, liksom de andra kraven, av mera sekundär betydelse.

Jag är icke alldeles säker på, att den omständigheten, att man här på en gång ställt så många krav, har varit till nytta. Det skulle ha varit värdefullare, om man koncentrerat sig och fått till stånd en stark samling just omkring kravet på avskaffande av de proportionella valen.

Vad angår dagordningsinstitutet, kan jag för min del icke finna, att det kan råda någon som helst tvekan om, att detta dagordningsinstitut måste tillämpas allenast inom andra kammaren, om vi överhuvud taget vilja, att det skall betyda någonting.

Det är emellertid en annan sak, som jag tror också är av största vikt men som motionärerna icke ha berört. Det gäller utskottens sammansättning. Det finns en viss tendens att låta utskotten ständigt bevara sin gamla samman-

sättning. Därigenom bli utskotten ganska konservativa och formella och i viss mån byråkratiska. Vi må se till, att vi få en starkare omsättning, en starkare cirkulation inom utskotten. Därvidlag kunna partierna själva vidtaga ändringar, om de vilja, men en falsk anciennitetsprincip och en dålig avancemangsprincip håller på att vinna överhanden, så att det nästan är omöjligt att få till stånd någon ny »blodtillförsel». Därigenom åldras också utskotten. Till slut komma de att bestå av allenast sextio- och sjuttioåringar, som suttit i samma utskott i decennier, och därigenom blir det ännu omöjligare att få igenom någonting. Jag skulle vilja tro, att det är av mycket stor vikt, att vi få en snabbare cirkulation bland medlemmarna inom utskotten, eljest hjälper det inte så värst mycket vad vi uttala önskemål om.

Till sist skulle jag också vilja säga, att när allt kommer omkring, kanske ändå det allra viktigaste är, att nya impulser och nya unga idéer få göra sig gällande och få tillfälle att komma till uttryck även inom riksdagen själv. Därför är även en viss cirkulation inom kamrarna bland riksdagsmännen av betydelse. Det är fara även där, att en viss ålderdomlighet vinner ett alltför starkt insteg. Jag anser, att en förnyring även inom representationen är av stor betydelse, och även därvidlag ha partierna något, som de böra akta på. Det går icke att reformera uteslutande genom nya lagparagrafer och en ändring i konstitutionen — partierna måste själva i viss mån ändra sina gamla vanor och försöka få en ny anda.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Herr Winberg: Herr talman! Innan jag går att yttra något om den föreliggande motionen, skulle jag vilja säga några ord om ett yttrande som herr Hansson fällde. Han lämnade den upplysningen, att det inträffat i Frankrike, där man har majoritetsval i enmansvalkretsar, att kommunisterna vid visst tillfälle röstade med högern. Nu var nog detta en något fri översättning av det verkliga förhållandet förstås. Det verkliga förhållandet var, att kommunisterna vid omvalet icke drogo tillbaka sina kandidater, och det är ju icke alldeles detsamma som att de röstade med högern. De hade naturligtvis ingen skyldighet att draga tillbaka sina kandidater, men praxis har varit, att man ibland träffar en överenskommelse, att de partier, som kommit i minoritet, göra detta för att stärka de andra kandidaternas ställning. Herr Hansson kunde också ha upplyst om, att alldeles samma tillvägagångssätt hade praktiserats av socialdemokraterna vid flerfaldiga tillfällen, när kommunisterna kommit i majoritet.

Detta är ju en sak för sig, men jag anser, att detta bör vara detta, och att det bör lämnas en korrekt framställning av saken.

Beträffande den föreliggande motionen måste jag säga, att det verkar rent av rörande, att man från arbetarhall under nuvarande förhållanden energiskt inriktar sig på att åstadkomma en stark regeringsmakt. Jag vill nu inte särskilt peka på, att den regering, som vi för närvarande ha, icke borde vara föremål för någon särskild omtanke i denna riktning från arbetarnas representanter. Man kan ju invända, att det icke är meningen, att vi skola ha denna regering jämt. Men för min del håller jag före, att det icke bara är ett arbetarintresse, utan ett folkligt intresse, att stärka riksdagens ställning gent emot regeringsmakten i stället för att stärka regeringsmakten gent emot riksdagen. Åtminstone har detta tidigare i alla tider ansetts vara ett demokratiskt krav.

Men begreppen växla, som bekant, och nu ha vi sålunda kommit dithän, att det anses vara en mycket viktig fråga ur arbetarsynpunkt att stärka regeringsmakten. För min del har jag den uppfattningen, att under nuvarande samhällsförhållanden må det komma vilken regering som helst, åtminstone om den har samma tendens som regeringarna hittills ha haft, att hålla sig kvar på regeringsplatserna så länge som möjligt, så kommer dess ställning gentemot folket

*Om åstadkommande av en stark regeringsmakt.
(Forts.)*

Om ästadkommande av en stark regeringsmakt.
(Forts.)

att bli densamma. Det kommer att bli två olika parter, som ha olika intressen och som i viss mån måste bekämpa varandra. Då är det något egendomligt, att det skall kunna anses vara en så synnerligen stor uppgift för den part, som vi representera, nämligen folket och parlamentet, att stärka den andra partens, nämligen regeringens, ställning. Jag kan för min del absolut icke finna, att det föreligger något skäl härför. Särskilt med hänsyn till förhållandena sådana de utvecklats sig under senare tid finns det tvärtom alla skäl att iakttaga mycket stor försiktighet i den vägen, och i stället, som sagt, stärka parlamentets ställning, så att det verkligen blir så pass rakryggat, att det vågar göra någonting.

Beträffande de olika punkter, som framförts i motionen, finns det naturligtvis en del av dem som äro sådana, att man mycket väl skulle kunna yrka bifall till desamma. Men det finns också sådana, som enligt min mening måste anses verka i rent reaktionär anda. Sålunda finner jag exempelvis kravet, att statsråden skola få deltaga i riksdagsutskottens överläggningar egentligen icke alls stå i någon överensstämmelse med de krav, som demokratien har i detta avseende. Och likadant är förhållandet i fråga om statssekreterarna.

Vad beträffar dagordningsinstitutet, kan det ju vara en sak, som skulle kunna vara av betydelse, men det föreligger ju, som redan är påpekat, en hel del praktiska svårigheter därvidlag. Antingen skulle man inskränka det till att få förekomma i en kammare blott — så länge vi nu ha tvåkammerssystem, kan detta inte heller ske, därför att kamrarna ju skola vara likställda — eller också har man den risken, om man begagnar sig av dagordningsinstitut i båda kamrarna, att kamrarna kunna komma till alldeles motsatt resultat i ett speciellt fall, d. v. s. att kamrarna göra alldeles mot varandra stridande uttalanden därvidlag.

Beträffande punkt 4 har jag inte anledning antaga, att det skulle vara av någon så synnerligen stor betydelse, om ett sådant krav bleve genomfört.

Beträffande vidare frågan om majoritetsval eller proportionella val torde det väl ungefär förhålla sig på samma sätt med de här olika valsystemen som man brukar säga skämtsamt om äktenskapet: »Äktenskapet är en grind. De, som äro utanför vilja in och de, som äro innanför vilja ut.» De, som ha majoritetsval, tycka, att de äro otillfredsställande. Partierna få inte den representation, som de önska, och de gå därför och inbilla sig, att det skulle vara betydligt mycket bättre med proportionella val. De, som ha proportionella val, gå nu och inbilla sig, att man skulle få både en stark regeringsmakt och en hel del andra goda saker, om man återginge till majoritetsval i enmansvalkretsar. För min del tror jag, att det är en överdrivet stor vikt man tillmäter själva valsättet. Utan att i något avseende vilja säga, att det nuvarande proportionella valsyste- met, som vi tillämpa här i landet, är höjt över allt tvivel i fråga om att verka rättvist, torde det väl dock få erkännas, att det lämnar större möjlighet för de olika skiftningarna inom folklagren att i mån av den styrka, de besitta, också göra sig gällande. Vid majoritetsval har man betydligt större möjlighet att förkväva minoriteten och förhindra den att överhuvud taget få någonting att säga till om. Men bortsett från detta tror jag knappast, att en omändring av valsättet skulle innebära de fördelar, som man räknar på i detta avseende.

Vad återigen beträffar punkt 6, skulle jag utan vidare kunna yrka bifall till att bostadsbandet till andra kammaren avskaffades. Visserligen föreligger även därvidlag den omständigheten, att saken har två sidor, och det kan riskeras, genom att bostadsbandet upphäves, att det blir stockholmare, som i en alldeles oproportionerligt hög grad komma att bli representanter i andra kammaren. I Stockholm finnes nämligen en massa funktionärer, som äro kända över hela landet, och det ligger därför nära till hands givetvis, att man kanske i allt för stor utsträckning anlitar den utvägen att utse dem till representanter. Natur-

ligtvis skulle man på det sättet kanske kunna få mer kvalificerade representanter, men det är en annan sak, som man inte alldeles får förbise, och det är, att i en representation bör återspeglas förhållandena, sådana som de förekomma i landet och i folket i dess helhet, och det är nu inte alldeles sagt, att det sker bäst genom att man letar efter de där stora förmågorna, som kanske äro koncentrerade till en plats i landet, men som inte ha någon kännedom om de rent lokala förhållandena på andra orter. Men rent principiellt är det självklart, att jag för min del måste ansluta mig till kravet på att bostadsbandet upphäves för andra kammaren.

Punkt 7 anser jag vara ett krav, som egentligen går i viss mån i den riktningen, att riksdagen skulle godvilligt överlämna en del av densamma tillkommande makt och befogenhet i Kungl. Maj:ts händer, och när jag anser, att detta, om det inte precis verkar i reaktionär riktning, vilket det väl också kan göra, i varje fall står i strid med vad som förut ansetts vara demokratiens fundamentala huvudprinciper, finns det inte någon anledning, att önska, att riksdagen skall gå fram med något dylikt krav. Jag kan mycket väl förstå, att herr Möller t. ex. såsom f. d. statsråd har sina intressen mest inriktade på möjligheten för en regering att få ett säkrare underlag och sitta mera trygg o. s. v., och i detta avseende är det väl f. d. statsrådet Möller som talar. Men skulle man bortse från dessa speciella synpunkter och i stället se på de synpunkter och intressen, som folket och parlamentet såsom sådant närmast ha att beakta, måste jag säga mig: skulle man för 20 å 25 år sedan ha sagt inom den svenska arbetarrörelsen, att inom den och den tiden kommer det att resas mycket starka krav från framstående personer, tillhörande spetsarna inom arbetarrörelsen, på stärkande av regeringsmakten här i landet gentemot riksdagen och parlamentet, skulle man naturligtvis ha sagt, att sådana fantasier äro bara fult förtal. Man hade då visserligen inte myntat uttrycket »bolsjeviklögner», men om man haft det, skulle man naturligtvis ha använt det uttrycket.

Jag tror, att det finns andra frågor av betydligt större intresse för svenska folket enkannerligen arbetarklassen än ett stärkande av regeringsmakten. Jag tycker, att den nuvarande regeringen sitter ganska säkert. Man har hållit på en längre tid för att försöka få iväg den, men det tycks vara omöjligt, och under sådana förhållanden finns det ingen anledning att göra det ännu omöjligare att kunna flytta på såväl denna som eventuellt en annan regering, som befines vara sådan, att man vill flytta på den.

Herr talman! Jag skulle visserligen mycket gärna ha velat yrka bifall till förslaget om upphävande av bostadsbandet för andra kammaren, men då ett sådant speciellt yrkande här väl knappast kan ha någon utsikt att vinna något som helst gehör, nödgas jag avsluta mitt anförande utan att göra något yrkande.

Herr Löfgren: Herr talman! Till en början ber jag att få beklaga, att det stort anlagda uppslaget, som innefattas i motionen, inte har kunnat fullföljas ens av motionären själv annat än genom ett rent formellt yrkande om bifall till motionen.

Detta torde bero på två omständigheter. Den ena är den, att motionen har angivits så allmänt till sitt syfte. Den gäller, huru vi skola kunna komma fram till ett läge, där man har en starkare regeringsmakt än nu, en verkligt stark på folkrepresentationen stödd regeringsmakt. Jag fruktar, att det hör till de allmännare önskemål, som man inte kan vinna genom ett riksdagsbeslut, ungefär den där sortens yrkanden, som finnas på våra program ibland om att man skall vidtaga åtgärder för ökande inom landet av gudsfruktan och sedlighet. Man lär inte kunna vinna det genom något riksdagsbeslut, även om önskemålet står upptaget på ett politiskt program. Det andra skälet, som gör, att motionen inte har kunnat bifallas eller ens kan hoppas på något mera

Om åstadkommande av en stark regeringsmakt.
(Forts.)

Om åstau-
kommande av
en stark rege-
ringemakt.
(Forts.)

vidsträckt stöd inom riksdagen i sin nuvarande form, är det, att de medel, som nu speciellt anvisats för att nå det syfte, som man här eftersträvar, inte ha den bärkraften, att de kunna väntas i alla avseenden vinna anslutning från majoriteten inom riksdagen.

Efter vad jag hört av diskussionen här, har den ene efter den andre sorterat ut, vad de vilja och inte vilja vara med om, och för min del skulle jag nu vilja säga, att här finns det saker, som jag inte kan vara med om, men det finns också yrkanden, som kunna befinnas värda en utredning. Det finns andra punkter, som i och för sig kunna vara behjärtansvärda men vilkas samband med det syfte, som motionen har, jag inte rätt kan inse, och slutligen finns det ett och annat, åtminstone ett mycket viktigt önskemål, som här uttryckts och vilket jag anser har en verklig betydelse för den fråga, som här väckts.

Jag skall inte närmare gå igenom de olika kategorier, som jag nu har nämnt, annat än med korta omnämningen. Jag befarar trots de skäl, som ha anförts från motionärernas sida, att utskottet har rätt i första punkten, att det inte skulle leda till målet, om statsråden få rätt att deltaga i riksdagens utskotts överläggningar. Med det nuvarande riksdagsskicket befarar jag snarare, att det utskottsvälde, som åtminstone från deras sida, som inte sitta i utskotten, beklagas och som man rätt allmänt velat inskränka eller åtminstone förändra verkningarna av, därigenom ytterligare kommer att stärkas, och att den prestige, som regeringsledamöterna ha, skulle ytterligare minskas, om man inför ett stadgande i den riktning, som här har angivits.

Vad punkt 2 beträffar, har jag ingenting emot, att statssekreterarna skulle få rätt att under kamrarnas överläggningar företräda statsråden. Nu ha de väl tillträde till utskotten i den mån, som de ditkallas eller få tillfälle eljest att där lämna upplysningar, och det synes mig vara tillräckligt. Jag skulle emellertid inte ha någonting emot att statssekreterarna få, när de äro närvarande, lämna upplysningar i kamrarna i rent tekniska, juridiska och administrativa frågor och hålla sina anföranden naturligtvis, som motionären säger, på uppdrag av vederbörande statsråd. I den allmänna avfattning emellertid som detta har angivits i motionen, fruktar jag, att även ett bifall till motionen på den punkten skulle leda till konsekvenser, som vi nu inte rätt kunna överblicka. Vi få komma ihåg, att i de länder, där statssekreterarna ha den rätten, ha statssekreterarna också — åtminstone är så fallet i den engelska konstitutionen — plats i regeringen, även om de inte ha det i kabinettet, och ha sålunda ett ansvar, som statssekreterarna här inte ha.

Jag skall nu hoppa över punkt 3 angående frågan om dagordningsinstitutet och övergå till förslaget i punkt 4, att andra kammarens fyraårsperiod skall räknas från nyval, även om nyvalet sker i följd av kammarens upplösning. Det önskemålet har jag för min del vissa sympatier för, men jag tror dock, att man behöver tänka sig för två gånger, innan man inför ett stadgande i den riktningen.

Vad sedan punkterna 5 och 6 angår, d. v. s. frågan om ersättande av det nuvarande valsättet med majoritetsval, vill jag beträffande detta säga, att jag har, såsom torde vara bekant, starka personliga sympatier för majoritetsval — låt vara i en mera moderniserad form än det gamla majoritetsvalet — men jag skulle vilja ifrågasätta, om man inte så pass djupt kommit in i det proportionella valsättet, att man ändock jämsides med frågan om en återgång till majoritetsval borde låta verkställa en utredning om möjligheten att få en valmetod, som på det proportionella valsättets grund är lämpligare än det nuvarande listvalet.

Vad sedan bostadsbandets upphävande beträffar, är jag för min del fullt beredd att gå in för det kravet, men jag vill på det bestämdaste åtminstone ifrågasätta, om man kan sätta det i samband med motionens syfte nämligen

att stärka regeringsmakten. Jag tror, att de två frågorna ha bra litet samband med varandra.

Vad punkt 7 beträffar, har jag bestämda invändningar att göra ungefär av den art, som konstitutionsutskottets majoritet redan framfört.

Jag kan därför inte så gärna, som jag ville på grund av vikten och som det synes mig riktigheten av yrkandet under punkt 3 om införande av ett dagordningsinstitut i riksdagens andra kammare yrka bifall till motionen, men jag vill understryka, vad som redan sagts ifrån andra håll, särskilt från motionärens sida, att det synes mig vara en synnerligen viktig angelägenhet att få någon form, och då tänker man ju närmast på dagordningsinstitutet, varigenom riksdagens uppfattning gentemot regeringens politik kan komma till ett klarare uttryck än enligt nuvarande konstitutionella regler. Särskilt ber jag därvidlag att få biträda, vad som sagts från motionärens sida om att ifall vi skola bibehålla vårt nuvarande ansvarighetsinstitut, kunna vi inte förlita oss till det. Snarare finns det ett behov av att om det skall bibehållas, det föres tillbaka till vad som varit avsett med den konstitutionella granskningen, och vi skola inte på den vägen söka oss fram till ett bättre uttryck för den *politiska* ställningen från riksdagens sida gentemot regeringen.

Då jag sålunda inte kan biträda motionen, frågar jag mig, om jag utan vidare kan biträda utskottets yrkande, och då måste jag svara mig, att jag inte kan det heller. Det är ju klart, att det inte är mig möjligt redan på den grunden, att konstitutionsutskottet i sin sakliga kritik av motionen har tagit avstånd från och avböjt att yttra sig till förmån för önskemål, som jag för min del finner vara fullständigt berättigade. Jag frågar mig: Varför har det varit nödvändigt för konstitutionsutskottet att gå in för en sådan kritik av de särskilt uppräknade punkterna, eftersom konstitutionsutskottets utgångspunkt är den, att dessa reformförslag äro av den arten, att de inte eller i varje fall inte i någon väsentlig grad kunna bidra till syftets förverkligande? I så fall synes det mig ha varit alldeles onödigt och bara verkat splittrande på dem, som ha olika meningar i de olika punkterna, att gå in på någon kritik av dessa.

Jag skulle därför för min del vilja föreslå — för att åtminstone min själ skall vara frälsad — att utskottets kläm, varigenom för närvarande förslaget avvisas, antages, men att motiveringen utgår från sid. 2, där det heter: »Då utskottet således, på skäl, som nedan punktvis anföras, icke finner sig kunna ansluta sig till de riktlinjer för en utredning, som i motionen framläggas, avstyrker utskottet den väckta motionen.» Jag skall säga utskottet och dess ärade ordförande, varför jag sätter punkt redan där. Den följande meningen på sid. 2 i utskottets betänkande lyder så här: »Utskottet vill tillägga, att vissa av de i motionen framställda önskemålen torde, oberoende av sitt sammanhang med frågan om regeringsmaktens stärkande, kunna bliva beaktade vid den utredning angående omorganisation av riksdagens arbetsformer, om vilken utskottet i sitt memorial nr 21 hemställer.» Jag vill inte ha någon tvist med konstitutionsutskottet, men jag trotsar utskottet att kunna påvisa i vilka delar utskottets memorial nr 21 sysslar med de frågor, som äro uppe vid behandlingen av här ifrågakvarande motion. Vidare synes det mig en liten smula ologiskt, att sedan utskottet har avvisat varenda punkt på särskilt anförda sakliga motiveringar i de olika punkterna, utskottet ändå skall säga, att man har ju en möjlighet att fundera på förslaget i ett annat sammanhang, som utskottet har behandlat. Jag anser sålunda, att det riktigaste vore, att utskottets kläm antogs med strykning av motiveringen i den omfattning, som jag nyss antytt.

Herr Möller tröstade oss med, att den här motionen skulle komma tillbaka, och jag uttrycker livligt den förhoppningen, att det löftet skall infrias med den huvudsyftning, som i den här väckta motionen har givits, men jag skulle bara i all vänlighet — utan att vilja kalla det för råd — för min del vilja

Om åstadkommande av en stark regeringsmakt.

(Forts.)

Om åstad-
kommande av
en stark rege-
ringemakt.
(Forts.)

säga, att jag tror, att det vore förståndigt, om man då följde den gamla regeln, som inte allenast finns bara av praxis utan som även är inskriven i vår konstitution, att man i en motion inte bör eller ens har rätt att sammanföra olika ämnen.

Jag har intet annat yrkande än det jag nu framställt.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Jag hade inte tänkt begära ordet, då redan en av utskottets ledamöter utförligt och klart motiverat utskottets ståndpunkt, men jag har särskilt med anledning av den siste ärade talarens yttrande begärt ordet.

Jag får då först och främst börja med vad han på slutet anförde, då han yrkade bifall till utskottets kläm med strykande av dess motivering från viss angiven punkt. Jag har för min del mycket svårt att förstå ett sådant yrkande, *då det gäller avstyrkande av en motion*. Då det gäller en skrivelse till Kungl. Maj:t med anledning av en kungl. proposition, kan jag mycket väl förstå, att man med avseende på en motivering stryker den därför att riksdagen då gör den till sin, när den justerar skrivelsen. Då är ordet »Utskottet» i hela motiveringen utbytt mot ordet »riksdagen», men då det gäller en motion, som avslås och stannar inom riksdagen och kamrarna, och det där utbytet av ordet »utskottet» mot ordet »riksdagen» aldrig kommer att äga rum i följd härav, ha, därest ingenting säges om motiveringen, riksdagen och dess kamrar inte tagit ställning till motiveringen i och för sig genom ett bifall till klämmen. Om riksdagen däremot stryker en motivering, som avser avslag på en motion, då måste man säga, att en riksdag, som har gjort det, har tagit ståndpunkt till dessa i motiveringen anförda synpunkter. Om det nu förhåller sig så att den ärade talaren anser en hel del av dessa saker inte vara lämpliga, så har ju med strykande av motiveringen också riksdagen, så att säga, uttalat sig för motsatsen till vad som står i motiveringen. Likaså i de punkter, där han inte ansett motiveringen vara riktig, har han fått det understruket av riksdagen, men fördelen av detta är, såvitt jag förstår, rakt ingen. Om man däremot inte vidtager åtgärden utan låter utskottsbetänkandet godkännas, såsom det föreligger, d. v. s. bifaller klämmen, utan att kamrarna därvid yttrar sig om motiveringen, ja, då blir resultatet, att frågan är öppen.

Nu frågade den ärade talaren, vad det egentligen skulle vara för glädje med att, när utskottet punkt efter punkt avstyrkt motionen och de där föreslagna åtgärderna, utskottet likväl låter det här stå kvar. Jag skall taga ett sådant fall som dagordningsinstitutet. Jag vågar säga, att inom utskottet finns det mycket starka sympatier för ett dagordningsinstitut — personligen har jag nog ganska starka tvivel om lämpligheten — men jag skulle tro, att utskottsmajoriteten inte alls är emot det och just förutsätter, att i utredningen om riksdagens arbetsformer även frågan om dagordningsinstitutet skall komma upp. Då har utskottsmajoriteten tänkt sig, att frågan är ställd på annat sätt än i motionen, där den uteslutande hänför sig till andra kammaren. Frågan är ju i motionen ensidigt ställd, medan däremot frågan i sin fulla omfattning, nämligen om dagordningsinstitutet skall gälla för en kammare eller för båda kamrarna, är en sak, som kan komma att undersökas genom utredningen. Här har emellertid utskottet nu bara tagit ståndpunkt till motionen, sådan som den föreligger. Det finns även andra sådana fall.

Jag hemställer, huruvida inte den ärade talaren anser, att både första och andra punkterna ha ett ganska betydande inflytande på frågan om arbetsformerna. Sedan kan man ju med avseende på de övriga säga, att de inte ha så mycket att betyda för arbetsformerna. Emellertid hyser jag ändock den uppfattningen, att t. ex. punkt 7 inte är alldeles betydelselös. Det beror all-

deles på hur man ställer sig till den. Under sådana förhållanden anser jag att ett ogillande eller ett strykande av motiveringen endast, så att säga, försvårar den förutsättningslösa undersökningen och utredningen, som genom båda kamrarnas bifall till utskottets memorial nr 21 torde komma att ske, och det förefaller mig då vara bättre att ha friare händer.

*Om åstadkommande av en stark regeringsmakt.
(Forts.)*

Jag skall med hänsyn till vad den siste ärade talaren och den förste ärade talaren anfört be att få säga några ord även om punkterna var för sig — ehuru mycket kort. Först och främst är jag fullkomligt ense med den siste ärade talaren, att man inte skapar en stark regeringsmakt genom de här föreliggande punkterna, men att dessa punkter ju var för sig ändå kunna förtjäna ett beaktande och en undersökning. Jag är rädd för att man rent av skulle komma att söka få en stark regering med resultat, att det bleve en svag, om man ginge på de linjer den ärade motionären anvisat.

Stannar jag ett ögonblick vid den första punkten, att statsråden skulle få rätt att deltaga i utskottens överläggningar, erinrar jag om vad den siste ärade talaren sade om statsråden i kamrarna. Här råder ju samtidighet i överläggningarna, och då skulle de få springa som tättingar, tror jag uttrycket föll, mellan bägge kamrarna. Ja, då skulle statssekreterarna naturligtvis kunna hjälpa till. Men vi ha ju konsulterna! Konsulterna, som biträda vid handläggningen inom departementen, skulle kunna tjänstgöra som ställföreträdare i den ena eller andra kammaren. Och om vi gå till utskotten — vad tror den ärade motionären skulle bli följden, om statsråden komme in i utskotten? Jag undrar, om det är så alldeles sant, att kompromisserna i vårt riksdagsliv alltid ingås i utskotten, när det gäller de stora frågorna. Jag undrar, om det inte snarare förhåller sig så, att det är mellan partiledningarna uppgörelse träffas, och jag undrar, om inte samma resultat skulle kunna uppnås genom att regeringen verkligen hölle sig i kontakt med partiledningarna. Men det beror givetvis på regeringen själv. Det kan mycket väl hända, att en regering inte har kontakt med partiledningarna, men då kan ingen makt i världen hjälpa den. Och om nu statsråden komma in i utskotten, då sutto de där utan att vara ombud för partiledningarna, men de andra, ledamöterna, äro ju ombud, och jag tror inte, att resultatet bleve till förmån för statsråden eller för en stark regeringsmakt, lika litet som jag tror, att det bleve till förmån för utskottsarbetet, snarare tvärtom. När man talar om att statsråden skola deltaga i utskottsarbetet, så undrar jag, om det inte i själva verket är ett helt annat ideal, som föresvävat motionärerna, nämligen det engelska systemet, där regeringen leder parlamentsförhandlingarna. En dag i veckan får parlamentet sköta sig självt, men de andra dagarna är det regeringen, som leder både utskotten och själva husen. Jag kan mycket väl tänka mig, att det är den typen för en stark regering, regerande och ledande representationens arbete, som föresvävat motionärerna, men här var inte meningen den, utan att statsråden skulle få komma in i utskotten och deltaga i deras arbete. Det är inte alls detsamma som att de skola leda utskottsarbetet. Och komma de inte in som ledare av utskottsarbetet, så får reformen inte alls den verkan, som motionärerna synas ha föreställt sig, att den skulle få.

Beträffande statssekreterarna delar jag väsentligen den förste ärade talarens åsikt. Jag tillåter mig påpeka, att det i England finns två slags statssekreterare: de politiska, som följa regeringarna, och de andra. Nu skulle det enligt den ärade talarens mening gälla dessa andra, som få yttra sig och lämna sakliga uppgifter. Men det kunna de göra på sätt som nu sker, och då kommer det fram genom statsråden själva. Det är ju understundom så att säga statssekreterarna, som tala genom statsråden ändå; i andra fall tala statsråden utan dem. Men jag tror det är ganska lyckligt, att ansvaret bibehålles, där det ligger. Den ärade talaren var själv inne på tankegången, då han

Om åstadkommande av en stark regeringsmakt.

(Forts.)

förklarade, att om statssekreterarna uppträda, skola de ha det formella ansvaret, men då bli de politiska statssekreterare.

Vad sedan dagordningsinstitutet beträffar, behöver jag inte ingå på det, då jag redan antytt vissa synpunkter.

Beträffande nyvals anordnande efter upplösning har jag, liksom den ärade talaren gjorde, i min reservation uttalat vissa sympatier därför, fastän jag anser, att tiden ännu inte är mogen för reformens införande. Det är bara ett annat uttryck för vad den ärade talaren framhöll, nämligen att det mötte en del betänkligheter. Det är just detta, att motionärerna inte tänkt sig konsekvenserna. Det kan finnas konsekvenser, som inte äro goda, och då är det bättre att låta saken bero. Jag tror dock, att det ligger en sund tanke däri. Men det sammanhänger också med det engelska systemet, och skola vi gå in för det engelska systemet, så blir det en ganska radikal omvälvning av det svenska riksdagslivet. Jag skulle tro, att det svenska riksdagslivet är sådant, att en förändring faktiskt och praktiskt inte låter sig göra.

Sedan kommer frågan om valsättet, om majoritetsval. Jag skall inte ingå på den frågan. Den är så omtragglad, och den är i grund och botten inte aktuell, ty proportionalismen är för närvarande så förankrad hos oss, och vi ha inte ännu genomgått proportionalismens utveckling till något annat och bättre. Vi ha inte kommit till slutpunkten för denna utveckling; jag för min del hyser dock den tron, att vi aldrig komma att gå över till majoritetsval i enmansvalkretsar. Det vore en kräftgång, som vi inte kunna komma att gå. Den siste ärade talaren var inne på en annan linje, som han antydde, nämligen proportionella personval. Det är möjligt, att den linjen skulle kunna genomföras, men jag tror inte mycket på det heller. Jag skall dock inte inlåta mig på någon debatt om vad som skulle kunna komma i stället. Åtskilliga kammarledamöter känna min uppfattning i det fallet.

Vad sedan bostadsbandet beträffar, kan jag vara med om, att vi sakligt sett ha bostadsband, vare sig det står eller inte. Men den ärade motionären glömmer, att det är inte fråga om att i grundlagen föra in detta bostadsband. Det gäller att föra ut det. Om man för ut det, så står det i alla fall kvar. Vad ha vi då vunnit? Det vore en helt annan sak, om det gällde att föra in det, ty då kunde man säga, att det är obehövt, därför att det gör sig gällande ändå. Men att vidtaga denna formella ändring, som skulle så att säga markera, att man ogillar detta, när man vet, att det stora flertalet väljare vill ha det — jag undrar, om en sådan ändring skulle ha vare sig uppfostrande eller praktisk betydelse. Jag tror det är en tämligen likgiltig sak, och den motiveering, som motionären gav, styrker mig i min uppfattning.

Vad slutligen beträffar den sista punkten om sammansättningen av Kungl. Maj:t och departementschefernas ställning, så har jag i den punkten reservationsvis framhållit, att jag har sympatier för den. Utskottet har det inte, och den siste ärade talaren hade det inte heller. Men jag tillåter mig påpeka, att vi i vår förvaltning hade en helt annan grund för det nuvarande systemet förr, när departementens antal var grundlagsbestämt. Då det inte längre är det, utan kan komma att växla och bestämmas genom lag, och då vi sedan gått ett steg till och låtit departementstjänstemännen inte längre bli departements- utan så att säga kanslitjänstemän, som kunna försättas till det ena eller andra departementet, så ha vi efter mitt sätt att se redan uppgivit förutsättningen för den gamla ordningen, och det är bara en tidsfråga, när vi komma till en sådan anordning, som motionären syftat på. Men det är en mycket lång väg, innan vi komma dit, och det är med det som med dagordningsinstitutet och upplösningen, att det tål att tänka på åtskilligt, innan man tar steget fullt ut. Efter mitt sätt att se är sjunde punkten den, som säkrast kan leda till en stark regeringsmakt, därför att då får man ordna regeringen utan det dubbla

syfte, som vi nu ha, att regeringsledamöterna på en gång skola vara ämbetsmän och politici. Det är däri svårigheten ligger. Vill man ha en regering, som är politiskt stark, skall man ordna det så som före 1840 med fyra statssekreterare, som sutto i regeringen för de administrativa frågorna, under det de övriga voro konsulter. Regeringen var säkerligen inte stark då heller, men vi hade heller ingen parlamentarism.

Om åstadkommande av en stark regeringsmakt.
(Forts.)

Jag tror för min del, att ju mer man ser på motionen — om jag också i likhet med den siste talaren inte tillåter mig att ge några råd, utan blott vill uttala en viss uppfattning — så skulle jag vilja säga, att därest motionärerna ämna fortsätta, så undrar jag, om det inte vore skäl att koncentrera sig på sjunde punkten som det mest effektiva medlet. Emellertid är jag inte säker på, att det är effektivt det heller, ty ytterst och sist beror det på människorna själva, på den personliga kraften och ingenting annat.

Under sådana förhållanden, herr talman, finner jag, att det riktigaste i det nu föreliggande fallet är, att kammaren utan vidare bifaller vad utskottet hemställt. d. v. s. klämman. Kammaren uttalar sig då inte om motiveringen.

Herr Hansson, Gustav: Herr talman! Jag skall endast be att få yttra några ord.

Herr Winberg gjorde i sitt anförande en anmärkning mot en uppgift jag lämnat om kommunisternas ställning vid vissa omval i Frankrike. Jag ber få säga, att jag i mitt anförande försiktigtvis nog nämnde, att min uppgift var hämtad ur en tidning. Nu är det ju sant, att tidningarna i allmänhet inte äro så stora sanningsvittnen, men jag hade i alla fall ingen orsak att tvivla på uppgiften, och jag har inte sett densamma dementerad. Av herr Winbergs redogörelse framgick dock, att om kommunisterna inte röstade med högern, så gävo de den i varje fall ett visst stöd vid de omval, som förrättades.

Jag ber att inför kammaren få konstatera detta.

Herr Möller: Ja, det är ju i själva verket andra ledamöter av kammaren än undertecknad, som i mycket hög grad har gått in på de olika punkterna i motionen. Jag uppkallades nu närmast av herr Löfgren, som yrkade, att större delen av motiveringen skulle strykas. Jag kan ju inte neka till, att det för mig vore angeläget, om kammaren ville stryka hela den del av motiveringen, som herr Löfgren yrkat skulle bort, men jag kan å andra sidan inte tillstyrka, att man godkänner ett sådant uttalande som detta, att »enligt utskottets mening äro emellertid de i motionerna framförda reformförslagen av den art, att de icke — eller i varje fall icke i någon väsentlig grad — kunna tjäna nämnda syftes förverkligande».

Ingen kan ju begära, att jag skall erkänna sanningen av detta uttalande. Jag vet inte, om jag behöver upplysa kammaren om, att de tre motionärerna ju inte äro så naiva, att de tro, att man kan skapa en stark regeringsmakt i och för sig genom en serie av sådana grundlagsreformer. Vad vi menat är, att man i grundlagen inte skall ha kvar bestämmelser, som utgöra ett direkt hinder för skapandet av en sådan regeringsmakt. Dit höra t. ex. de nuvarande bestämmelserna om fyraårsperioder. Dit höra bestämmelserna om det antal statsråd, som skall finnas, och hur departementen och de olika förvaltningsuppgifterna skola fördelas på dem. Dit hör vidare efter min uppfattning även bostadsbandet. Jag medgiver, att det kan verka litet långsökt att införa frågan om bostadsbandet i detta sammanhang, men det är i själva verket icke så. Saken är den, att erfarenheten visat, att regeringsledamöter, som samtidigt äro riksdagsmän, valda för landsorten, komma i en oangenäm situation, om de en längre tid komma att sitta i regeringen och nödgas bosätta sig i huvudstaden. Efter vanliga regler borde de mantalsskrivas i huvudstaden, ty nog är det ganska rimligt,

Om åstadkommande av en stark regeringsmakt.
(Forts.)

att folk skall mantalsskrivas där de äro bosatta. Å andra sidan har ur parlamentarisk synpunkt ansetts om icke nödvändigt så dock önskvärt att regeringarna tagas ur riksdagskretsar. Det är en ganska rimlig uppfattning ur vanlig parlamentarisk synpunkt. Nå, då mena vi, att det nuvarande bostadsbandet kan utöva faktiskt inflytande så tillvida, att det försvagar partiernas möjlighet att som sina representanter få fram de bästa av dem till medlemmar, och det har sina återverkningar hela vägen igenom ända upp i regeringen.

För mig är det ganska ofattligt att man anser, att regeringen till och med skulle kunna försvagas, därest statsråden finge möjlighet att deltaga i utskottens överläggningar. Jag medgiver, att det för somliga statsråd, som faktiskt icke äro riktigt skickade för sina uppgifter, kan vara obehagligt att behöva komma i den situationen, att de icke riktigt kunna försvara sina propositioner på något sätt i ett utskott. Men om följden bleve den, att statsråden litet noggrannare analyserade sådana synpunkter, skulle detta säkerligen icke vara till skada för regeringen själv. Det tvingade även dem, som utse regeringens ledamöter, att kanske vara litet aktsammare än de för ögonblicket äro vid utseendet av olika ledamöter av en regering. Men om de personer, som sitta i regeringen, äro väl skickade för sina uppdrag, åtminstone ha rimlig förmåga att försvara de positioner, som de i sina förslag till riksdagen intagit, är jag övertygad om att icke deras auktoritet eller prestige skulle skadas därav. Däremot skulle de kunna på ett bättre sätt än nu se till, att deras intentioner skulle bli vägläddande för de beslut, som fattas i utskotten, beslut som vi alla veta mången gång äro fullkomligt avgörande för riksdagens hållning.

Den svenska ordningen vid besluts fattande är ju sådan, att ingen ledamot i riksdagen kan hinna läsa alla de tusentals sidor av tryck som hamna på vårt bord. De första riksdagarna jag var med om, då jag var mindre förhårdad än jag nu är, kände jag mig verkligt obehaglig till mods mången gång, då jag skulle deltaga i en votering. Jag måste säga: »Detta är ett ärende, där jag skall avgiva min röst, utan att ha någon verklig sakkunskap på förhand, utan möjlighet vare sig genom deltagande i utskottet eller genom åhörande av debatten i kammaren att bilda mig, så långt mitt förstånd räcker, en riktig uppfattning huru jag bör votera i detta ärende.»

Vad är det då som sker? Jo, det som sker är det, att man ser efter, vilka som reserverat sig och vilka som stå antecknade i utskottets betänkande. Är det partivänner, hoppas man, det är icke alldeles säkert att hoppet är välgrundat, att de tillräckligt noggrant prövat saken i sina utskott, och så får man då lita på deras auktoritet, som man mången gång eljest kanske icke skattar särdeles högt. Jag menar, att det är det som skapar utskottens kolossala övertag i riksdagen. Vi få hundratals för att icke säga mera av ärenden över oss, som vi icke äro i tillfälle att sätta oss in uti. Tillhöra vi ett annat parti än det som regeringen företräder, ha vi ingenting annat att göra än att svära på utskottsledamöternas ord. Jag får uppriktigt säga, att jag tycker, att det är fullständigt otillfredsställande. Då menar jag, att om vederbörande minister, som förberett ärendet, som haft att lägga upp hela saken inför riksdagen, i alla fall finge vara med när den kompromiss göres, som sedan blir bindande för en betydande majoritet i riksdagen, skulle det vara nyttigt både för det sakliga slut som riksdagen kommer till och för regeringsmaktens auktoritet. När kompromissen kommer och statsråden sitta på regeringsbänken fullkomligt säkra på att åt denna kompromiss finnes ingenting att göra, även om de ha åtskilliga invändningar icke mot att kompromissen överhuvud taget kommit till utan mot att den fått just en sådan utformning, så måste de i alla fall resignera, och sådant försvagar regeringens ställning inför den allmänna opinionen. Det är detta som opinionsbildande tidningar skrika ut över landet, i regel då försett med något tiotal försmädligheter mot statsrådet, som nu igen fått en prickning

i riksdagen. Detta har varit dagligt bröd i förhållandet mellan de svenska statsmakterna under de senaste åren, vilken regering, som än suttit. Då menar jag, att en hel mängd av detta skulle i alla fall kunna falla bort, om statsråden fingo tillfälle att själva verkligen på allvar vara tillsammans med de personer, som i utskotten fatta besluten, draga upp riktlinjerna åtminstone för var kompromissen skall gå.

Jag förutsätter naturligtvis, att statsråden äro tillräckligt dugliga för att kunna utan att förlora i prestige införa utskotten eller införa riksdagen fullgöra sina uppgifter. Om man menar, att statsråden skola sitta och hundsfooteras i utskotten, förutsätter man, att det inte är vanliga karlar, som äro ledamöter av Kungl. Maj:ts regering. Jag tycker, att hela resonemanget, som går emot detta, verkar ganska besynnerligt. Jag har velat säga, bland annat på grund av herrar Löfgrens och Reuterskiölds yttranden, att det inte är så, att kompromisser göras upp mellan partiledarna. Det är möjligt, att fyra kompromisser göras upp av partiledarna, men det sker hundratals kompromisser om en rad av lagförslag, som icke ha den betydelse att partiledarna lägga sig i dem, men där det för den enskilde statsrådsledamoten är av mycket stor vikt och betydelse, att han åtminstone något så när obesekuret får sina linjer igenom.

Det förhåller sig inte alls så — jag kan endast svara för min egen del — att det är det engelska mönstret som föresvävat mig. Jag vet icke om det är ett misstag, men jag tror icke, att det finnes något europeiskt land, där statsråden äro utestängda från överläggningarna i utskotten. I Danmark är det så, i Tyskland är det så och i Frankrike är det så. Det är alltså icke alls på det viset, att den speciella formen för den engelska regeringens ledarskap i parlamentet behöver vara normgivande.

Nu vet jag icke, om man tycker, att den danska regeringen har så mycket mindre auktoritet än den svenska, då man är så förskräckligt rädd för konsekvenserna av detta. Detta är en punkt, beträffande vilken jag tyckte, att jag borde uttala mig litet utförligare. Ingen kan vara mera medveten än jag om det kompakta motstånd, som skulle möta ett sådant yrkande, ett sådant fruktansvärt och hemskt yrkande, som att man skulle byta ut det utomordentligt förträffliga byråkratiska system, som nu är infört med landstingsval vart fjärde år och riksdagsmannaval vart fjärde år, så väl organiserat, att man dessemellan skall ha det så kallade valfria året. Herre Gud, jag är partisekreterare, jag är med andra ord på sätt och vis högste valmakare för landets alltjämt största parti och även jag tycker, att det i och för sig är mycket skönt att ha ett valfritt år. Som partisekreterare motser jag verkligen icke med någon njutning att få dubbla val på ett år. Det är en art av nöjen, som jag betackar mig för, men det är icke fråga om det. Den, som på allvar mot varandra väger, att det är så skönt att andas ut ett år å ena sidan och att man skulle giva regeringen vapen i händerna mot en bångstyrig parlamentsmajoritet å andra sidan, den kan jag för min del icke diskutera saken med. Vi ha så komplett olika utgångspunkter, att våra tankegångar aldrig kunna mötas. Jag skall säga dem, som stå på den ståndpunkten, att ljuvheten av det nuvarande tillståndet i själva verket är så stor, att den överväger allt annat som man kan anföra mot det, de skola icke resonera på det området överhuvud taget, utan de skola gå fram efter andra linjer och söka organisera det svenska statslivet efter schweiziskt mönster i stället för efter det mönster, som vi bruka kalla det parlamentariska. Frågan, om man bör övergå till det schweiziska systemet, anser jag för min del, att man kan diskutera. Jag är icke personligen säker på, att det är så tokigt för ett land som icke har någon utrikespolitik — jag tror nämligen, att det ingår i förutsättningarna, att man icke får ha någon utrikespolitiskt mera utsatt ställning. Men när det gäller att ordna inrikespolitiska förhållanden, är det mycket möj-

Om ästadkommande av en stark regeringsmakt.
(Forts.)

Om åstadkommande av en stark regeringsmakt.
(Forts.)

ligt, att en regering, utsedd på schweiziskt sätt, kan vara lika bra, som en regering framkommen efter parlamentariska regler. Nu har jag vid de överväganden, som jag medger kanske icke varit alltför djupgående, stannat vid att det nog är klokare i brytningstider att ha en regering av parlamentarisk typ, men då tillräckligt stark.

Jag har velat nämna detta såsom en replik, som jag ansett mig utmanad till och som delvis föregriper en diskussion, som jag hade tänkt skulle på ett helt annat och grundligare sätt behandla frågorna vid en kommande riksdag.

Herr Wagnsson: Herr talman! Jag skulle icke ha blandat mig uti denna diskussion, om icke den siste ärade talaren hade använt en, såsom det föreföll mig, egendomlig motivering för den del av den föreliggande motionen, som åsyftar, att statsråden skola beredas tillfälle att deltaga i utskottens förhandlingar. För min personliga del har jag den uppfattningen, att varken regeringens auktoritet eller riksdagsarbetets effektivitet skulle gagnas genom att införa den reform, som herr Möller föreslår. Jag har den uppfattningen, att arbetet mår bättre av, att vissa tjänstemän i departementen få tillfälle att framlägga objektiva utredningar, än om de moment införas i debatten, som herr Möller tyckes vara mycket angelägen om att få dit, då en sittande regering skall söka att med sin auktoritet frampressa vissa förslag.

Emellertid var det icke för att säga detta, som jag begärde ordet, utan det var närmast för att fråga herr Möller, huru han överhuvud taget kan tro, att riksdagsarbetet eller möjligheten för en enskild riksdagsman att taga ställning till utskottens förslag på något sätt skulle underlättas genom det reformförslag, som han har framställt.

Herr Möller sade, att man ofta utan att sätta sig in i förhållandena nödgas följa vissa grupper av reservanter, som tillhöra samma meningsriktning som respektive ledamöter. Om herr Möllers reformförslag skulle genomföras på denna punkt och, låtom oss säga, en regering av annan politisk färg än den, som herr Möller företräder, skulle genom sina representanter deltaga i utskottsarbetet och detta arbete trots deras deltagande skulle resultera i, att herr Möllers partivänner mangrant reserverade sig mot det föreliggande förslaget, bleve då herr Möllers ställningstagande på något sätt underlättat? Jag kan icke tänka mig, att den ärade talaren tror, att det förhållandet, att regeringsledamöter få deltaga i utskottens arbete på något sätt skulle kunna påverka ledamöter av en annan politisk riktning annat än i den mån sakliga upplysningar av mera objektiv karaktär kunna lämnas, men dessa upplysningar kunna lika väl inhämtas från tjänstemän i departementen.

Jag måste uttala min förvåning över den motivering, som här använts för denna detalj i det föreliggande förslaget. I övrigt delar jag den uppfattning, som utskottets ärade ordförande uttalat, och jag ber sålunda att få yrka bifall till konstitutionsutskottets föreliggande utlåtande.

Herr Samuelson: Herr talman! Herr Hansson sökte här utnyttja ett anförande av herr Winberg så tillvida, att herr Winberg skulle ha givit herr Hansson rätt i hans upplysning angående de franska kommunisterna vid de senaste valen. Om herr Hansson varit uppmärksam, när herr Winberg talade, så hade icke herr Hansson behövt komma med sin replik. Herr Winberg gav ingalunda herr Hansson rätt. Herr Winberg upplyste tvärtom, att de franska kommunisterna ingalunda hade gått tillsammans med högern mot socialdemokraterna. Men herr Winberg upplyste om, att de franska kommunisterna i andra omgången hade underlåtit att draga tillbaks sina kandidater, vilket är någonting helt annat än att gå tillsammans med högern. Men om herr Hansson tolkar detta på det sättet, att de franska kommunisterna gått

tillsammans med högern mot socialdemokraterna, så erinrade herr Winberg om, att socialdemokraterna hade tillämpat samma taktik, nämligen att gå tillsammans med högern mot andra arbetarekandidater, nämligen de kommunistiska kandidater, som fått höga röstetal och i den slutliga omgången borde komma i åtnjutande av de socialdemokratiska valmännens stöd, då det borde ha varit parallella förhållanden, så att dessa närbesläktade partier skulle ha stött varandra mot ett längre bort befintligt parti.

Om åstadkommande av en stark regeringsmakt.
(Forts.)

Herr Löfgren: Herr talman! Jag har begärt ordet för att återkomma till det yrkande, som blivit framställt från min sida. Jag tror icke, att en strykning av motiveringen skulle giva anledning till den missuppfattning, som utskottets ärade ordförande befarade, särskilt efter den diskussion, som nu förekommit. Men å andra sidan måste det medgivas, att under nuvarande politiska förhållanden den diskussion, som vi fört, ehuru intressant, är övervägande akademisk. Eftersom för mig huvudsaken varit att bevara just det, som jag anser vara det väsentliga i de olika yrkanden, som framställts, nämligen möjligheten av att snarast komma till en lösning av dagordningsinstitutet, och efter de upplysningar, som utskottets ordförande lämnat om den ställning, som man numera allmänt intagit inom konstitutionsutskottet till den frågan, så ber jag för att förenkla avslutandet av denna debatt att få avstå från mitt yrkande om bifall till utskottets förslag. Jag hoppas då, att frågan särskilt beträffande dagordningsinstitutet faller framåt och att vi en annan gång på initiativ av konstitutionsutskottet skola kunna ansluta oss till en reform, som är mera genomarbetad och som, vilket jag tror är riktigt, tager sikte på möjligheten att införa dagordningsinstitutet i bägge kamrarna, så att det nu gjorda uppslaget måtte leda till ett resultat.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med föreliggande yrkanden gjordes propositioner, dels på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt, dels på bifall till den i ämnet väckta motionen, dels ock på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Sävström m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förstnämnda propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo bankoutskottets memorial och utlåtande:

nr 28, angående avskrivning av vissa osäkra fordringar vid riksbankens huvudkontor; och

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 13 § i lagen den 4 juni 1920 (nr 254) angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk m. m.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Då tiden nu var långt framskriden, beslöts på framställning av herr talman att behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till morgondagens sammanträde.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet den under förmiddagssammanträdet avlämnade kungl. propositionen nr 277.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 11.38 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
